

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

1881.

FELMŰS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓTULAJDONOS

SZÁSZ DOMOKOS,

ev. ref. pap egyházker. közjegyző.



TIZENEGYEDIK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT, 1881.

NYOM. STEIN JANOS M. K. EGYET. NYOMD. AZ EV. REF. TANODA BETUIVEL.

TARTALOM:

	Lapszám.		Lapszám.
Írányczikkek.			
<i>Bierbrunner Gusztáv.</i> Házasságügyi harcz.	96, 104.	— — — Debreczen. Költemény. (A ref. zsinat alkalmából.)	364.
— — — Sisyphusi munka	144.	<i>Benkő István.</i> Maradj velem! János XIV. 23. Költemény.	328.
— — — Finis sanctificat media.	233.	<i>Dalmady Győző.</i> Boléptem a templom ajtaján. Költemény.	223.
<i>Dombi Lajos.</i> A papválasztás kérdéséhez.	251.	<i>De Gerando Antonina.</i> A szivről és jellemről	271.
<i>György Endre.</i> A debreczeni zsinat.	403.	<i>Diénes József.</i> Boldogok, kik beszédem hallgatják. Költemény.	390,
<i>G. P.</i> Emlékeztetés.	112.	<i>Gyarmathy Zsigmondné.</i> A megnyugvás. Rajz.	312, 321,
<i>Hegedüs István.</i> Br. Eötvös József halálának tizedik évfordulójára.	33.	— — — 328, 336, 343.	
— — — Az egyházkerületi közgyűlés alkalmára.	185.	<i>Hegedüs István.</i> Az irgalom angyala. Költemény.	5.
<i>Horváth István.</i> Egyház és társadalom.	72, 80.	— — — Ő vezérel minket. Scott Walter. Költemény.	247.
<i>Dr. Jenei Viktor.</i> A rendőri törvény 53-ik §-a és a keresztelés.	9, 17.	— — — Az egyetlen vigasztaló. Moore Tamás. Költemény.	343.
— — — Az unio.	367.	— — — Hugó Viktortól. Költemények.	452.
<i>Br. Kemény Gábor.</i> Egyházkerületi megnyitó beszéd.	193.	<i>Hölke Lajos.</i> József császár s a népszámlálás.	69.
<i>Dr. Kolozsvári Sándor.</i> A gravamen vége.	136.	<i>Izótelki Jákó.</i> Hivalkodó gyász. (Falusi levél.)	21.
— — — Az 1881-ik évi okt. 1-én őszi üzenetű nemzeti zsinatnak üdvöt!	347.	<i>Ladányi Gedeon.</i> A vallás az emberiség ősi korában.	76, 85,
<i>Könyves Tóth Kálmán.</i> A halottak országában.	315, 383.	— — — 93, 101, 109, 117.	
<i>Novicius.</i> Interkalaris.	25.	— — — Az újkori protestáns egyház.	248.
<i>Senior.</i> Egy fontos kérdés.	64.	<i>Molnár Aladár.</i> Az erdélyi iskolaügyek alakulása és az országos intézkedések.	280, 289, 296, 303.
<i>Szász Béla.</i> A deficit.	128.	<i>Szász Béla.</i> Az I. zsoltár. Kisérlet az új énekeskönyv számára.	352.
— — — Térvénytértés.	239.	<i>Szász Károly.</i> Szép öreg asszony. Költemény.	30.
— — — Az országos tanítógyűlés.	259.	<i>Ifj. Szász Károly.</i> III., XV., XCIII. zsoltár.	365.
— — — Kilátások.	331.	<i>Szemerjai Béla.</i> Ima. Németből. Költemény.	237
— — — A felekezeti tanárképzés.	339.	— — — Karácson.	451.
— — — A nagy év.	445.	<i>Széchy Károly.</i> Vallás és szobrászat.	247.
<i>Szász Domokos.</i> Új év.	1.	<i>V. K.</i> Keresztelés és névadás.	158, 166.
— — — Eötvös ünnepélyen.	41.	<i>V. U.</i> Hol volt a paradicsom?	377.
— — — Kelj föl. (Husvét ünnepére)	120.	— — — Régi dolgok, melyek mindig újak maradnak.	257.
— — — A szellem. (Pünköst ünnepére.)	177.	<i>Zsilinszky Mihály.</i> A protestántizmus veszedelme Erdélyben.	263.
<i>Széchy Károly.</i> Milliós alapítvány.	1.		
— — — Legyenek üdvözölve.	160.	Protestáns egyháztörténelmi emlékek.	
<i>Br. Vay Miklós.</i> Zsinati megnyitó beszéd.	355.	<i>Herepei Gergely.</i> Adalékok a kolozsvári ref. egyház történetéhez.	45, 54.
— — — Zsinati zárbeszéd.	391.	<i>Koncz József.</i> Gr. Bethlen Miklós levele az erdélyi ref. egyháztanácsához.	175.
— — — Jézus az ajtó előtt.	445.	— — — Gr. Bethlen Miklós levele Veszprémi István ref. püspökhöz.	190.
		— — — A szász universitás 1629-ben hozott ítélete Derzsi István ügyében.	262.
Tanulmányok és értekezések.			
<i>Felméry Lajos.</i> Lancaster és Bell, az angol népoktatás alapvetői.	147, 154.	<i>Szilágyi Sándor.</i> Geleji Katona István püspök két levele.	6.
<i>Haraszi Gyula.</i> Költészetünk és a hitesezmék.	252.	— — — Bethlen Gábor és Kendy István	125.
<i>Horváth István.</i> Közvélemény és korszellem.	65.	<i>Szabó Károly.</i> Dávid Ferencz válópere a kolozsvári tanács előtt.	340, 348.
<i>Parádi Kálmán.</i> Vélemény az egyetemes tanügyi bizottság által kidolgozott tanításterv természetrajzi ágára vonatkozólag.	2, 10, 19, 26.		
<i>Id. Szász Károly.</i> A héber éposz.	170, 178, 186, 194, 203, 211, 221, 227, 234, 242, 253.	K ü l f ö l d.	
<i>Szemerjai Béla.</i> Nevezetes egyének hitvallása: Schiller.	360, 387.	Afrika, Amerika, Ázsia, Ausztrália, Anglia, Bosznia, Dánia, Franciaország, Görögország, Helvetia, Herczegovina, Hollandia, Irland, Olaszország, Oroszország.	20,
<i>Vas Tamás.</i> Milyen legyen jelen korunkban az egyházi beszéd.	294, 301, 308, 316, 324, 332.		114, 117, 125, 131, 164, 190, 287,
<i>Várnaí.</i> Az iskolaügy Ausztriában.	106.		302, 310, 319, 326, 335, 352, 362,
— — — Les quatre vents de l'esprit.	229, 236.		376, 389, 450
Tárczák:			
<i>Ambuláns.</i> Protestáns hírlapirodalom	14.		
<i>Baló Sándor.</i> Egy tanítványom koporsója felett. Költemény	215.		

	Lapszám.
Vidéki élet	
A deézsi egyházmegyéből.	214, 325, 440.
Az erdővidéki	114, 122, 179, 350, 399.
A görgényi	181, 278, 286, 388, 440.
A kükküllői	163.
A marosi	156, 244, 375.
M.-Csaholyból (levél a szerkesztőhöz.) Rózsa Károly	50.
Az orbai egyházmegyéből	188.
A sepsi	92.
A széki	173.
A szilágy-szolnoki	4, 52, 123, 189, 244.
Az udvarhelyi	235.
A v.-hunyadi	163.
Vajda-Szt.-Ivánról (levél a szerkesztőhöz.) Bod Sándor.	42.

Necrologok.

Néhány szó gróf Tholdalagi Viktor felett (Gönczi János.)	46.
Révész Imre. (Szász Domokos.)	56.
Molnár Aladár (Szász Domokos.)	267.
Báró Kemény István. (Szász Béla.)	299.
Sámi László	346.

Lapszemle.

5, 13, 27, 36, 44, 53, 62, 75, 108, 114,	124, 151, 245, 256, 261, 270, 295, 302,
310, 318, 326, 334, 342, 351, 449.	

Irodalom.

13, 37, 68, 84, 100, 133, 141, 165, 208,	288, 295, 320, 327, 363, 447.
--	-------------------------------

Püspöki körölvények.

8, 32, 40, 63, 111, 119, 143, 168, 192,	216, 232, 238, 258, 266, 280, 298, 314, 354.
---	--

Hivatalos rész.

58, 103, 111, 127, 192, 238, 454.	
-----------------------------------	--

Hírdetés.

87, 95, 274, 282, 290, 306.	
-----------------------------	--

Vegyes tartalmú cikkek.

Döntvény a keresztelesek ügyében.	
Tudósítások az áll. ig. tanács rondes és nagy üléséről.	11, 20, 35, 51, 66, 83, 100, 107, 113, 130, 139, 151, 164, 173, 182, 228, 278, 301, 309, 317, 325, 341, 351, 417, 428, 439, 447.
Kérelem a 16-ik századbéli ref. zsinatok végzése ügyében. (Id. Kiss Aron.)	28.
Fölhívás a t. lelkész és tunitó urakhoz. (Szentgyörgyi Lajos néptanító.)	29.
Az „Eötvös-alap“ról (x+y).	34.
Szives kérelem a magyar sajtó vezetőihez. (P Szathmári Károly.)	43.
Fölhívás adakozásra az erdélyi ev. ref. egyházkerület házipénztára javára.	49.
Zörgessünk együtt. (Rózsa Károly.)	49.

	Lapszám.
A szilágy-szolnoki egyházmegye közgyűlésének figyelmébe (Z. V.)	50, 61.
A Philadelphiában tartott presbyteri gyűlés bizottságának szövege az összes presbyteri egyházak lelkészeihez, presbytereihez és minden tagjaihoz.	58.
Eredmények és tapasztalatok az iskolai takarékpénztárak intézményéről Magyarországon az 1879—80-ik iskolai év végén. (Weisz Bernát Ferencz.)	67.
Gróf Teleki Domokos.	73.
Révész Imre utolsó napjairól.	74.
Nyílt kérdés kolozs-kalotai ev. ref. esperes, nagytszt. Szakács István urhoz (Valler József)	76.
A ref. egyetemes convent	90, 98.
Fölhívás (Hegedüs Lajos)	83.
A magyarországi helvét és ágostai hitvallású ev. egyháznak kérvénye.	88.
Özvegy-árva gyámintézetek. (Egy már vén marosi pap.)	113, 121, 129, 137.
Esperesi jelentés. (Nagy László h. esperes)	129, 138, 148, 155, 162, 171.
Kimutatása az 1880 évi államszegélyből részesedő egyházközségeknek és egyéneknek.	131, 139.
Egy kis észrevétel, egyéb semmi. (Egy öreg pap.)	149.
Helyreigazítás. (Vályi Pál.)	150.
Felhívás a ref. zsinat ügyében az egyházkerületekhez. (Br. Vay Miklós, mint a konvont elnöke)	153.
Önvédelem. (Kerekes Sándor.)	167.
Figyelmeztetés a helyreigazítóknak. (Ama bizonyos cikk írója.)	158.
Igazgató tanácsi körlevél a camoraticum ügyében.	159.
Észrevételek „A magyarországi reformált egyház egyetemes tanügyi bizottsága által IX és VIII osztályú gymnasiumra készített tantörv.-re (T. J.)	174.
Egy érdekes irodalmi termék. (V. J.)	183.
Parádi Kálnán tanügyi előadó évi jelentése.	195, 206.
Egyházkerületi közgyűlésünk	197, 205, 212.
Püspöki jelentés.	201.
Kollegiumaink vagyoni állása s tanügyi berendezése	209, 217.
Igazgatói zárbeszéd. (Sárkány Ferencz)	219.
A kolozs-vári ev. ref. kollogium tanári karának részvétele Takács Lajos urhoz, a Magyar Hitelbank titkárához.	225.
A dunántúli ev reformált egyházkerületnek az „Egyházi Énekeskönyv“ revideálása tárgyában alakított bizottság munkálatára az „Erdélyi Énekeskönyv“-re adott véleményes jelentése.	225, 232.
Adjunk segélyt szegények gyermekeinek! (Jenei Viktor.)	240.
Egyházkerületünk napszámossai.	255.
Az áll. ig. tanács jelentése évi működéséről.	260, 269, 277, 285.
Iskolai értesítők	270, 279, 287, 295, 310, 318, 327, 334, 342.
Kivonat főtszt. Pap Gábor dunántúli ref. superintendens úr évi jelentéséből.	275, 283.
Megnyitó beszéd az 1881—82-ik iskolai év elején. (Hegedüs István, igazgató tanár.)	291.
Felszólítás a szegény iskolás gyermekek segélyezése érdekében.	333.
A misszió köréből. (Láng Károly.)	350.
Zsinati tudósítás. (Öreg János.)	357, 368, 379, 392, 404, 419, 431.
Br. Prónai Gábor beszéde.	374.

Különfélék minden számban.

Szerkesztő postája majd minden számban.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldé-
ménynek czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Új év. — Milliós alapítvány. Széchy Károly. — Véle-
lemény az egyetemes tanügyi bizottság által kidolgozott tanításterv
természetrizai ágára vonatkozólag. Parádi Kálmán. — Döntvény
a keresztelések ügyében. — Vidéki élet: A sz. szolnoki egyházme-
gyéből. Nagy László. — Egyházi lapszemle. — Tárca: Geleji Ka-
tona István két levele. Közli: Szilágyi Sándor. — Az ingsalom an-
gyala. Hegedüs István. — Különfélék. — Körösvények.

ÚJ ÉV.

Boldog új évet kíván e napon az egész vi-
lágban mindenki, s mi sem mulaszthatjuk el, hogy
szívünkben ne üdvözljük t. olvasóinkat, az egész
magyar reformált anyaszentegyház egyetemét.

Valóban az egész magyar reformált anya-
szentegyház egyetemét! Nem mintha avval dicse-
kednénk, hogy szerényközlönyünk minde 3 millió-
nyi néphez szól s az egész anyaszentegyház min-
den hajlokába bebocsáttatást nyer, hanem mert
ez év lesz a magyar protestantismus életében az
a fordulópont, mely annyi és annyi kísértet, hosz-
szas készüllet, sőt küzdelem után elvégre össze-
hozza az egész magyar reformált anyaszentegy-
ház törvényes képviselőjét, hogy megnyerje kül-
sőleg is azt az egységet, mely lélekben és igazság-
ban testvérekként fűzött eddig is mindnyájunkat
össze, az állami és egyházi közélet téréen is meg-
adja számunkra azt a szervezetet, mely a lehető
legnagyobb mértékben biztosítsa előbbrehaladá-
sunkat, nyereségről-nyereségre egyetemünknek
azt a tekintélyt és nyomatékot, mely bennünket,
mint a nemzeti s alkotmányos magyar állam egyik
főtényezőjét és főtámaszát megilleti.

Az 1881-dik év lesz az egyetemes zsinat
kezdő éve, s vajha e reményünkben ne csalat-
koznánk s vajha mind az, mit ez új alkotástól,
az új idők követelményeinek megfelelően újon-
idomított e törvényes formától várunk, legalább

kezdő pontjaiban meg is valósúljon! Tudjuk, mit
ember alkot és kezd, magában hordja a féleles-
ség elmaradhatatlan részét is. De tudjuk azt is,
hogy ha volt valaha emberi kezdemény, viszony-
lag jobb és tökéletesebb: ez az alkotás méltán
követelheti maga számára ezt a bélyeget: isteni
mesterünk szelleme szolgáltatván hozzá a mag-
vat, az eszmét, az általános testvériség örök igé-
jében.

Ez a tartalom megszenteli az emberi és igy
gyarló formát is s ennek a tartalomnak mind
tisztább, mind igazabb alákban való kifejlődését
várjuk, reméljük a következő évek hosszú, hosz-
szú sorától.

Az 1881-ik év elég, ha kiszökni látja a
mustár-magból a csirát, s ha mi, a hivek, szent
lelkessel ápoljuk, gondozzuk a kicsiny szí-
ket: a plántálók és öntözők munkájára megjön
az Úr áldása!!

Ezt az áldást kérjük a legtökéletesebb aján-
dék adójától anyaszentegyházunkra, a magyar
reformált egyetem egészére, minden tagjában az
1881-dik évtől!

MILLIOS ALAPITVÁNY.

Kolozsvár, 1880. decz. 30.

A mai társadalomnak megölő hibája, hogy ne-
héz benne az élet. Nemcsak azért, hogy a jelleme-
sebbet és eszesebbet irigységből és elfogultságból,
s minden egyéb nemtelen indulatból marja és üldö-
zi a hitvány, — mert hiszen mindezt eltüreti az
ember tiszta öntudata, elfeledteti a jók megtisztelő
elismerése. S forrongó társadalomban, lázas politi-
kai mérközések között mindig fölényben vannak a
leketlenek, a lármasak, a kik rágalmaikkal túlki-
áltanak az igazság egyszerű és önérzetes hangján,—

de mihelyt a forrongás lezajlik, a láz lehül, az igaznak és jónak, a becsületesnek lobogója diadallal emelkedik ki a sárból, hová azt a rozszlelkűség lerángatta, s az Igazság fénye, mint Isten ragyogó napja kisüt s megvilágítja a maga valóságában, kik minő fegyverrel vettek részt az egyenlőtlen versenyben!

Ez a verseny fárasztó szintén, keserű és fájó a pillanatilag meghurczolt nemes szivnek; de sokkal fárasztóbb és szinte elviselhetetlenebb az a verseny, mely a „megélhetés“ miatt folyik, melytől egyenesen a „lenni vagy nem lenni“ kérdése függ.

Bizony, nehéz kérdés; nehéz és általános, melynek megfejtése alatt roskadoz a társadalom minden osztálya. Régóta foglalkoznak a statistikai tudomány munkásai azzal: hogy mi az oka, hogy mai napra az előbbi időkhez képest oly kevesen alapítanak léteket, családi életet? S általában megegyeznek abban, hogy a népnél is, de különösen a műveltebb osztályokban az igények, a szükségletek, melyeket a mai társadalmi élet kóros állapotai megkövetelnek, sokkal nagyobbak, semhogy azokat az üzletet alapító iparos, a pályavégzett ügyvéd, orvos vagy tanár egyszerre kielégíteni képes volna; így inkább lemond a földi élet egyetlen boldogságáról, a családi élet szükségletéről, mely bensőségével, édességével kárpótolni tudná, szüzi vesztalángjával melegíteni bírná, ha a nagy világban való küzdelme, s az idegenek hidegsége erejét megzsibbasztja, megdermeszti, — s előre törekvő lelkesedését gúnyjával béklyózza becsmerli!

Igen, nagyon sok inkább lemond a családi élet boldogságáról, semhogy kétes jövendőnek tegye ki ne csak magát, a ki utoljára egymagában könnyen megharczol az étellel, hanem egy szaporodó családot is, melynek fájdalma az ő szivét marja, melynek könye az ő arcját égeti.

Jó annak a cselekedete végtelenül, a ki a „lenni és nem lenni“ e nehéz kérdésében felebarátjának segítségére siet; mert a míg egyeseket boldogít, addig a társadalmat is javítja, mert minden tiszta erkölcsnek fejlesztő pontja éppen — a családi tűzhely. A ki ezt cselekszi, annak nem az ajka, de a tette hirdeti a felebaráti szeretetet, annak neve méltó, hogy lapunkban, mely az erkölcs és szeretet buzgó hirdetője, hálás emlékezettel megörökíttessék.

Ilyen Hirsch báró, a ki Párisban él, de ott

sem feledkezik meg Magyarországról. Pár éve, hogy a magyar tudományos akadémiának ajándékozott tetemesebb összeget, most egyszerre egy milliónyi alapítvánnyal áldatja ismét nevét.

Legyen áldott érte! Mi kétszeresen elmondhatjuk, mert kétszeresen érezzük, hogy a mai anyagi korban ily óriási összeg adományozása hallatlan, mert czélja éppen a családi élet alapításának könnyűvé tétele s a felebaráti szeretet terjesztése.

E milliónyi alapítványnak ugyanis az a czélja, hogy rajta egy intézet létesüljön Budapesten, 6—16 éves apátlan vagy anyátlan szegény lányok számára, kik az intézetből kilépéskor 1200 forintot kapnának akár hozományul, akár alaptőkéül valami mesterség megkezdéséhez. Az intézetben — a mint azt a nemes alapító tervezé, s a mint azt lapunk egyes közleményeiből részletesebben megolvashatja az olvasó — hatvan alapítványi hely leendő, s ezek közül husz lesz római katolikus, husz protestáns, husz zsidó, de azért abban az intézetben semmiféle vallási elkülönöttségnek lennie nem szabad. A lányoknak, tartozzanak bármely hitfelekezethez, ugyanazon házban kell lakniok, ugyanazon asztalnál, ugyanazon egy ételből enniök, s a mennyire lehetséges egy iskolába járniok.

Igy erősödik meg közöttök a lesvériség, nek az érzetével mennek ki a nekik megkönnyített életbe, a hol számok évről-évre több leszen hatvanal; s lételök biztosításáért, boldogságukért egyre szaporodva fogják áldani s velök együtt a nemzet, az alapító nevét!

Bár minden új évi megnyitónk a felebaráti szeretet hasonló tényéről szólna!

Széchy Károly.

Vélemény az egyetemes tanügyi bizottság által kidolgozott tanításterv természetrajzi ágára vonatkozólag.

Régen azt tartották a természetrajzban kitűnőleg jártasnak, ki mentől több állatot, növényt, meg ásványt ismert s azokat nevéen nevezni tudta. Linné Károly is ezt a mértéket tartotta; *Botanices Tyro novis Classes, Candidatus omnia genera, Magister plurimus species. Quo plures Botanicus noverit Species, eo etiam praestantior est.* De mai napon a szakbuvárok s paedagogusok egyaránt igen jól tudják, hogy természetrajz kutatásaik ideálja nem a systema, hanem a szervezetek szerkezete és életműködése, a szervezetek hosszú sorában az egyes tagok s csoportok ro-

konságának, okozati összekötetésének s földünk fejlődésének a története.

Igazok van sok tekintetben azoknak a paedagogusoknak, kik a természetrajz tanítását haszontalanságnak, emlekezetet terhelő lómnak tekintik, minthogy „a tanítás eredménye csak bizonyos latin nevek elmondásában, csak holmi elvont tulajdonságok szellemtelen összefoglalásában és körmönfont schemák beemléztetésében határozódik.” Sajnos, hogy mai nap is igen sok középiskola okot szolgáltat az oly kedvezőtlen nyilatkozásokra. Az ilyen eredményről fel lehet tennünk, hogy ezt a tanítványok elfelejtik, a mint a természetrajz tanítása végét éri. Abból az életre egy árva képzet sem marad meg nekik.

Ha a növendéket csak ahhoz szoktatnók, hogy bizonyos terményeket egymástól megkülönböztessenek, a nélkül, hogy összehasonlító morphologiai, biologiai és — emelkedettebb fokon — anatómiai meg physiologiai kérdések taglalásába bocsátkoznánk, akkor hasonlítana eljárásunk az olyan nyelvmester eljárásához, a ki csak szókat taníttat be valamely nyelvből, de az alaki és mondattani szerkezetet s ennek szabályait egészen elhallgatja. Így történt régebben, hogy a természetrajzi oktatásban tisztán análytikai tanmódot követtek, holott azt a synthetikaival kellett volna összekötniök; pedig a gyakorlati természetrajztanítónak lépten-nyomon meg lehetett és meg kellett győződnie arról, hogy a különféle termények különleges s alaki szemlélete igen halvány eszmét ébreszt a természet s az élet egységes voltáról. Hivatkozhatunk e részben hazai tankönyv-irodalmunk régibb keletű termékeire, melyekben az análytikai módon felfejtendő rendszerreszletek vannak előtérbe állítva, s ki nem tudná, hogy e tankönyvekből s az ezek szellemében folyt oktatásból nem merithettek tiszta fogalmakat s világos áttekintést a szervezetek természetes sorairól, még az olyan ritka hajlamú növendékek sem, kik különben tömérdek adatismeretök mellett a termények meghatározásában meglehetősen jártasoknak mutatkoztak.

Meggyőződéssem tehát az, hogy a szervezetek és az egész természet magasabb s behatóbb felfogására csak akkor képesítjük a növendéket, ha azt, a mit sokan systematikának szeretnek nevezni, háttérbe szoritjuk, s ha a helyett a természetrajz általános értékű ismeretágait, u. m. a morphológiát a biológiával, a szervezetek rokonságát (a rendszer főelveit); magasabb fokon: az anatómiát a physiológiával, és vegyi alapon az ásvány- és földtant tanítjuk. De másfelől a természetrajzi tudomány mai haladottsága lehetővé teszi, a modern általános műveltség foka pedig megköveteli, hogy belőle — a középiskolai oktatásnál is — tudományos, igaz s valóban képző elemeket és elveket válasszunk ki, s fejtsünk fel az ifjú nemzedék előtt. E követelmény előtt a gymnasium, mint az általános műveltség alapvető iskolája, többé ki nem térhet. Kérdésbe csak az jöhet: megkezdhető-e s megkezdendő-e a gymnasium első osztályában a természetrajz tanítása? s ha megkezdendő, melyik ága nyújthat már az első osztályban is az induktív-logikai gondolkodás fejlesztésére legtöbb s leg-

vonzóbb anyagot? A bizottság mind a két kérdést helyesolható módon oldotta meg.

A természetrajznak az első osztályon való megkezdését és legalább a három első osztályban való folytatólagos tanítását a gymnasium középiskolai rangja jelöli meg, de még inkább azon didaktikai szempont, hogy az elemi iskolában megkezdett szemléleti oktatás a gymnasium alsóbb osztályaiban folytattassék, s e célra kiválóan alkalmas eszköz a természetrajz, melynek segítségével az elemi iskolában megkezdett szemléleti oktatást kiválóan lehet a gymnasiumban is folytatni, de egyszersmind e tantárgy az, melyet csak egyes tárgyai előmutatása, s különösen azok ismertető jegyeinek s ezek biologiai értékének a tanulók általi felkeresztetése által, tehát tapasztalás útján, lehet és kell megtanítani.

Parádi Kálmán.

(Folytatása következik.)

Döntvény a keresztelések ügyében

A soproni járásbiróság Gänzthaler Nándor segédlelkész, mint közvetlen tette, Poda Endre apát plébánost pedig, mint felbujtót és bűnrészt, fejenként 50 frt bírságra ítélte a rendőri kihágásokról szóló büntető-törvénykönyv 53. §-a alapján, a vallás szabad gyakorlata ellen elkövetett kihágás miatt. Az eset a következő: Graszner Samu ágost. helv. bitv. soproni lakatossegéd a róm. kath. vallású Csenki Magdolnával az 1868 évi 53-ik törvény-cikk életbelépte után kötött házasságából 1880 okt. 26-án született Rezső nevű fiát a soproni kath. templomba vitték keresztelni. A keresztelésekkel megbízott Gänzthaler segédlelkész kérdést tett a plébánusnál az iránt, hogy tekintettel az apa vallására, megkeresztelheti-e a fiút, mert az 1868. évi 53-ik törv. cikk azt rendeli, hogy a fiú az apa vallását követi, a rendőri törvény 53. §-a pedig büntetéssel fenyegeti azt, ki az 1868. 53. t. cikk rendeleteit megszegi. A plébánus azt az utasítást adta a segédlelkésznek, hogy a keresztelést az apa kifejezett kívánságára teljesítheti, s azt a születés ténye mellett az anyakönyvbe bevezetheti, de jegyezze be azt is, hogy a keresztelést az apa kívánta. Így ment végbe 1880. november 9-én a keresztelés az apa jelenlétében, s a történeteket Gänzthaler híven be is vezette az anyakönyvbe. A soproni kir. ügyészségnél az eset feljelentetvén, az ügyész panaszt emelt a járásbiróság előtt Graszner Rezsőnek más vallásfelekezetbe való becsempészése miatt, s erre keletkezett a járásbiróság fent említett ítélete.

Vádoltaknak általánosságban, s a kir. ügyésznek a büntetésre vonatkozó fellebbezése folytán a budapesti kir. ítélő tábla I. büntető tanácsa Vajkay Károly táblai al-elnök elnöklete alatt tárgyalta ezen ügyet. Az ügy előadója dr. Andrásovits Béla, a tanács harmadik tagja dr. Neuberger Ignác volt. Hosszabb tanácskozás után a kir. tábla a következő ítéletet hozta: Az első bíróság ítéletének megváltoztatásával vádlottak a vád és annak követke-

mónyei terhe alól felmentetnek; az anyakönyv kiigazítására vonatkozó rendelkezés pedig hatályon kívül helyeztetik. Indító okok: A vád megbirálásánál figyelembe kell venni a kihágásra vonatkozó büntető intézkedések elemeit, s itt a következő kérdések merülnek föl:

1-ször. A keresztség bir-e azon hatással, hogy nemcsak a keresztyén egyház, hanem valamely specialis felekezet tagjává válik általa a megkeresztelt? E kérdést a tábla nemmel dönti el; mert a kereszstelésnek, melyet nemcsak lelkész, hanem más is teljesíthet, azon hatása van, hogy általa a megkeresztelt nem egyik vagy másik felekezetnek, hanem a nagy keresztyénség egyetemének válik tagjává.

2-ször. Ha a lelkész a megkereszteltet az anyakönyvbe bevezeti, meghatározta-e ezzel a megkeresztelt vallásfelekezetét? E kérdésre is nem a felelet; mert az anyakönyv nem csupán vallásfelekezeti rendeltetés szempontjából, hanem első sorban állami átruházott hatáskörben vezetetik a születés ténye és ideje igazolására azután arról, hogy megkereszteltetett az új szülött.

Midőn tehát a lelkész az adatokat hiven bevezeti az anyakönyvbe, azt is, hogy a megkeresztelt mily vallású szülőtől származik: a születést és a kereszstelést igazolja.

Ezen szempontok lévén irányadók, ezek után a tisztán jogászai szempontok lépnek elő; ugyanis:

a rendőri törvény 53. §-a azon cselekedeteket rendeli büntetni, a miket az 1868. évi 53. t. cikk tilt; már pedig a törvényben a más vallásbeliek kereszstelése nincs tiltva; ez okból, de még azért sem ellenkezik az ily kereszstelés a törvénnyel, mert a megkereszteltet még nem veszi fel más vallásfelekezetbe, hanem ágostai hitvallású lesz és marad a hason vallású apától származó fiú, ha kath. pap kereszтели is, mert az 1868. évi 53. t. cikk semmi kételet sem hagy fenn az iránt, hogy csupán az apa vallása határozza meg fia vallását, arra bármiféle külsőség vagy czeremonia sem bir befolyással.

Ez lévén az 53. §. értelme; másrészt a büntető törvények a legszigorúbban magyarázandók, tartózkodni kell minden kiterjesztő magyarázattól, s így nem forog fenn oly ismérv, mely a lehető jogi sanctioval ellenkeznék s melyet a büntető törvény 1. §-ának rendelkezése mellett büntetni lehetne.

Önként értetik, hogy ha az ág. hitvallású lelkész az anyakönyvi kivonatot hivei nyilvántartása czéljából a kath. plébániától kikérné, az neki haladék nélkül kiadandó. Az ítélet leküldetik a soproni járásbirósághoz.

VIDÉKI ÉLET.

A sz.-szolnoki egyházmegyéből.

Levél a szerkesztőhöz.

Sz.-Somlyó, 1880. decz. 25.

Szerkesztő barátom! Nem rég küldöttem volt hozzád egy körlevelet — nem azért, mintha egész terjedelmében kinyomatni óhajtottam volna, hanem azon reményben,

hogy abból az országos érdekű pontok legalább jelezvelesznek. Hisz országos érdek az, hogy birjuk egyházkerületünk „ember-telekkönyvét.“ Már pedig erre kedvezőbb alkalom, mint az 1881 évi népszámlálás nem képzelhető. Ennek ötletéből — indítványomra — a sz.-szolnoki egyházmegye elrendelte minden egyházban a családkönyv elkészítését, illetőleg kiegészítését. Hogy ez a többi egyházmegyékben is megtörtént-e, nem tudom, de hogy az egyházkerület által elrendelt „családkönyvek“ megkésztése az egyházkerület $\frac{9}{10}$ -ed részében még kegyes óhajítás, arra fogadást merek ajánlani. Pedig másfelől, hogy az egyházkerület statisztikája — a családkönyv nélkül — nem sokkal biztosabb, mint az ez előtt 1880 évvel készült római birodalmi népszámlálás eredménye, arra már nem is fogadok, azt határozottan merem állítani.

Most megint küldök hozzád egy körlevelet. Ebben megint van helyi, de van közérdekű is. Épen azért fölhivlak, vedd be a körlevél közérdekű, különösen pedig 429 sz. alatti fölhívását, mert ebben — nézetem szerint — a rohamosan hanyatlani indult egyházi élet új életre ébredésének oly emeltyűjét vélem, a mely, mint a folyamba dobott kő hullámgyűrűje, mind szélesebb-szélesebb körben terülve el, elvégre áthatja az egész egyházkerületet. Én részemről, a mennyiben ideiglenes helyettesi minőségem engodi, a sz.-szolnoki egyházmegyének szellemi statisztikáját akarom összeállítani. Meg akarok ugyanis győződni az egyházlátogató bizottságok jelentése alapján:

1. Hány pap, hány tanító áll egyházi és iskolai lapok alapján összeköttetésben a hivatása szerinti pálya szellem-életével?

2. Hány pap és hány tanító keresi vallás-erkölcsi, egyházi és iskolai életszükségletének kielégítésére az élet kútforrását?

3. Az ez idő szerint hatóságom alatt álló papok és tanítók miféle forrásokból meritik a hivatásukhoz nélkülözhetlen üdítő forrás vizét? stb.

Ha adatgyűjteményem egyelőre nem üti meg a lelkeben élő eszmény tiszta képét, nem esem kétségbe, sőt igazán mondom, egyelőre dobra sem verem, de lelkeim egész meggyőződésével merem mondani, hogy a magyarországi protestáns status vezérszeropének (fájdalom!) nem megtartására, hanem lehető visszaszerzésére ezt tartom az egyetlen útnak, az egyetlen eszköznek.

Ha némelyek ez eszmére a XIX-ik század utolsó negyedében azt mondanák hazánkban is: „Magna petis Phaëton“, sugd meg nekik: „Alios ego vidi ventos“.

Üdv neked! Üdv nekünk! Üdv a protestáns statusnak a világosság születésének nagy ünnepén.

Nagy László,
helyettes esperes.

Az esperesi körlevélnek fentebb jelzett része így hangzik:

429—1880. Az ev. szerint reformált egyh. papsága nagy tekintélynek örvendett a multban, s mint vezető tényező volt ismeretes hazánk nevelés és közszabadság ügyei-

ben. E tekintélyt én annak tulajdonítom, hogy nemcsak a nép ajkán forgott a közbeszéd, hanem prot. papságunk fontos hivatásának öntudatában át is érezte: „a jó pap holtig tanúl.“ Kétszeresen szükséges ez ma a rohanva haladó kornak versenyterén. És különösen szükséges az egyházi élet fontos mozzanatait éber figyelemmel kísérni. Igen jól ismerem én a mindennapi kenyér nehéz küzdelmét, de hallom az én nagy mesteremnek szavát „nemcsak kenyérrel él az ember.“ Egyházkerületünknek van két egyházi heti lapja, hogy ha nem tekintek is át a többi testvér superintenden-tiákra. Nem akarok egyik vagy másik lapnak propagandát csinálni, de elvárom s annnyival inkább elvárhatom minden egyes paptársamtól, hogy legalább egy egyházi lap által folytonos összeköttetésben álljon egyházközsége határán túl is a prot. szellemi élettel, mivel maga egyházmegyei közgyűlésünk már rég kimondotta, hogy az egyházak számadásaiba elfogadja egy egyházi lap előfizetési díjának felét. Az „Erdélyi prot. Lőzlöny“ és „Szemle“ előfizetési díja egy évre 6—6 frt, sőt az első az egyházak osztályozása szerint még árendelési kedvezményeket is nyújt. A vizsgáló bizottság útasítva leond utána nézni minden paptársamnál, ha vajjon csak a kenyér szolgálja-e, vagy pedig a szellemi forrás üdítő italára is szomjuhozik az ő lelke?

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns egyh. és iskolai Lap“ 52-ik számában Bierbrunner Gusztáv „Quod uni justum, alteri aequum“ feliratú vezércikkében ezt írja:

Egyházi lapjaink is a mellett tesznek bizonyosságot, hogy hazánkben más fontos ügyek mellett az új büntető-törvény foglalkoztatja leginkább az elméket. És ez igen természetes, mert minden új törvény sok aggodalmat és nehézséget idéz elő, főleg ha társulatok vagy vallásfelekezetek kiváltságos jogait érinti. Egyházi lapjaink tele vannak panaszszal, hogy a r. kath. papság által a keresztelések és áttéréseknél elkövetett sérelmek az új büntetőtörvény folytán még feltűnőbb alakban és gyakrabban fordulnak elő, mint eddig. De addig sem miféle szigorú törvény sem lesz képes a surlódásokat és sérelmeket elenyészletetni az egyes egyházak között, míg a tökéletes vallásszabadság meg nem valósul. Nekünk ezentúl is sürgetnünk kell, hogy a „quod uni justum, alteri aequum“-féle elv épségben tartassék, a mennyire a r. kath. egyház még mindig domináló állásával szemben érvényesíthető. Tökéletes békét és krisztusi egyetértést várni az egyes vallásfelekezetek közt: az ábrándok világába tertozik. Még Poroszországban is, a hol a vallási ügyek mar régóta állami törvények által vannak szabályozva, fordulnak elő a keresztelésnél surlódások a különböző vallásfelekezetek között. Az egyes vallásfelekezetek papsága nem tehet egyebet, mint hogy az egyháznak biztosított jogok felett őrködjék, a netalán sérelmes eseteket, ha érdemesek arra, a bíróságnak följelentse, az ítélelhozást rá bízva, maga pedig a törvényt szigorúan kövesse. Nálunk is a papság föltörekvése mondhatni a fennebbiekre irányul.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCSÁJA.

Az irgalom anyyala.*)

Midőn a Megváltó az égi vigasszal
Földre szállt, e földön született egy anyyál.
Jézust számúzta már durván Bethania,
Szegény hiveivel kellett bujdosnia.
Csöndesen ballagva haladt a fenyéren.
Majd hogy vigaszt adjon, majd hogy áldást kérjen,
Meg-megállt s útszélre leülvén, beszéle
Útföldre hullt magról szép példabeszédbe,
S samaritánusról, hűtelen pásztorról,
Eltévedt bárányról, festett koporsóról.
Igy terjed, így hódít az ő szent igéje.
Majd Khananéába menyegzőre tár be,
Tévedt lányt vezérel, hogy jó útra térjen
És a kisdedekre áldó kezét téssen.
Lát a született vak, bélpoklos meggyógyul,
Hall a siket s ittas lesz az égi szótul.

*) De Vigny „Eloa“ cz. gyönyörű mysteriumából mutatvány.

Majd a pusztán hagyják búcsúkönyvet ejtve
Az Urat, ki ottan bolyong számkivetve.
Földi bajt megkezdé gyarló ember-testben,
Kezdé bujdosáson: a legkeservesben,
Szülővárosából mene idegenbe,
Mit próféták ajka régen kijelente.

Ekkortájt Judának földjén több barátja,
Hogy a nemtő távol, végít közel látja.
Lázár, a kit kedvelt, de nem látott többé,
Mehalt és idejét a földön kitölté.
De nem adhat éltet a barát, ha Isten?
Indul éjten-éjjel, percznyi nyugta nincsen.
A halott nővéri kísérik a lakba,
Mely a veszély napján ötet befogadta,
Mária és Martha; amaz önté rája
Illatát, nem bajtva gáncsoló szavára.
Mindnyója sir, Jézus hjába mondja: alszik,
Maga is, a mint a rovatalra hajlik,
Könyvet ejt, szent könyvet, mit csak barát ejteth,
Szellő föl nem itta e drága könyecseppet.

De szerafok rejték, láthatlan' leszálva,
 Püha lágý kezekkel gyémantos urnába,
 S csoda mód felvitték a bámuló égbe,
 Az Úr számolyára, szent színe elébe.
 Az örök éber szem a mint rája pillant,
 A csodás ajándék reszketőn megcsillant.
 Szent Lélek kiönté erejét ő rája,
 Az isteni könybe örök élet szílla.
 Mintha nap tűzében tőmjén hamvad, éget
 Vakitón sugárik biborlángu fénynyel,
 A tündöklő urna mélyiből eképen
 Dicső egy lény kel ki ragyogó fehérben.
 Megszólal egy szózat: Eloa! s azonnal
 Itt vagyok, felel rá s megjelen az a n g y a l.

Hegedűs István.

Geleji Katona István püspök két levele.

Az erdélyi fejedelmeknek a XVII-ik században kiváló gondja volt a keleti oláhok megtérítése s igyekezetüket látszólag hoszoruzta is siker. Az alább következő két levél e térítések történetéhez igen érdekes adatokat szolgáltat.

Geleji második levelében említett „örvendetes husvéti evangelium“ Báthori Zsófia áttérése.

De történeti adatokon kívül e leveleknek irodalom-történeti bece is van: Geleji századának kiválóbb magyar írói és nyelvészei közé tartozván.

Lássuk magukat a leveleket:

I.

1643 márcz. 4.

Illustrissime princeps etc. Alázatos szolgálatomnak etc.

Kgls uram, Nagodhoz még fel akartam menni, de az oláh papok jó üdején reggel reám jöttek, és mind délig azokkal vesződtem. A reversalist popa Stefán előtt elolvastam s oláhul megtolmácsoltattam, ő acceptálta; a condiciokat hasonlóképpen mindnyájok előtt elolvastam magam s oláhul ismét Tsernátoni urammal megmondattam; sőt a mellett declarationis ergo sok szép, üdvösséges dolgokat mondotlam nekik és azokat is mind bevévék. Hanem végre a visitatio felől emlékezet levén, azt kérdé popa Stefán, kiket visitáljon ő, mert három esperestnél több ő alatta nem leszen, mivel az egész országban husz esperestség vagyon, s annak immár tizenhete én alám állott; én mondám, én arról nem tehetek, de én az én alattam levőkhez Kgdet nem bocsátom, s kiváltképpen immár reversalist adtanak. Azonban vagy három esperestek a Mezőségéről valók, kiknek Tsulai uram Nagodtól levelet szerzett, de én hozzám nem is jöttek, nem hogy reversalist adtak volna, elől állanak, és azt mondák, hogy ők az Vladika mellől el nem állanak én mondám, miképen cselekedhetitek azt, holottimmár urunktól ő nagától leveletek vagyon oly conditio alatt többi között, hogy ti is a magyar püspöktől hallgattok; ők mondanak, hogy a leveleket visszaadják és vissza is adák az asztalra tevén előmben; én mondék, magamra nézve én

semmi ellent nem tartok benne, mert én erővel senkit közületek magamhoz nem vonzok, de a mi Kgls urunk felől nem felelek, ha az ő naga levelét visszaadjátok, holott kezetekeket is ő nagának beadátok. Azután Tsulai uraimék is beérkezvén, ismét vissza vevék, s most is nálók vagyon, de énnekem reversalist nem adtak. A Fogaras-földiek is azt mondák, hogy ők nem szakadtak el az oláh Vladikától, a mikor magokat a Nagod protectioja alá adták, mert őket az oláhok kövel vernék agyon; szabad Nagod vélek mit cselekszik, de ők must is arra magokat nem kötelezik; ám lássa a galaczi, mit mivel, de ő nekik azzal semmi közök nincsen. Az én alattam levők, kiknek levelek nálam vagyon, affélét mondani nem mertek; a szívek mint álljon, isten s a magok lelke tudja. Azonban sok szó beszéd után azt kívánák, hogy haladjon a dolog szent György napig, mert félnek azon, hogy az ő alattok levő papok vélek nem egyezzenek, ha szintén ők subscribálnak is, hanem akkor közönségesen öszvegyűlnek, és ha azokat is reá vehetik, úgy ők is subscribálnak, s ezzel elmenének; én az én alattam levőknek leczkét olvasván, és midőn még vagy hárman benn maradtak volna, kezdék velek exportulálni, hogy re infecta mennének el; menték azzal magokat, hogy nem ő rajtok mult el, hanem az én alattam levőkön, mert azok kívánták a dilatot, maga nem úgy volt. Én nagyobb bizonyiságnak okáért kifuttaték mindenfelé, és őket visszatérítettém, és kezdém nekik mondani, ti malomban jöttetek s nem örlötetek, bennünköt fárasztottatok s a mi Kgls urunkat is, és így minden jó vég nélkül mentek el; ha ezt a jó alkalmasságot elmulatjátok, nem tudom, mikor találjátok fel; annyi üdő alatt ti is csak fejetlen lábak lesztek etc., azért én tanácsommal ti a kik mostan jelen vagytok, subscribáltok, s azonban én mindeniket oláhul fordítatom és veletek kiköltözöm, s abból az alattatok levőkkel is közölhetitek, és a szent György napi gyűlésekben választ tehettek. A Vladika pópa Stefánnak is mondtam, ha a reversalis alá nem irsz, Vladika nem lehetsz, s szent György napja még jól tova vagyon etc. És így magokat megmondolván, mindnyáján subscribálnak az egy Hunyadin küvől, a ki már elment volt s popa Stefán is subscribála mind a condicioknak s mind a reversalisnak kérvén azon, hogy irassak még mindenikben egy-egy exemplárt, hogy oláhul fordithassák; melyet megigérék, és ezzel bocsátám isteni áldással őket el. Gondolkodom így Kgls uram, hogy popa Stefánt, ki már Nagod Kglsségéből Vladika, bocsássam az én alattam levők közé vagy egyszer, melléje adván György papot és Molo-diczot, a kik nélkül senkivel semmit se beszéljen, hanem az oláh papokat mindenik esperestség alatt öszzebíván, a conditioknak és artikulusoknak bevételere őket intse, mert soha az ő hire és engedelme nélkül semmire sem mennek, és hagyja meg nekik, hogy támadást ne tegyenek az esperestek ellen, mert azok ő vele egyet értenek. És azt végben vivén jöjjön ki közülök s többé közzéjek ne menjen, hanem ha ismét az én küldésemre etc. De ezt én hagytam a Nagod bölcs itéletire, ha javálja, jó, s ha nem, muljék el; sőt azzal is kiigértem magamot, hogy ha ugyan szöva

szerint törekedik azoknak az ő tőlök bevett conditioknak praestáltatásában és látom hiv forgolódását, azt is megengedem, hogy a ki mivel akarja, szabad akaratja szerént az emberim közül is segíteni, nem tartok ellent benne; de ez is álljon az Nagod bölcs itéletiben. Ez Kglis uram historice így vala, melyet rövideden akarék Nagodnak értésére adni. Az úristen Nagodnak adjon jó utat, és mind vigye s mind hozza viszont haza kívánatos jó egészségben. Albae, Ao 1643. 4. Martii.

Nagodnak

alázatos káplánja
Geleji István m. p.

Külczi m: Illrmo principi ac dno dno Georgio Rákóczy etc. Ered. a gy.-fehérvári kápt. ltár r. a. acták.

II.

1643 ápr. 6.

Illustrissime princeps etc. Kicsiny tehetségem szerént való szolgálatocskámnak alázatosan való ajánlása után etc.

Az Nagod örvendeztető levelét hozá meg Kglis uram a posta ma reggeli harangozás előtt, melynél Nagod énnekem kívánatosb és örvendetesb husvétii evangéliumot nem irhatott volna, a melyet noha bizony szivem szerént kívántam hallani, de még szintén mostan nem mertem remélni. Örülök, ha ugyan meglőtt mind az istennek szegény ügyefogyott nemzetünkben való gyámoltalan ecclesiájának, örülök Nagtoknak is, és a Nagtok maradékainak, s örülök minnen magunknak. Az szegény Magyar és Erdélyországi ecclesiának, hogy isten után immár ennyivel nagyobb birodalmok lehet jövendőben is az ő benneket lotétetett igaz evangéliumi vallásnak és tiszta tiszteletnek megmaradása felől, és hogy kiknek szívek ekkéig emiatt szomorúságban volt is, immár ezt hallván, megvidámodnak. Nagtoknak pedig hogy ilyen nagy terhes gond és szorgalmatosság vétetett le a Nagtok szíveről, és hogy ebből a világos jeltől is Nagtok az istennek rólok levő kegyes gondviselését szemével nézheti, és mintegy kézzel megtapogathatja. A Nagtok maradékinak továbbá, mert ő nagoknak is mind testi mind pedig lelki előmeneteleket ebből bizonyosan remélhetjük; magunknak is végezetre, hogy a mi szíveink is attól a félelemtől, melytől nem keveset gyötrettetett, immár megszabadulnak. Az úristen azon ő szent lelkével, melylyel az ő Naga szívet a Nagtok szorgalmatoskodása és munkálkodásá által megvilágosította, az immár megismert igazságban ő Nagát napról napra erősíté, vastagítsa és abban mind holtig tartsa meg.

Szomoruan értettem volt Tsulai uramtól asszonyunknak ő nagának minapi szolgálómatom miatt való nagy nehézségét reám, melyben szándékom nem volt, hogy ő nagát megbántsam, hanem ennek az kívánatos dolognak maturálására ügyekeztem, mivel láttam, hogy ebben nem szoros a késedelem; de talám immár ő maga is ottól a bajtól megmenekedvén, az én intésemet, avagy tetszésemet kegyelmesben fogja megmagyaráznia. Az Fogaras-földi oláh papok ezután sem ögyelednének Kglis uram inkább a lakságon*)

*) T. i. vármegyék.

levő papokkal össze, mint az előtt, mert én nem tudom, hogy azelőtt is ott a Fogaras földén valami vicariussa lőtt volna a Vladikának, hanem ő maga járt közikben; mindazonáltal én azt sem ellenkezném, bár a fogarasi fő praedikátoroktól hallgatnának, de úgy, hogy a püspök authoritása forgana benne, és az committálna ő Kglmének felőle s ne is cselekednék semmit propria authoritye, hanem csak mintegy substitutus lenne, és tovább ne menne a dolgan a czélnál, és a minthogy ő Kglmének is innen nagyon dependentiája, úgy azoknak is innen lenne s a derekasabb dolgoknak eligazittatásokban ismét értenének. A Szent Imrei praedikátornak Kglis uram úgy írtam, hogy Nagodat isten oda vivén, értse meg, ha ugyan kívánja-e Nagod ott maradását, és ha kívánja, legyen veszleg. Bisterfeldius uram ez jövő Cseterteken fog Kolozsvárra indulni a közfogásra, hiv engemet is felette igen, hogy ne nehezteljek ilyen állapotjában velle felfáradni, mikor volna kivel; magamat örömet megváltanám ilyen gyenge egészségemhez képest, de mivel Tsulai uram is beteges, nem tehetek egyebet benne, hanem el kell ő Kglmével mennem, ha ennél hitvánbúl nem leszek, mert illetlennek itélem, ha ő Kglmével egy is közülünk nem leszen, hanem csak a maga német feleivel fog elmenni; ugyan volnának szükséges igazgatásim is ott egyben másban.

Keserű Pál uramot Balényesben hívják vala praedikátorságra, de én nem javallám, hogy eligerkezzék, ki tudja, itt benn is hová kelletik; ha a kolozsvári uraimval harmadik papot is fogadtathatnék, jó lenne oda, de most igen fogyatkozott állapotjokat írják lenni; mindazonáltal isten oda vivén, ott bővebben beszélek ő Kglmekkel felőle. Vasárnap vacsorakorra rendelték ő Kglnek a közfogást. Az úristen Nagtokat oda jártában hordozza békével, és ide haza is hozza jó egészségben. Albae, Ao 1643. 6. Aprilis, seu feria 2-da Pascharum.

Nagodnak

alázatos káplánja
Geleji István m. p.

Külczim Illrmo principi ac dno, dno Georgio Rákóczy etc.

Fred. a gy.-fehérvári kápt. ltár r. a. acták.

Közli: Szilágyi Sándor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1880. jan. 1-én.

— **Boldog új évet adjon Isten t. olvasóinknak s engedje, hogy lakozzék megelégedés és békesség hajlékaikban s szereteteik körében! Boldog új évet adjon Isten egyházkerületünknek, hadd haladhasson előre sikerrel, többről-többré, jobbról-jobbra! Boldog új évet adjon Isten a magyar protestáns egyháznak s engedje, hogy teljesüljön be a miért millió és millió szívek hön esengenek: nyujtson az öt test-**

vér-egyháznak testvéri jobbot s legyen egygyé s egységében hatalmassá s virágzóvá! Adjon Isten boldog új esztendőt a magyar hazának, a magyar haza minden hű gyermekének, tartozzék bármely felekezethez vagy nemzetiséghez, hadi dobbanjon össze minden szívből a közös édes anya iránti szeretetben! Hallgassa meg a jószágos Isten érdeklődésünket s áldjon meg mindnyájunkat!!

— Az ó-év alkonyán az állandó ig. tanács tagjai, főtanodánk tanárai, a helybeli egyházközség lelkészei, tanítói, keblői tanácsa s az egyháznak még feleszámu hívei seregletek össze s együttesen jelentek meg a főt. püspök urnál, hol Szász Domokos közjegyző tolmácsolta hálájukat a múlt-ért s jó kívánataikat a jövőre. A főt. püspök úr meghatótan köszönte meg a szívélyes megemlékezést. Majd Szász Gerő erperes vezetése alatt, a keblői tanács s közgyűlés tagjai az egyházközség nyugalomba lépett nagyérdemű főgondnokánál m. Incze Mihály urnál tisztelegtek, s végül dr. Szöcs Emil főgondnok urat keresték föl, e derék, buzgó férfiút, kit egyházközségünknek áldásul adott az Isten.

— Nagy alapítvány. Báró Hirsch Párisból egy millió frank alapot tesz le Budaposten oly intézet létesítésére, melyben hat-tizenhat éves lányok, vallásuk különbség nélkül neveltetnének, s az intézetből való kilépéskor minden növendék ezerkétszáz forintot kapna, akár hozományúl, akár az általa megkezdendő üzlet alapjául. E nagylelkű adományt Bischoff Dávidné urhölgy közbenjárásának köszönhetjük. Ő figyelmeztette a bárót, midőn a zsidó lányok árvaházánál tett nagy alapítványát megköszönte, hogy van nálunk még sok oly nyomor, melyen segíteni kellene. A báró azonnal fölkerlte, hogy ajánljon neki valamely gyakorlati czélt, minden felekezetre vonatkozót. A nemes hölgy a fentebbi tervet ajánlotta. A báró beleegyezett oly intézetbe, melyben hatvan alapítványi hely legyen, husz kath., husz protestáns s husz zsidóleány számára, még pedig úgy, hogy ezek minden vallási elkülönözöttség nélkül éljenek egy házában lakva, egy iskolába járva, s ugyanazon ételekkel élve. Csak ily módon létesíti az intézetet, a várostól ingyen telket kérve rá. Mihelyt Bischoff Dávidné elkészíti a szervezési tervet, melyen most működik, Hirsch báró rendelkezésre bocsátja az intézet felállítására szükséges pénzt.

— A katolikus egyház hierarchiája Nagy-Britanniában. A Manning bíornok főügyelete alatt kiadott „Catholic Directory“ igen érdekes adatokat tartalmaz Nagy-Británia és Irland római katolikus hierarchiájának állapotáról. S habár Angliában és Walesben csak 13 római püspök van, míg Skóciában 6 püspök van, mégis Nagy-Britániában az összes római katolikus püspökök száma 28-ra rug, kik közül 9 segéd és főszentelt püspök. Ezer városban és helységben van katolikus templom, a papok száma 2300, s így az utóbbi negyedszázadban a római katolikus papság számára nézve megkétszereződött. Nagy-Británia és Irland nemessége hőt van 38 katolikus pair és 47 katolikus báró. Hét katolikusnak szavazata is van a királyné titkos tanácsában, névleg Lord Riponnak (India alkirálya), Kenmarenak (főkamarás), Robert Montagnenak, Bury, Howard of Gloszop, Emly és O' Hagannak. Az egész világon 173 püspökség és 710 püspöki székhely van. A katolikus patriar-

chák, primások, érsekek, püspökök, apostoli követek és püspökök in partibus infideilum száma 1146. A római szentcollegium áll 6 bíornok-püspökből, 50 bíornok áldozárból és 14 bíornok diakonból, kik közül csak egyetlen élő tag Schwarzenberg herceg, prágai bíornok érsek, még XVI. György pápától kepta a bíorkalapot. Ötvenen vannak életben, kiknek IX. Pius, a többinek XIII. Leó adományozta a bíornoki méltóságot.

— Drága áldozatok. Kinában szokásos az isteneknek sokszor egész vég selymeket fölállozni, s egyedül Confucius templomaiban évenként több mint 30 ezer rőf selymet égetnek föl. A császári udvar is sárga selyemre iratja rendeleteit, és az európai udvaroknál lévő kínai nagykövetek meghatalmazó okmánya is ilyen selyemre van írva. Pár hónappal ezelőtt szenteltek be a kínaiak egy Confucius-templomot Kashgarban, az általuk 1874-ben elfoglalt mohamedan városban, mely alkemből Lin császárné dicsőiratot küldött Quo-sa kashgari kínai helytartónak, mit egykori menyegzői ruhájára iratott. Rendeletéhez képest e ruhát a helytartó köteles volt Confuciusnak fölállozni a templomban.

A FŐTISZT. PÜSPÖK ÚRA KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

1883—1880. Udvarhelyi egyházmegyénkben az alsó-moldogasszonyfalvi lévitái álló más. Javadalma: 38 kalongya búza, 146 véka csős törökbúza és 21 szekes fa; 2 hold 1385 □ öl szántó, 3 hold 1180 □ öl kaszáló haszonélvezete, ezeken kívül a szőlőskertben 30 □ öl szőlő s 615 □ öl szántó; 11 frt kegyházmány kamatja s a tandíjból mintegy 10 frt, szép lakás gazdasági épületekkel és 325 □ öl veteményes és gyümölcsös kerttel. Kötelessége: tanítás és mikor a rendes lelkész az anyaegyházközségben van, templomi szolgálat. — Pályázati határidő: 1881 január vége. Folyamodványok t. Solymosi István esperes aához Bögöz (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Felhívás.

1884—1880. Kötelességemből kifolyólag felhívom a t. t. esperes és vizsgálatom alatti egyházközségeket t. lelkész fiait becses figyelmét: a) Az 1875 évi egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyv 134 száma 2-ik alpontjában foglalt azon határozatra, mely szerint a moldva-oláhországi missio segélyezésére a hívek buzgótsága legalább egyszer felhívásuk templomi perselybe leendő adakozásra. b) Az 1879 évi egyhk. közgyűlés jegyzőkönyvében 50 szám alatti azon határozatra, mely szerint évenként egy vasárnapi perselypénz a szlavoniai ref. missio számára, mint a melynek fentartása úgy felekezeti, mint nemzetiségi tekintetben nagyfontosságú, fordítandó; mindkét célra begyűlt pénz az illető t. esperes fiait által az egyhk. közgyűlésre beszoigáltatandó.

Továbbá segélyezésre ajánlom: a) A dunántúli ref. egyházkerületben a Daruváron alakuló magyar ref. egyházközséget, mint a mely Slavoniába kiköltözött hitsorsos hazánkfiainak úgy nemzetiségét, mint egyháziasságát fentartandó. b) A tiszáninneni ref. egyházkerületbe kebeleztet bodrogkereszturi ref. egyházközséget, a mely számára a segélygyűjtési iveket is mellékelem.

Végül melegen ajánlom a „gyakorlati biblia-magyarázatok“ czimén 1881-ben évnegyedenként megjelenő folyóiratot, melyre az előfizetési felhívást is mellékelem.

Ezekhez csatolok még kétrendbeli „idézetet válóperbe.“

Kolozsvártt, 1880. decz. 20-án.

Megjelenik

minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldé-
ménynek czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.
Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félvre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A rendőri törvény 53-ik §-e és a kereszteleés.
Dr. Jenei Viktor. — Vélemény az egyetemes tanügyi bizottság
által kidolgozott tanításterv természetrajzi ágára vonatkozólag. Pa-
rádi Kálmán. (Folyt.) — Az áll. ig. tanács n. üléséből. r. t. —
Vidéki élet: A deési egyházmegyéből. Miklosi József. — Dr. Ano-
nimus. — Egyházi lapszemle. — Irodalom. — Társza: Protestáns
hirlapirodalom. Ambulans. — Különfélék.

A rendőri törvény 53-ik §-e és a kereszteleés.

I.

Kolozsvár, 1881. jan. 7.

Lapunk legközelebbi számában „döntvény a kereszteleések ügyében“ czim alatt közöltük olvasóinkkal a budapesti kir. ítélő táblának ama felmentő ítéletét, melylyel a soproni kir. járásbiróság elmarasztaló ítéletét feloldva, kimondotta, hogy a soproni kath. lelkész, midőn egy protestáns gyermeket megkeresztelt és a kath. egyház anyakönyvébe bejegyzett — a törvényt nem sértette meg és így nem büntethető.

Az eset országosan figyelmet keltett. Discussio tárgyává tették a napi lapok és több tudományos szakközlöny.

Czékus István superintendens a „Jogtudományi Közöly“ decz. 24 iki számában ezt az álláspontot foglalja el, a miből a soproni járásbiróság indult ki. Nézete szerint „a gyermek megkeresztelése kétségbevonhatlan fölvtelélé a gyermeknek azon hitfelekezet kiskorú tagjainak sorába, melybe beavattatik, mihelyt az nemcsak a kereszteleésben részesül, hanem tetteleg a hitfelekezet anyakönyvébe is bevezettetik.“ Ennélfogva az a lelkész, a ki egy más vallástelekezetből való gyermeket megkeresztel és anyakönyvbe vezet, megsérti az 1880. XL. törvényzikket, melynek 53-ik §-a így szól: „a ki életkorának 18-ik évét még be

nem töltött kiskorú egyént az 1868. évi LIII. tcz. rendelkezése ellenére más vallásfelekezetbe fölvesz, két hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“

Czékus a gyakorlati élet tapasztalataira hivatkozik s útal a nép általános felfogására, mely szerint azon hitfelekezet tagjává lesz a gyermek, melynek papja megkeresztelte s melynek anyakönyvébe beirták. Követeli ennél fogva, hogy ha a vallásfelekezetek közötti viszályt ismét föllevenitni, térítvényeknek és mindennemű jogtalan visszaéléseknek kaput nyitni nem akarunk: ne tőrjék el bíróságaink asoproni — és ehhez hasonló jogsértéseket, hanem sujtásák azokat a törvény szigorával és büntessék a törvény ellen cselekvő lelkészeket a legkeményebben.

Ezzel egészen ellenkező nézetnek és felfogásnak ad kifejezést a „Büntető jog Tára“ egyik közelebbi vezércikke; úgyszintén Teleszky István országgyűlési képviselő a „Pester Lloyd“ és „Ellenőr“ hasábjain. Teleszky nyilatkozatának nyomatókot ad az a körülmény, hogy épen ő volt a képviselőház igazságügyi bizottságának előadója akkor, midőn az 1880. XL. tcz. alkottatott.

E felfogás azonos azzal, mely a budapesti kir. ítélő tábla felmentő ítéletében nyilvánult.

Be kell vallanunk, hogy e felfogás úgy a grammatikai — mint logikai törvényt magyarázat elveinek teljesen megfelel. De azért — tegyük hozzá — a helyzetet épen nem találjuk megnyugtatónak.

Igaza van Teleszkynek abban, hogy midőn a törvény 53. §-a a büntetendő cselekvény criteriumát esen szavakkal állapítja meg: „a ki életkorának 18. évét még be nem töltött kiskorú egyént az 1868. évi LIII. tcz. rendelkezése ellenére más vallásfelekezetbe fölvesz“ — a kereszteleést és anyakönyvbe való beirtást nem érthette ide;

mert ezeket az 1868. LIII. tcz. valóban nem tiltja.

A kereszteleés ténye csakis keresztyénné avatja fel az egyént. Azt, hogy épen melyik vallásfelekezet tagjává legyen a — bárki által megkeresztelt — egyén: nálunk Magyarországon az 1868: LIII. tcz. állapítja meg. És az ezen törvény által meghatározott felekezeti minőségen az egyházi törvényeink szerint bár nem illetékes, de állami törvényeink szerint nem jogellenes kereszteleés és anyakönyvbe való beírás épen semmit sem változtat.

Az 1868. LIII. tcz. 15. §-a a házasság előtt született, de egybekelés által törvényesített gyermekek vallásos nevelését a törvényes születésükével egyenlően szabályozván, könnyen megtörténhetik, hogy p. o. egy kath. anyának prot. apától házasságon kívül született fiú gyermeke, mindamellett, hogy kath. lelkész keresztelte, kath. anyakönyvbe van beírva, a későbbi egybekelés által — minden további felvétel nélkül — protestánsná lesz; és viszont. Világos bizonyossága ez annak, hogy állami törvényünk a kereszteleés tényét s e ténynek anyakönyvbe való bejegyzését — magában véve — egyáltalán nem tekinti mérvadónak a felekezeti minőségre nézve.

Tehát a soproni kereszteleés által „az 1868. LIII. tcz. rendelkezései ellenére más vallásfelekezetbe való felvétel“ valóban nem történt. És így az illető kath. papok annál kevésbé voltak megbüntethetők, mert a büntető törvények szoros magyarázatának, azok alkalmazásánál kiterjesztésnek, analogiának helye nincs. Nullum crimen sine lege poenali. A mit a törvény kifejezetten, mint büntényt, vétséget vagy kibágást nem tilt, azt büntetni nem szabad, ha csak a büntető hatalommal való legveszedelmesebb visszaéléseknek kaput nyitni nem akarunk.

Van azonban a dolognak másik oldala is. Erről közelebbről.

Dr. Jenei Viktor.

Vélemény az egyetemes tanügyi bizottság által kidolgozott tanításterv természetrajzi ágára vonatkozólag.

(Folytatás.)

A második kérdést illetőleg vannak oly methodologusok, kik az ásványtant teszik a természetrajz tanítása kez-

dő ágává, azzal indokolván, hogy az ásványok természeti tulajdonságai, külső ismertető jegyei a legegyszerűbbek és a tanulóval legkönnyebben feltalálhatók. Az állítás első fele igaz annyiban, hogy az ásványnak, mint élettelen testnek, nem is lehet annyi ismertető jegye, mint az állatoknak és a növényeknek; de azt a kevésfélét, a mi van, nehezebben lehet feltalálni a tanulóval, mint az élőlények sokkal számosabb és szembetűnőbb ismertető jegyeit. Ide járul még az a legyőzhetetlen akadály, hogy az első osztályú tanuló, ki még mértani ismeret nélkül szűkölködik, nem bírja fölfogni a kristályok szabályosságát, s ennél fogva magáról a kristályosodásról, az ásványi szöveg különféleségéről (rostos, szemcsés, tömör stb. szövegről) magának tiszta fogalmat nem alkothat. Az ásványok színe, fénye, keménysége, fajsúlya ritkán tekinthető lényeges ismertető jegynek, ellenben kristályosodások s vegyi összetételük mindig az, s ebből az következik, hogy az olyan ásványok még nem egyfélék s illetőleg nem azonosok, a melyek színre, fényre, keménységre s fajsúlyra nézve egymással megegyeznek; holott az egyforma vegyi összetétellel s az egyforma kristályalakokkal bírók mindig azonosok s illetőleg egyfélék. Tehát a kristályosodás és a vegyi összetétel teszi lényeges tárgyát az ásványtani oktatásnak; ámde ezek fölfogására egy első osztályú növendék nem képes, s ha mégis reátanítatnék, tanulna dolgokat, melyek értelmét nem fejlesztenék, ismeretkörét nem gazdagítanák.

A bizottság czélszerűnek látta tehát a természetrajzot az állattan tanításával kezdeni, arra fektetni a főszűlyt, oly formán, hogy az állattan három félev alatt, a növénytan két félev alatt és az ásványtan egy félev alatt heti 3—3 órára csoportosítva, a három alsó osztályban bevégeztessék. Tananyagának központjául morphologiai és biologiai illusztrálást tűz ki. Mert valamint czélszerűnek bizonyult a történelem kezdésére és a történelmi érzék ébresztésére nézve, hogy a gymnasium alsó osztályaiban rendszeres száraz compendiumok helyett élet-, személy- és jellemrajzokat — a mennyire lehet chronologiai rendben adjunk a tanulók elébe —; úgy a természetrajz tanításában is azt a módot tartja legalkalmasabbnak, mely szerint a tanító az elérendő czélnak megfelelőleg kiszemel és alaposan megismertet egyes typicus alakokat s ezek körül csoportosítja rövid jellemzéssel a rokon fajokat.

Azta didaktikai elvet helyesen érvényesíti a bizottság, hogy a makroszkopikus szemlézés előzze meg mindenkor a mikroszkopikust, midőn az állattant a gerinczesekkel kezdeti s descendens sorrendben osztja be az egészet.

Az I-ső osztály téli folyamán a gerinczesek, nyári folyamán az ízeltlábúak tárgyalatnak, a mikor a tanulók tervszerűen rendezett kirándulásokon különösen a rovarokat s ezek viszonyait a növényekhez közvetlen tapasztalás útján ismerhetik meg. Kirándulások alkalmával fel lehet s fel kell hívni a tanulók figyelmét a rovarok tápszerezési módjaira, metamorphosisaira s igen szembetűnőleg ki lehet s ki kell mutatni, hogy az állat életmódja mindig megfelel az alkotásának s viszont.

A II-ik osztályban, a téli féléven át, tovább foly az állattan tanítása; a gerinczesek és az izeltlábúak köreinél szűkebbre szorítva tárgyalatnak: a puhányok, a férgek, a tüskebőrűek és virágállatok — a menyire lehet — tekintettel fejlődésük viszonyaira. Ezek után nagy vonásokban bemutatja a tanító (rajzokon v. mintákon) az emberi test szervrendszereit, részint azért, hogy különösen a múlt évi tanításába szőtt elemi anatómiai ismereteket rendezze s ismételtesse, részint azért, hogy feltüntesse az emberi testnek az állatokéval rokon alkotását. Befejezésül az állatkörök s főbb osztályaik összehasonlító áttekintése adatik, a mely mint a szerzett ismeretek ismételése a lényeges s elvi disciplinák kitüntetésére és megszilárdítására szolgál.

A nyári félévet a növények külső alakta s egyszerű biológiai jelenségek taglalása tölti ki. Ezen tantárgy a következő téli félévben (III-ik oszt.-ban) szünetel s csak a nyári félévben kerül elő újra a III-ik osztályban bővítés, rendezés és befejezés végett. Ezt a beosztást a tantárgy természete szabja meg. Sem csinos rajzok, sem jól rendezett herbáriumok nem közvetíthetik azt az érdekesítő hatást, melyet az élő növények a virágos rétek és zöldellő erdők gyakorolnak a növendékek lelkiületére. A virágtalan növények ezen a fokon nem érintetnek, mert mikroszkopikus szemlélet nélkül haszonnal nem lehetne tárgyalni épen azokat az alak s fejlődési viszonyokat, a melyekből a növendékek tanulságot meríthetnének; azért ezek tárgyalása a felsőbb fokú oktatásnak tartatik fenn.

A III-ik osztály téli tanfolyamára az ásványtan van beosztva. E fokon a növendék részint mértani ismereténél, részint a természetrajz más két ága tanulásában szerzett gyakorlottságánál és fejlettebb értelménél fogva már szerzhet magának fogalmat s annyi ismeretet az ásványokról s a föld felületén végbemenő egyszerű s mindennapi változásokról, a mennyi földrajzi ismeretének kiegészítéséhez s értelmi fejlettségéhez mért világnézetének megalkotásához okvetlenül szükséges.

Ennyi az, a mit 12—14 éves gymnasiumi tanulóktól méltán megkövetelhetünk. De mindez parányi vázlat a mai kor természettudományi vívmányaiból, a mely ezek lényegét alig érinti, a mely elégtelen ahhoz, hogy tájékoztassa az ifjút a természetrajz különböző irányai s feladatai iránt. Ennélfogva a fennebbi tervrészletben megjelölt ismereteknél többet követel a bizottság, s mindamellet, hogy másodrangú tantárgynak kívánja tekinteni a természetrajzot a gymnasiumban: tudományos, mondhatni philosophiai alapon való felkarolását látja szükségesnek; s ezen álláspontot csak helyeselnünk lehet, ha komolyan figyelembe vesszük egyfelől a gymnasiumi oktatás célját, másfelől azt a reformáló hatást, melyet a természetrajz, mint tudomány, a társadalmi életre gyakorol.

A természetrajz tudományos disciplinait: az állati meg a növényi anatómiát a physiologiával, a rendszeres ásványtant a geológiával az alsó oktatás folytatásául s illetőleg

tudományos kifejtéséül a VII., VIII. és IX-ik osztályra osztotta be.

Beosztásánál s illetőleg tananyagának megválasztásánál azon paedagogiai köztapasztalat volt az irányadó, hogy a leíró természetrajz iránti érdeklődés csökken s egészen kihál épen a legtehetségesebb ifjakban, mihelyt a physikai vagy a chemiai oktatás által a természetjelenségek okozati összefüggéseinek felismerésében és megértésében gyakoroltatnak. E paedagogiai tapasztalatnak igen egyszerű a magyarázata. Minden gondolkodó ember inkább szereti az olyan szellemi foglalkozást, mely figyelő s gondolkodó tehetségét egyaránt igénybe veszi, mint az olyat, mely csak is adott alakok felismerésére és másolására terjed ki. Tehát a felsőbb osztályok tanításában nem szorítkozhattak a tervezők csupán a termények meghatározása és leírására, egyes nemek és családok jellemzésére, mert ezen eljárás unalmat szülne s okvetlenül elidegenítené az eleven eszű ifjakat a tudománytól. Ellenkezőleg, igyekezniök kellett érdekessé, emelkedettebbé tenni a természetrajzi oktatást az által, hogy az előre bocsátott chemiai oktatással kapcsolatba hozták, hogy mikroszkopiai mutatóanyagokkal illusztráltatják, hogy a physiologiai jelenségek méltatására tétetik a főszólyt, hogy az egyes körök képviselőinek fejlődési viszonyait a tanítás körébe vonatják, és főleg az által, hogy az ifjakat a physiologiai és geologiai jelenségek oksági feltételeinek kifürkészesében gyakoroltatják, minél fogva maguktól is képesek lesznek egyszerű jelenésorok felett itéletet mondani s mindenekfelett érezni és érteni fogják, hogy e tudomány célja nemcsak a termények alakjait és szerkezetét megismerni és rendszerbe foglalva előadni, hanem ennél sokkal magasabb, t. i. a szervezetek és az egyes szervek számtalan alakmódosulatainak okviszonyait nyomozni és kipuhatolni.

Tehát a bizottság tanítástervezetében a természetrajz két fokon jelenik meg: az alsó fokon, mint a szemléltetés kiváló eszköze áll a morphologia és biologia; a felső fokon a tágabb értelemben vett physiologia, mint a modern általános műveltség egyik alapforrása; e két fok összekötő kapcsául szolgál a vegytan.

Parádi Kálmán.

(Folytatása következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS N. ÜLÉSÉBOL.

Kolozsvártt, 1880. jan. 2.

Jelen vannak: Nagy Péter püspök, mint elnök, br. Bánffy Albert főgondnok, Incze Mihály, Szász Béla, Gyarmany Miklós, dr. Jenei Viktor, Parádi Kálmán ig. tanácsosok, Bodor Antal titkár és Szabó Ádám számvevő.

Az ülésen kívül ellátott 35 ügydarab bejelentése és helybenhagyása után felszólalás történt, hogy a kolozsvári egyházközségben a Móhes-alapítvány 3000 frtjának szegényeknek rendelt kamatja a múlt évben nem az alapítványlevél által meghatározott időben osztatott ki, s hogy a kiosztásról ig. tanácshoz jelentés nem tétetett. Az egyház-

köztség a végrendelet határozmányainak pontos megtartására útasított.

A domestica megalapítására folyó gyűjtések eredményének fokozása érdekében véleményadásra lévén felszólítva az egyházmegyék, a befolyt vélemény alapján elhatározta, hogy ezentúl az egyházmegyék t. espereseihez, a kollegiumok t. igazgató tanáraihoz és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak első papjaihoz számozott, de névre ki nem állított gyűjtő-ívek küldetnek le, az illetők buzgóságára s tapintatára bizatván az ívek névre való kiállítás, a gyűjtés vezetése és eredményéről leendő elszámolása; a mire nézve a megbízott esperes, kolleg. igazgató vagy egyházközségi első pap az év két utolsó hava alatt az ívek, a gyűjtött pénz beszédésére és ig. tanácshoz leendő felküdésére útasított. A felhívó ív elkészítésével Incze Mihály, Szász Béla és a titkár bizattak meg.

A moldva-oláhországi missioi körben fekvő pitesti egyházköztség által a tanítói teendők vitelével egybekötött papi állomás javára kiállított díjlevél helybenhagyatott s ezen állomásra harói egyházközségünk papjának t. Albert Imre afiának megválasztása tudomásul vétetett.

Tárgyaltván a n.-enyedi főiskola 1878 és 1879 évi pénztári számadásai az előzetes számvevői vizsgálat és vélemény alapján, Orbai Lajos főiskolai pénztárnok úr a nevezett évekről vezetett számadásainak terhe alól szokott fentartással feloldoztatott.

A m.-vásárhelyi kollegium 1881 évi költségelirányzata helybenhagyatott, s ennek kapcsán Lénárt József segédtanár fizetésének 200 frttal fölemelése megengedtetett.

A nagy-galambfalvi egyházköztség tantermének bérbeadása végett Nagy-Galambfalva polgári előjáróságával kötött bérszerződés helybenhagyatott.

A tanügyi előadó előterjeszti Borbáth Pál kézdi egyházmegyei főjegyző afa kérdését: szigorúan megtartandó-e a „Népisk. Rendszabály“ V. Fej. 68. §. 9 pontjának azon rendelete, hogy aug. 1-ig az összes népiskolák állapotát feltüntető általános kimutatás fölterjesztessék vagy megvárható azon idő, mikor az új tanév állapota is felmutatható lesz? Ig tanács a kívánt változtatást nem engedi meg, nem állván jogában az egyházkerületi közgyűlés által megállapított rendszabályt módosítani.

A Szepesi-Szamosi-féle görög nyelvtan hetedik kiadása Urr György, Szakács Mózes és Geréb Márton megegyező bírátaik alapján a használható tankönyvek közé fölvétetett.

r. t.

VIDÉKI ÉLET.

A deési egyházmegyéből.

Köszönetnyilvánítás.

Alólirott ev. ref. lelkész, mint a pánczélcehei műkedvelői társulat vezetője, egyházam s a jótékony cél nevében meleg köszönetemet nyilvánítom mindazok iránt, kik a p.-csehi ev. ref. templomban felállítandó orgona-alap javára mult hó decz. 26-án rendezett jótékony célú műkedvelői szini előadás fényes sikere elérésére szives pártfogásukkal közreműködtek.

Az előadásról részletes tudósítást a megyei (Szolnok-Doboka) című közlöny és e lapok hasábjain nyer a t. érdeklődő közönség. Addig is általánosságban ide jegyzem a minden dicséretnél ékebben beszélő adatokat.

Összes bevétel 111 frt, melyből leszámítva a 37 frtnyi kiadást, tiszta jövedelem 74 frt oszt. ért., mely összeget alólirott — a tény jegyzőkönyvre vételével — egyházi közgyűlés színe előtt, a többi egyházi pénzekkel való továbbkezelés végett pénztárnok afiának átszámolt.

Többen felül is fizettek, kiket a nyilvánosság előtt kész örömmel nyugtázok. Felűfizettek:

Szacsvai Sándor (Örd.-Keresztur) 10 frt, br. Bánffy László 2 frt, Török József (M.-Derse) 1 frt, Nagy Lajos ref. esperes 1 frt, Sáhin Joachim 1 frt, Tüzes Jenő (Cs.-Gorbó) 3 frt, Gogomán Ferencz (M.-Derse) 1 frt, Ballok Károly kir. járásbíró 2 frt, Sáhin Izsák (helytt) 3 frt, Bálint István 1 frt, Baranyai Ferencz 50 kr, Válya Ferencz főszolgabíró 2 frt, Vas Imre s.-szbíró 1 frt, Bodor Károly főgondnok (helytt) 2 frt, Ortstein József nyug. őrnagy 1 frt, Vajda János 2 frt, Butyka István 1 frt, Filep István postamester (helytt) 1 frt, Farkas János körjegyző (helytt) 1 frt, Bodó Dávid 2 frt, Décei Sándor (M.-Köblös) 1 frt, ifj. Szappanyos Miklós 2 frt.

Az ezen jótékonyczélra netán később küldendő adományok szives köszönettel fogadtatnak, s szintén hirlapilag nyugtáztatnak.

Fogadják a kegyes szívű adakozók, úgy a szépért és jóért egyaránt lelkesülni tudó mélyen tisztelt résztvevő közönség, egyházam és a jótékony cél nevében őszinte szives köszönetemet.

P.-Cseh, 1881. jan. 5.

Miklósi József,
ev. ref. pap.

Tisztelt szerkesztő úr! Vidékünk egyhangú életét kellemesen zökkenté ki kerékvágásából, az e hó 26-án Pánczélcehezen tartott jótékonyczélú műkedvelői előadással őszszekötött táncmulatság. A tiszta jövedelem az ugyanott lévő ev. ref. templomban felállítandó orgona javára van szánva.

Műkedvelőink Tóth Kálmán koszorus írónk „Nők az alkotmányban“ című kedélyes vigjátékát adták elő, és mondatom derekasan megbirkóztak, egyfelől a kezdet nehézségével, másfelől a nagyobb szabású darab sok oldalú kívánalmaival. Az est sikerének ily fényes megoldásában az oroslánrész t. Miklósi József helybeli ev. ref. lelkészt illeti, ki nem kimélve rábeszélést, fáradságot, tapintatos eljárásával, mint rendező oly ügyesen gomolyítá le a kezébe vett szálakat, hogy e helyen köszönetet mondani sikeres fáradozásaiért, úgy a közvetve nyújtott műélvezetért, kedves kötelességünknek tartjuk. Az egyes műkedvelők közül nagyobb szabású szerepekben Deesi úr helybeli állami tanító (mint Bánfalvi), Fuzskó Magdaléna k. a. (mint Krisztina) tűntek ki, nyújtván annyi műélvezetet, mint műkedvelőktől egyáltalában ritkán van szerencsénk látni. A kisebb szere-

pekben n. Luiza k. a., Baranyainé urasszony, Butyka Mari k. a., Kovács Béla úr, Handelsman, Baranyai Ferencz és Szénási úrak törekedtek az összhang emelésére.

A színház varázsütésre változott át tánczteremmé, hol a legkedélyesebb multságban töltöttük el az időt kivilágos kivraddtig. Az étteremben Nánásy Gézáné urasszony sürgött-forgott árulva a jobbnál-jobb enni valókat, mesés olcsó árban; vettünk is, ettünk is az orgona javára soha jobbat és olcsóbbat; hogy jelentékeny összeggel gyarapította a jövedelmet, erről szólanunk sem kell. Az összes bevétel a felülfizetésekkel együtt 111 frt volt, melyből levonva a 37 frt kiadást, az orgona-alap 74 o. é. forinttal gyarapodott.

Felülfizettek: Szacsvey Sándor úr 10 frt, br. Bánffy László úr 2 frt, Török József úr 1 frt, Nagy Lajos ref. esperes úr 1 frt, Sáhin Joachim 1 frt, Tüzes Jenő úr 3 frt, Gogoman Ferencz 1 frt, Ballok Károly járásbíró úr 2 frt, Sáhin Izsák úr 3 frt, Bálint István úr 1 frt, Vállya Ferencz szbíró úr 2 frt, Vass Imre úr s.sz.-bíró 1 frt, Bodor Károly úr 2 frt, Baranyai Ferencz úr 50 kr.

Melyek után maradtam a tisztelt szerkesztő urnak
alázatos szolgálja
Dr. Anonimus.

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns egyh. és iskolai Lap“ 1-ső számának „Hogy állunk“ feliratú vezércikkében Ballagi Mór ezt írja:

A társadalom általános mozgalma az egyházakra is elhatott és helyzetüket megváltoztatta. Közeledni látjuk a napot, ha ugyan már el nem érkezett, midőn a vallásfelekezetek minden politikai érdektől megválva, önnön belső szellemi értékükre lesznek utalva, és a szerint fognak előre haladni vagy onyészatok felé hanyatlani, a mint a lelkek megváltását a tudatlanság és a világi nyomor bilincseiből munkálni inkább vagy kevésbé képesek. A kor e jelenségében is a munka felosztás nyer kifejezést, mint a baladás szükséges föltétele. A lelkész fölismerte hivatását és beéri hivatalos teendőivel, melyek az üdvös tevékenységre oly nagy mezőt tárnak fel előtte. És az egyház fungáló tagjai hivatásuk sokoldalú jelentőségét mindinkább belátva, életüket ahhoz képest intézik.

Mig eddig az egyházi férfiak érdeklődése csaknem kizárólag az egyház külső viszonyai felé fordult, addig ma inkább oly kérdésekre irányul a közfigyelem, melyek vagy a hívek lelki szükségait, az egyháztagek egyesítő kapcsát vagy a lelkészi hivatal szellemi és anyagi föltételeit tárgyalják.

Nagyobb gondot kezdünk fordítani az ifjúság vallás-tanítására. A dunamelléki ref. egyházkerület a népiskolák és a gymnasium részére új tankönyveket készítettett és adott ki a tantervben megállapított beosztás szerint. Hasonló intézkedést tettek e tekintetben a többi superintendenciák is. Legközelebb a dunántúli evang. egyházkerület

Luther kis kátéja átdolgozásával gazdagította a vallási tankönyv-irodalmat. A jobbra fordulást siettető második nagy jelentőségű ténynek tekinthető a vasárnap megünneplése ügyében megindult és mind szélesebb körre kiterjedő mozgalom.

Keresztyéni szép törekvésnek mondható, hogy a társországokban idegen ajkúak közt élő hitrokonaink lelki gondozása élénken foglalkoztatja egyházunk jobbait; Czékus István tiszai evang. püspök ama indítványa, hogy a II. József császár által 1781 okt. 25-én kiadott türelmi parancs emlékére 1881-ben, mint a nagy esemény százados évfordulóján, örömmünnep rendeztessék és az ezen alkalomból eszközzendő adakozásokból szegényalap létesíttessék; ugyancsak Czékusnak múlt év aug. 14-én tartott közgyűlésen tett azon indítványa, hogy egy 100 árva befogadására alkalmas kerületi evang. árvaház léptettessék életbe, mely indítvány egyhangúlag elfogadtatván, az életbeléptetésre vonatkozó javaslatok elkészítésére bizottság küldetett ki.

Háttra van még a múlt év legfontosabb eseménye: a konvent ama határozata, hogy folyó év október végén közzsínat tartatik. Azonban az intéző körökből sokan nem tudnak a mai viszonyok közt tartandó zsinat eszméjével megbarátkozni; sőt a nagy közönségnél a zsinat iránt teljes közönyt kell constatálnunk.

Az egyháznak az államhoz való viszonyában változás nem történt.

IRODALOM.

A „Magyar Szemle“ első fürete, mely már januárra szól, megjelent hetedfél sűrűn nyomott iven. A mint említettük, a negyedév óta pihenő „Havi Szemle“ folytatása ez, és szintén Bodnár Zsigmond szerkeszti. Nagyon kívánatos, hogy irodalmi vállalataink, melyek komoly közönségre számítanak, izmosodnak és terjednek, és a „Budapesti Szemle“, a „Magyar Szemle“, a „Koszorú“ tömegesen feltalálják olvasóikat. Elég különböző csapáson járnak arra nézve, hogy érdek-összeütközésről ne legyen szó közöttük. A „Magyar Szemle“-be, úgy látszik, több jut bele a szépirodalmi közleményekből, mint a „Budapesti Szemle“-be, de kevesebb, mint a „Koszorú“-ba, mely egy tisztán szépirodalmi társaság folyóirata. A „Magyar Szemle“ eme füzetének túlnyomó része szépirodalmi. Van benne két eredeti elbeszélés, az egyiknek („Bella“), mely a szerző megnevezése nélkül indul meg, még folytatása következik; a másik: „Árva Lotti“ rajz, Petelei Istvántól. Ezt követi „Eloa“ czimen egy terjedelmes költsészeti darab, egy mysterium Vigny Alfrédától, Hegedüs István gondos fordításában. A szépirodalmi részt még pár fordítás egészíti ki, Mirza Shaffy dalaiból, Sziklay Somától, ki egy kötetet készül kiadni e dalokból. Molnár Aladárnak érdekes cikke van oktatásügyünk történetéből, valószínűleg ama terjedelmes munkájából való, mely az akadémia kiadá-

sában fog megjelenni. A cikk címe „Pest városának jogi tanintézete.“ Ez a jogi tanintézet, mikor a magyar fővárosban még nem volt egyetem, 1756—1771-ben állt fenn, s a római és a canon-jogot az osztrák származású Pergold Pál tanította benne, ki noha jogi műveket is írt latin nyelven, eddig jogi íróink még névleg sem említették. „Reform vagy forradalom“ czimen Beksics Gusztáv az irországi forrongásról ír, s főleg a földbirtok viszonyokat ismerteti. Medveczky Frigyesről „A bölcsészet anthropologiai alapja“ fejezi be a cikkek sorozatát s végül könyv-

szemle következik. A füzetből külön megemlítjük még Petelei István kis elbeszélését, „Árva Lottit“, mert sikerült mű és szerzőjében nem közönséges tehetséget ismert meg. Egyszerű történet, de a közvetlenség oly üdőségével adva elő, mely e fiatal író iránt a legélénkebb várakozást gerjeszti. Újabb időben a novella-irodalomban magasabb tehetséggel, jobb elbeszélővel, mint Petelei István nem találkoztunk. A „M. Szemle“ előfizetési díja egy évfolyamra 6 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Egy füzet ára 60 kr. Az új folyam Mehner Vilmos kiadásában jelenik meg.



AZ ERD. PROT. KÖZLÖNY 'TÁRCHÁJA.

PROTESTÁNS HIRLAPIRODALOM.

Hazánkban ez idő szerint — tudunkkal — 10 prot. egyházi hirlap és folyóirat jelenik meg, a mi kétségtelenül örvendetes jele haladásunknak. Volt idő, a mikor a mi lapunk volt az egyház egyetlen organuma. Most az egyházi ügyek evidentiában tartásának terhén tizen osztozkodunk. Ez a szám kissé soknak látszik ugyan, ha elgondoljuk, hogy prot. papjaink összes száma körülbelül csak 2800, s hogy ezeknek jóformán fele sincs olyan anyagi helyzetben, hogy hirlapot, egyedül, saját zsebéből tarthatna, ha elgondoljuk másrészt, hogy a világiak megdöbbenő közönyösséggel viseltetnek a protestáns sajtó iránt; de végre is a fő az, hogy mind a tíz lap megél, s ebből azt kell következtetnünk, hogy mindegyikre szükség van.

A legrégebb prot. hirlap a miénk, melynek a jelen számmal a 24-ik évfolyamát kezdjük meg. E szerint nemcsak a magyarországi protestáns, de általában a magyar hirlapirodalomban is a mi lapunk leghosszabb ideig állt együgyűn szerkesztő vezetése alatt, s minthogy szerkesztőnk, mint édes gyermekéhez úgyszólván hozzáfórtott lapjához s ez idő szerint — dacára hajlott korának — még csak nem is gondol arra, hogy a szerkesztés édes terhétől megváljék: föltéve, hogy az Isten életének kedvez, valószínű, miszerint szerkesztői évei még szaporodni fognak.

A mi lapunk különben a magyar hirlapok Nesztoraik közé tartozik, a mennyiben — Szinyei József kimutatása szerint — 1880 elején 368 hirlap és folyóirat jelent meg magyar nyelven ezek közt a miénk korra nézve az Üstökössel együtt 10-dik helyen áll. Legrégibb hirlap, t. i. 38 éves, a Debreczen-Nagyváradai Értesítő, azután következnek a Gazdasági Lapok és a Religio (mindkettő 32 éves), továbbá a Pesti Napló (31 éves), a Vasárnapi Újság (27 éves), a Politikai Ujdonságok (26 éves), végre az Orvosi Heti Lap, a Vadász- és Versenylap és a Győri Közlöny (mindegyik 24 éves).

A prot. hirlapirodalomban mindjárt a mi lapunk után következik korra nézve az unitáriusok kitűnő folyóirata, a Keresztény Magvető, mely most töltötte be 15-dik évfolyamát, s mely a mellett, hogy az unitárius egyház ér-

dekeit hűségesen képviseli, s az ezen egyház kebelében fölmerült eseményeket pontosan regisztrálja, különösen kitűnik egyháztörténeti és theologiai becses értekezései és közleményei által.

Az Erdélyi Prot. Közlöny 10 éves; az erdélyi protestánsok jeles organuma, melyben már eddig is sok életbevágó, specialis egyházi kérdés lett megbeszélve és eldöntve, s mely midőn így a gyakorlati élet szükségleteit teljesen kielégíteni képes, másrészt elméleti cikkek közlése által az egyháztudományok előbbrevitelén is fáradozik.

Az Egyházi és Iskolai Szemle (Nagy-Enyeden) 5-ik évfolyamát töltötte be. Az előbb említett Erdélyi Prot. Közlöny mellett talán nem is lenne ugyan nélkülözhetlen, s fentartása az erdélyi egyházi köröknek — azt hisszük — némi megerősítésére kerül, a mennyiben Erdélyben a református lelkészek száma mindössze 508, s ezek közül a legnagyobb rész annyira szegény, hogy két lap jártatását kívánni sem lehet tőlük: mindamelllett szives örömet üdvözöljük az új év küszöbén enyedi kollegánkat is, mint a mely főképen a theologiai tudományok mivélésére fordít különös gondot, úgy hogy e tekintetben talán pótolhatja a megboldogult Protestáns Tudományos Szemlét. Sokat levonnak azonban értékéből azon keserű, személyeskedő, s — őszintén kimondjuk — jobb érzésű emberre nézve megbotrántozató polemikák, melyek hasábjainak néha csak egyrészt, máskor legnagyobb részét már évek óta elfoglalják.

A Protestáns Hetilap (Debreczenben) most fejezte be 2-dik évét, s a jövő év elején szerkesztőt cserél. Tóth Sámuel, eddigi segédszerkesztő veszi át a lap vezetését. Havonként háromszor fog megjelenni egy-egy iven. A Debreczeni Protestáns Lap — mert ez lesz az új lap neve — a szerkesztő programja szerint, a prot. egyház és iskola körébe vágó gyakorlati kérdésekkel fog első sorban foglalkozni; „a doctrinális és hittani kérdésekben — írja szerkesztő — nem szándékozunk ugyan éles pártállást foglalni, de mélyen érezzük azon kérdések fontosságát és ez idő szerint a mérsékelt irányhoz csatlakozunk.“ A legtisztább szívet kívánunk a szerkesztőnek kitartást azon

lap fentartásához, mely ha hézagot épen nem pótol is, — mert hiszen a tiszántúli egyházkerület ügyeire mi is kiváló sulyt fektetünk; de azért mindenestre kompetál oly nagy protestáns központnak, mint Debreczen, egy külön organum, mely a helyi viszonyok közvetlen ismerete folytán a helyi érdekek képviselésére is kétségtelenül igen alkalmas lehet.

Czelder Márton jelenleg három folyóiratot ad ki, névszerint a Magyar Prot. Egyházi és Iskolai Figyelőt (2-dik évf.), a Vasárnapot (1-ső évf.) és az Evangyéliomi Lelkészi Tárt (1-ső évf.). Valóban nem fojthatjuk el csodálkozásunkat a fölött, hogy Czelder egy félreeső zugban, a hol még vasút, sőt nyomda sincsen, három folyóiratot is képes fentartani, s hogy képes volt Felsőbányából egy kis irodalmi központot teremteni, a hová kiválóbb egyházi íróink is gyakran bekopogtatnak dolgozataikkal. Ehez ép annyi erély, mint életrealitás, ép annyi lelkesedés az egyházi irodalom iránt, mint írói hajlam kívántatik. Czelderben — úgy látszik — mindez megvan. Figyelőjében sok becses értekezés látott már eddig napvilágot, habár van biz azok közt akárhány, melynek irányát és szellemét mi részünkről nem helyeselhetjük. A Lelkészi Tárnak munkatársai közt ott találjuk legkitünőbb egyházi szónokainkat. A Vasárnapot hasonlóképen kiváló erők támogatják.

A Protestáns Pap 2-dik évfolyamát járja. Kölesden (Tolnamegyében) jelenik meg, tehát még félrébb eső helyen, mint Czelder folyóiratai; de azért ennek is vannak jeles munkatársai. Ez már a szó szoros értelmében gyakorlati irányú folyóirat. A legaprólékosabb kérdésre is kiterjeszti figyelmét, ha egyszer az a practikus lelkeszkedés körébe vág, s a fölvetett kérdéseket nem tudós pápaszemen át vizsgálja, hanem egyszerű, gyakorlati fölfogással old meg minden problémát, a legnehezebbet és legbonyolultabbat épen úgy, mint a legkönnyebbet. Főképen ezen előnyénél fogva az említett folyóiratnak minden lelkesz igen nagy hasznát veheti. Az egyházi törvények alkalmazása vagy az egyházi közigazgatás körül hányszer merülnek fel kontroversiák, melyeknek kiegyenlítésénél a jó tanács bizony ráfér mindenkire. S épen ez az, a mivel a Protestáns Pap szívesen szolgál olvasóinak.

A fennebbi hírlapokon kívül van még tudunkkal egy német nyelvű prot. néplap is, mely „Nach der Schicht“ czim alatt jelenik meg Göllniczbányán. Ezt azonban — sajnos — nincs szerencsénk közelebbről ismerni.

Ime röviden bemutattuk azon organumokat, melyek a protestáns érdekek szolgálatában állnak hazánkban. Adja Isten, hogy a kollegiális szeretet és becsülés hassa át mindegyiket, s hogy vállvetve, közös erővel munkálkodjanak protestáns egyházunk fölvirágoztatásán. Ha theologiai vagy egyéb kérdésekben egyiknek vagy másiknak álláspontja a többiétől eltérne: még ez se zavarja meg köztük az egyetértést. A mi egyházi lapjainknak nem szabad akár az egyik akár a másik theologiai vagy egyházi párt szolgálatában állni. Hagyjuk a pártoskodást a politikai lapoknak.

Lapunk szerkesztőjének, úgy hisszük, senki sem veheti szemére, hogy theologiai és egyházi kérdésekben nincsenek határozott elvei. Huszonhárom év óta hirdeti sajtólapjában ezeket az elveket oly következetességgel, hogy a ki nem ismeri, makacssággal is vádolhatná. De azért mint lapszerkesztő soha sem zárta el az ellenvéleményűek előtt sem a sorompót. Audiatur et altera pars — ez volt a jelszava eleitől fogva s talán nem csalódunk, ha állítjuk, hogy ennek köszönheti, hogy lapja a legváltásosabb időket is szerencsésen túlélte, s hogy midőn egyedül képviselte a sajtóban a protestáns egyház ügyét, maga köré tudta csoportosítani az egyház legkülönbözőbb elemeit. S annál elismerésreméltóbb e lap szerkesztőjének ama magatartása, mert a vádak és szemrehányások daczára is, hogy t. i. a fővárosi protestáns lap elvtelen, mert nincsen annak határozott álláspontja, — nem hagyta magát megtántorítottatni s jelszavához a mai napig szívósan ragaszkodott.

Őszintén kívánjuk, hogy ez legyen jelszavuk laptársainknak is, s akkor bizton hisszük, hogy működésüket megfelelő siker fogja koronázni.

Ambulans.

(A „Prot. egyh. és isk. Lap“-ból.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1880. jan. 8-án.

— **T. olvasóinkat tisztelettel kérjük sziveskedjenek haladéktalanul beküldeni az előfizetési összegeket, vagy legalább levelezési lapon értesíteni minket, ha kívánják-e továbbra is a lap küldését. Fellelleges példányokat ilyen deficités időben nem nyomathatunk. Az elismervényeket betöltés végett mai számunkhoz mel-
lékeljük.**

A kiadóhivatal.

— Megérdemlett kitüntetés. A „Magyar Paedagogiai Szemle“ legközelebbi füzeté Buzogány Áron, vallás- és közoktatásügyi miniszteri titkár arczképét s életrajzát közli. E derék férfiú, mint az életrajz írója igazán mondja „azon emberek egyike, kik egész munkásságukat a közoktatás s különösen a népnevelés ügyében fejtették ki; azok egyike, kik e téren munkásságuk által oly sikert mutattak föl, mely az ország tanító testülete s a közoktatásügy minden barátja előtt tiszteletet érdemel. Tehetsége, vasszorgalma és lelkiismeretes ügyeszeretete által küzdötte föl magát ama szép állásra, melyet már régóta elfoglal.“

— Magyarosi István zilahi ref. pap jó munkát végzett. Megirta s 135 lapra terjedő kötetben közrebocsátotta a zilahi ref. egyház történetét, az egyház megalapulásától, 1527-től kezdve egészen a jelenkorig. Ismertetni fogjuk részletesebben s közlünk belőle mutatványt, ezuttal csak annyit jegyezve meg, hogy a mű tiszta jövedelme a zilahi ref. egyház pappér váltásági alaptőkéje gyarapítására fordítatik. A mű ára 50 kr s kapható szerzőnél.

— Nyilatkozat. A székelyudvarhelyi collegium „nehány tanára,” sőt a még általánosabb: „az udvarhelyi tanárok között uralkodó viszály“-féle kifejezések ellenében, a melyek mindkét egyházi és iskolai lapunk közelebbi számaiban — az ig. tanácsi ülésekről közölt referadában — előfordulnak s a melyek félreértésekre adhatnak e lapok olvasóinak okot: iskolánk reputatioja érdekében, határozottan kijelentjük, hogy a sz.-udvarhelyi collegium tanári karának kilencz (9) tagja közül, alólirottak, mind hivatalos, mind pedig társadalmi érintkezéseinkben, egymást mindig megértettük s ebből folyólag a legjobb egyetértésben működhetünk s működünk jelenleg is. Közöttünk hát semmiféle viszály nem volt s most sincs. — Sz.-Udvarhelyt, 1880. decz. 24. — Benkő Gyula, Félégyházi Antal, Farkas Károly, Zajzon Ferencz áll. szaktanító, Kiss Ferencz, Bod Károly, Gönczi Lajos, Tolvaly Zsigmond.

— Új ösztöndíj alapítvány a debreczeni főiskolai tanulók javára. Miklovicz Bálint h. m.-vásárhelyi; Szabó János k.-tarcsai; Szegedi Károly békési; Veres Lajos szováthi; Soltész László h.-szoboszlói; Végh Sándor túrkevei; Varga József t.-kürthi; Szeremley József t.-dobi és Segesvári József kántorjánosi lelkészek, — kik 1850-től 1857-ig a debreczeni főiskola növendékei voltak, — 1866 őszén Debreczenben baráti találkozásra összejövén, kívánnak kifejezést adni az akkor összetett s azóta növelt filléreikből — mint a Debreczeni prot. Lap írja — 1800 frtnyi alapítványt tettek: „Miklovicz Bálint és barátai alapítvány“ czímen e főiskolában tanuló jó, szegény és szorgalmas tanulók ösztöndíjazására. Ezen 1880 frtból 100 frtot — mint tanáraikra való kedves visszaemlékezésöknek zálogát, a tanári nyugintézetnek bocsatottak rendelkezésére. Az 1700 frt alapítványi összeg fele része már ez évben az ösztöndíjakra fog gyümölcsözni, s 1882-ben azerre érdemeseknek ki is adatni; míg a másik fele rész a tőkéhez csatoltatik mindaddig, míg az 2000 frtra növi ki magát. Az alapítólevél egész terjedelmében az egyházkerületi gyűlés jegyzőkönyvében lesz örökítve. Nemes tettük dicséretét önmagában rejti.

— A Gusztáv-Adolf egyesület központi bizottmánya a múlt évben 9846 frt 59 krt küldött hazánkba az ágost. hitv. egyházaknak; ezenkívül a bánáti missionak 577 frtot, a felső-lövői tanintézetnek 2500 frtot közvetlen, összesen tehát 12,923 frt 59 krt juttatott segélyül. A württembergi főegylet 400 márkát a tiszai kerületi hittani intézetnek, 200 márkát pedig Szegednek küldött. A legközelebbi 20 év alatt a némethoni Gusztáv-Adolf egyesület küldött összesen 220,179 frt 46 krt, a gyámintézet pedig 125,883 frt 10 krt osztott ki; tehát a lefolyt 2 évtized alatt a szegény egyházak és intézetek hazánkban 373,062 frt 65 krt tevő segélyben részesültek.

— Az angol sajtó. Londonban, e négy milliót számaláló óriási városban sokkal kevesebb hirlap van aránylag, mint az ember hinné. Nincs annyi hirlapja, mint Bécsnek, s az egy „Standard“-ot kivéve, nem ismerik az estila-

pot. S ez az oka annak, hogy minden angol hirlap boldogul, még pedig hogy boldogul. A közönségnek mindennap töltet és töltet nyújt ugyanazon árért, s egy hirlap — ott még nem is a legnagyobb — annyi példányban van az angol nép közt elterjedve, mint Bécs összes hirlapjai együttvéve. A legnagyobb lapok, mint a „Daily News“, több mint 170,000 példányban jelennek meg, a „Daily Telegraph“ és a „Standard“ pedig több példányban, mint a „Times“, mely 80—100 ezer közt van elterjedve. Az estilapok közül (a melyeknek azonban reggeli lapjuk címe), egyedül az „Echo“ 250 ezer példányban van elterjedve. Az angol hirlapok vállalkozók kezeiben vannak, kik ezekből csak úgy ki akarják nyerni a befektetési tőke kamatait, mint akármelyik más vállalatból. A legtekintélyesebb, legnagyobb lapok nem pártlapok, a szó szoros értelmében. Megesik ugyan, hogy a választások előtt az egyik párt tekintélyes pénzüsszeggel támogat valamelyik lapot, vizontszolgálat fejében, vagy összeáll egy csomó bankár, s jó pénzért érdekeiket valamely lap által képviseltetik; az ilyen támogatás azonban csak ideiglenes, különben az újságnak önmagát kell fentartani, „self-supporting“-nek kell lenni. Angliában egy hirlap alapításához roppant sok pénz kell, melyet kevés pénzzel alapítanak, az hamarabb megbukik, hogysen a tőkének kamatait learathatná. Példa erre a „Constitutional“, melynek szerkesztője Douglas Jerrold, főmunkatársa Lord Lytton Bulwer, a híres regényíró s későbbi indiai alkirály, párisi levelezője pedig Tackeray, a híres regényíró. Csak nyolcz hónapig tartotta ki, mivel csak 80,000 arany forinttal alapították. Voltak lapok, melyeknek munkatársai európai nevezetességek voltak, s megbuktak; voltak s vannak ellenben olyanok, melyeket dúsgazdag tintagyárosok, szőrmekereskedők alapítottak rengeteg tőkével, s ezek boldogulnak. Angol fogalmak szerint a politikai hirlapnak első sorban hirlapnak kell lenni, s csak másodsorban pártlapnak. Az angol olvasó tényeket akar, akár honnan szedi is ezeket elő a szerkesztő. A főtartalmat a híreknek, táviratoknak és hirdetéseknek kell tenni. Angliában a vidéki lapok közt is igen tekintélyes, elterjedt, jól honoráló lapok akadnak, a tehetséges írónak tehát nem kell valamennyinek a fővárosba özönlöni.

— Halottégetés a fővárosban. A budapesti orvosok egyesülete a főváros tanácsa elé beadványt terjesztett, melyben engedélyt kér arra, hogy Kőbánya előtt a temetőben halottégető kemenczét állíthasson föl. E kemenczében annak holttestét égetnék el, ki az eltakarítás e módját végrendeletében határozottan kívánná, s azon holttesteket, melyeket a főváros költségén kell eltemetni. A beadvány részletesen kifejti, hogy a halottégetést a közegészségügy érdeke követeli meg, s hogy az ép oly kevéssé sérti a kegyeletet, mint a hogy egészségügy-rendőri szabályokba nem ütközik.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Dr. Ferenczi Alajos urnak Zentán. Közreműködését hálás köszönettel fogadjuk.

Noviciusnak. Beválik. Havonkénti tudósítás jól fog. Bierbrunner Gusztáv kollega urnak, Ökér. Idvezlem az új évet s további közreműködését is bizalommal kérem.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőnégi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldé-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A rendőri törvény 53-ik §-e és a keresztelés.
II. Dr. Jenei Viktor. — Vélemény az egyetemes tanügyi bizott-
ság által kidolgozott tanításterv természetrajzi ágára vonatkozólag.
Parádi Kálmán. (Folyt.) — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t.
— Külföldi egyház. (Eredeti levél.) Knox János skót reformátor
képének leleplezése. — Tárcza: Hivalkodó gyász. (Falusi levél.)
Izsótelki Jákó. — Különfélék. — Szerkesztő postája.

A rendőri törvény 53-ik §-e és a keresztelés.

II.

Kolozsvár, 1881. jan. 13.

A királyi tábla helyesen magyarázta a törvényt, midőn bünteleneknek mondá azokat a lelkészeket, a kik más vallásfelekezethez tartozó gyermekeket megkeresztelnek.

Nem abban van a baj, hogy a törvényt így magyarázzák bíróságaink. Sőt az benne a baj, ha nem így magyarázzák. A törvény drákói értelmezésével kizárnák még csak lehetőségét is a szűkségből való kereszteléseknek; kényszeríténék a papot, hogy visszaútasítsa az anyát, ki haldokló kisdédére a keresztség sakramentumáért esdekel, nem lévén rá idő, hogy „illetékes“ papjához a szomszéd faluba vándoroljon; visszaidéztetnének a vallásos intolerantia legsötétebb évei; szegényére törvényhozásunknak és bíróságainknak, börtönre kellene vetni a köztisztelőben álló lelkészt azért, mert vallásos meggyőződését követve, tisztét teljesítve, kiszolgáltatta a keresztség sakramentumát oly körülmények között, midőn némi enyhülést nyujtani a megsebzett szülői szívnek — elútasíthatatlan kötelesség. És történnék mindez csupán azért, nehogy a felekezeti féltékenység által vont czirkulusok valamelyik paránya megérintessék.

Ha a budapesti kir. ítélő tábla, eleget téve a tisztán juridikai követelményeknek, egyszersmind lehetőleg elejét vette a pandora-szelence kinyitásának:

az ellen egy szavunk sem lehet. De igen is lehet — és van is kifogásunk fennálló törvényeink ellen. Ezekben van a baj. Ezeknek kell változtatni.

Törvényeink úgy, a mint ma léteznek, hiányosak, bizonytalanok teszik a jogállapotot, és béke helyett harcot idéznek fel a különböző vallásfelekezetek között.

Fennálló törvényeink lényeges határozmányai a szóban forgó kérdés körül a következők:

„Áttérni annak szabad, a ki életkora 18 évét már betöltötte. Azonban a nők férjhezmenetelök után, ha e kort el nem érték volna is, áttérhetnek.“ (1868 LIII. t. cz. 2. §.) „Vegyes házasságokból származó gyermekek közül a fiúk atyjoknak s a leányok anyjoknak vallását követik.“ (12. §.) „Ha a szülők valamelyike más vallásra térne át, mint a melyet követett, a 7-ik évet még be nem töltött gyermekek nemök szerint követik az áttértet.“ (14. §.) A törvény 3—8 §-ai az áttérés formáit szabják meg. Az 1868: LIII. t. cz. eme rendelkezéseinek ad sanctiát az 1880: XL. t. cz. szerencsétlen 53-ik §-e illetékesképpen: „a ki életkorának 18 évét még be nem töltött kiskorú egyént az 1868. évi LIII. t. cz. rendelkezése ellenére más vallásfelekezetbe fölvesz, két hónapig terjedhető elzárással és 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“

Nem is említve azt, hogy e törvény szerencsétlen szövegezése könnyen vezethetné a papokat arra a gondolatra, miként a 18 évét már betöltött egyén az 1868: LIII. t. cz. rendelkezése ellenére is büntetlenül felvehető más vallásfelekezetbe, csak arra hívjuk föl az illetékes körök figyelmét, hogy az államnak ma létező törvényei nem felelnek — vagy bizonytalan feleletet adnak a következő gyakorlati kérdésekre:

— Szabad-e az egyházilag nem illetékes lel-

késznek megkeresztelni a más felekezethez tartozó gyermeket? Ha igen: csak kivételesen, szükségből, vagy pedig minden megszorítás nélkül és egyáltalában?

— Szabad-e, kell-e az így megkeresztelt gyermeket a saját anyakönyvbe bejegyezni? Ha igen: minden megjegyzés nélkül-é, vagy annak megjegyzésével, hogy a szülő — s tehát a gyermek is más felekezethez tartoznak? A mire p. o. a mi anyakönyveinkben még csak rovat sincs nyitva.

— Keresztelés és anyakönyvbe való bevezetés minden további megjegyzés nélkül együttvéve a válásfelekezetbe való „felvétel“ gyanánt tekinthető-e — (mint Czékus superintendens, Werner kassai jogtanár s mások állítják és vitatják) — avagy a kettő együtt sem tekinthető egyébnek, mint csakis a keresztyén egyház kebelébe való felvételnek és a születés és megkeresztelés igazolásául szolgáló feljegyzésnek? (mint Teleszky képviselő, Körösi debreczeni jogtanár s többen vallják és írják)

Hogy e kérdések felett vitatkozunk és vitatkozhatunk, — hogy a soproni járásbíróság egyként, a kir. tábla másként ítélnék mindez csak azt bizonyítja, hogy a létező törvények nem világosak, nem szabatosak, két — sőt több értelmezésre vezetnek tehát bizonytalanná tesz a jogállapotot.

Nézetünket az iránt, hogy az egyháziilag illetéktelen keresztelés és anyakönyvi bejegyzés — mai nap fennálló törvényeink szerint — büntethető cselekvények gyanánt nem tekinthetők, már jeleztük. De ha törvényeink illetően értelmezésben mindannyian és országosan egyetértenénk is: még mindig fennmarad — minden törvényes megoldás nélkül — több igen nevezetes gyakorlati kérdés.

Név szerint:

Ha minden megszorítás nélkül szabad minden papnak keresztelni és anyakönyvileg bejegyezni a más vallásfelekezetű gyermekeket — miként lesznek meggátolhatók a lélek-halászatok s az ebből támadható viszályok? Mert abban igazuk van Czékusnak és Filónak, hogy a nép általános felfogása szerint oda tartozik a gyermek, a hol keresztelték; tehát sok esetben a szülők beleegyezésével fognának a gyermekek más — és nem a törvényszerű — vallásos nevelésben részesülni.

A törvény nem rendelkezik arra nézve, hogy a

keresztelő pap tartoznék akár hivatalból — akár bár csak megkeresésre is átírni az illetékes lelkészhez a más felekezetű gyermekekre vonatkozó keresztelési adatokat. A kir. tábla ítéletének indító okai között van ugyan említés téve erről is de ez már csakugyan nem szolgálhat a cselekvények zsinormértékűl. Tehát igen sok esetben nem történik meg, sőt meg is fog tagadtatni az átírás. Hogyan lesz hát evidentiában tartható a pásztor nyája? Miként lesz végrehajtva az országos törvény amaz intézkedése, mely szerint a gyermekek nemük szerint követik szülőik vallását?

Nem jelentéktelen kérdés az is, melyet Guggenberg evangélikus lelkész vetett föl a „Pester Lloyd“ jan. 5. számában. Ez a stola-jövedelemkérdése. A lelkész a maga hivatalába nem szokott csak úgy „belé cseppenni“, hanem hosszú évek fáradságos munkájának jutalmául nyeri el azt. Megválasztásával a protestánsoknál és kineveztetésével a katolikusoknál felhatalmazást és jogot szerez az egyházközségében végzendő papi functiókra s az ezekkel járó stola-jövedelemre. Ha már az országos törvény megengedi, hogy a különböző vallásfelekezetek lelkészei minden válogatás nélkül kereszteljék egymás hiveinek gyermekeit, tetszés szerint vetve hálójukat ide is oda is ezzel biztosítva lesz ugyan „jogegyenlőségünk“ a kölcsönös hajbakapásra; de nem lesz biztosítva a szegény papnak conventioja szerint való jövedelme, mely után pedig jövedelmi adót fizet a „jogrendet biztosító“ államnak!

Mindezen nehézségek, bizonytalanságok és fenyegető veszélyek elhárítására multhatatlanul és minél előbb szükséges egy novelláris törvény alkotása.

E törvényt initialni — legközelebről az egyházi főhatóságok föladata. Őket érdekli a dolog legközvetlenebbül. És a múlt tapasztalataiból megtanulhatták, hogy rólok-nélkülok a törvényhozás sokat, de nem mindig jól szokott intézkedni.

Petitionáljanak tehát egyházi főhatóságaink a képviselőháznál haladóktalanul ez égető kérdésben, s körvonalozzák egyszersmind álláspontjaikat az alkotandó újabb törvény irányában.

Kötelességet teljesítenek ezzel önmaguk irányában, s bizonyára jó szolgálatot tesznek vele államunk jogrendjének is.

Dr. Jenei Viktor.

Vélemény az egyetemes tanügyi bizottság által kidolgozott tanításterv természetrajzi ágára vonatkozólag.

(Folytatás.)

Az egyetemes tanügyi bizottságnak a fennebbiekben vázolt javaslata in principio megegyezik az 1861 évi erd. ref. tanítástervünk természetrajzi ágával. Az tehát előttünk nem új s annál fogva egyházkerületünk lehetne hivatva szerzett tapasztalatok alapján vagy igazolni a fennforgó tervjavaslat célirányosságát, vagy kimutatni impracticus voltát s netán túlterjedtségét a többi tudományágak mai követeléseivel szemben. De, fájdalom, egyházkerületünk kollegiumai nem szolgáltathatnak e részben irányadó criteriumot, mert a tényleg nyolcz osztályú gymnasiumainkban nem az eredeti kilencz osztályú javaslat, hanem a nyolcz osztály keretébe szorított, nem épen arányosan összébb vont beosztás szerint folytattuk a természetrajz tanítását; s azért ez idő szerint örülhetünk ugyan az elvi találkozásnak, de elméleti okoknál és a külföldre hivatkozásnál egyebet mi sem hozhatunk fel érdekében.

Van azonban elégséges tapasztalatunk arra nézve, hogy a természetrajznak az a beosztása, mely szerint jelenleg a két legfelsőbb osztályban tanítunk, nem tartható fenn úgy, a mint tényleg gyakorlatban van; s az egyetemes tanügyi bizottság a kilencz osztályú terven kívül egy oly szerencsétlen beosztású (főleg a természetrajzra vonatkozó) 8 osztályú tervezettel is kedveskedik. Ha nem ismerném e tervjavaslat keletkezését és a bizottság csekély részvételét abban, hinnem kellene, hogy e javaslat a contrast kedvéért született oly gyarlónak; hinnem kellene, hogy a túlterhelés panaszaival majdan tüntetni szándékoznak, és hogy a látszatért a lényegét feláldozva, bús magyar módjára bizni akarunk egy jobb jövőben, mely felfogásunk álomországát valósítandja. De így, ha emlékezetem nem csal, azt tudom, hogy e nyolcz osztályú terv egészen generatio spontanea útján keletkezett. A 9 osztályú tervet a bizottság elveiben s részleteiben határozottan megvitatta s megállapította, de a nyolcz osztályú terv vita tárgyát nem képezte, s az nem egyéb, mint rövidre összevont foglalatja a 9 osztályúnak. Hasonlít ezen eljárás ahhoz, melyet egyházkerületünk ezelőtt körülbelől 20 évvel követett, midőn az eredetileg 9 osztályra készített tantervét minden elvi ága fentartása mellett 8 év keretébe szorította.

Egyebeket mellőzve, az egyetemes tanügyi bizottság 8 osztályú tervjavaslata természetrajzi ágára kívánok csak szoritkozni, a miben a munkálat 52-ik lapján olvasható eme szavak adnak felvilágosítást: „A 3 alsó osztályban egyezik a 9 osztályú tantervvel, de már itt meg kell elégedni annyival, hogy a 8-ik osztályban 2 órán a növényi s állati élettan alapvonalai s földünk egyetemes természetrajza nagy vonásokban taníttassanak egyedül, tehát a rendszeres ásvány-növénytan elhagyatik a felsőbb osztályokból.“ Tehát e szerint az I. II. III. osztályban hetenként 3—3

órán és a VIII. oszt.-ban hetenként 2 órán taníttatnék a természetrajz.

Ha már a középiskolai tanfolyamot 8 évnél továbbra nem nyújthatjuk, ha az országos gyakorlatnak illetőleg az állami intézkedésnek engednünk kell igen természetesnek találok, hogy a tanítás egyes tárgyai elé tűzött feladatokat arányosan egyszerűsítsük és hogy az egész beosztást megbontsuk, de nem egyesek ötletei szerint, hanem elvszerűen. S ha e részben magunknak tapasztalata nincsen, a minthogy a 9 osztályúhoz sem volt, fordulhattunk volna ép oly biztosan a külföld hasonló példáihoz és olynemű intézmények eredményeihez, mint kútforrásokhoz, a mint hogy olyanokhoz fordult a kilencz osztályú tervezet elvi oldalának megállapítása érdekében is a bizottság. Mindenesetre érdeme-sebb munkát nyújt vala az egyetemes tanügyi bizottság, ha a nyolcz osztályú tervet is hasonló s hasonló irányú munkálatok tanulmányozása alapján, nem mint a kényszerhelyzet productumát, hanem ha mint a didactica elveinek megfelelő s önálló szerves egészet construálja s mutatja be az egyházkerületeknek. Mert bizony az egyetemes tanügyi bizottság egy része határozottan a 8 osztályú gymnasium eszméje mellett harszott; de meg a körülmények és utóbb a múlt évi szeptember havában tartott conveni nyilatkozata nem látszanak sürgetni a középiskolai tanfolyam megnyújtását. De ezen már túl vagyunk. Lássuk magát a dolgot.

E tervezet egy 8 osztályú gymnasium tetejébe, annak utolsó osztályára két, sőt tán három igen rugalmas értelmű és tartalmú tantárgyat tesz, u. m. a növényi és állati élettant és földünk egyetemes természetrajzát (!), hetenként két órán egész éven át.

Ha már az érettségi vizsgálat *conditio sine qua non*-ja a fiatal ember előrehaladásának és boldogulásának, sehogy sem lehet érteni, miért terhelhetik gymnasiumi pályája utolsó évében két, sőt három egészen új tantárggyal, a melyek nem tárgyai az érettségi vizsgálatnak. Itt merőben kimaradt a calculusból az a föltétlen didactikai követelmény, mely szerint az utolsó osztály tanárainak főfeladata az, hogy az u. n. főtantárgyakat *centricus* és *sommas* egészszé dolgozva, nem a sokfélében, a töredék ismeretek felhalmozásában, hanem a gymnasiumi főtantárgyak lényeges s leginkább képző tartalmának felújítása s kidomborítása után annak helyes megértésében és birtokában keressék és találják meg azt az egységes és szigorú mértéket, mely szerint az ifjak szellemi érettsége felett döntő ítéletet mondhassanak. E helyett mi történik? (a magam tapasztalatát hozom fel például). Az érettségi vizsgálaton kérdező tanárok egy része az előlépő ifjakat pályájuk utolsó évében nem is tanítja s ezek mellett a természetrajz tanárnak (tegyük hozzá: meg a bölcsészettanárnak) nemcsak hogy semmi hatása sincs e vizsgálatra, de sőt megakadályozza az egységes s kívánt eredmény keletkezését a nyolczadik osztályba ékelt tantárgya által, ha azt komolyan veszi.

Olyan forma helye van annak a javaslatba hozott

növényi és állati élettannak, meg földünk egyetememes természetrajzának, mint a pitvarajtónak: se künn, se benn nincsen voltaképen. Az alsóbb fokú tanítás eredménye (3 oszt.-ban) magában csonka, s azt is elfelejti a növendék, a meddig a nyolczadik osztályig felvergődik. Itt meg az idő csekélysége miatt utánpótlásra gondolni sem lehet. Az ifjak kisebb gondja is nagyobb annál, hogy gyermeki éveik foglalatosságát folytassák, de azt meg túlon-túl érzik, hogy nemsokára elhagyják a gymnasiumot; kifelé vágyódásuk mind fokozódik, a melléktárgy tanulásá követelte figyelem és szorgalom pedig mind csökken, s e miatt kénytelen az amugy ötletszerűleg odaállított természetrajz tanár hirtelenében ad captum adni holmit, a mi nem hogy nem gazdagítja s fel nem emeli az ifjú szellemet, de kétség teszi előtte a tantárgy tudományos értékét s megingatja hitelét.

De mit is lehet értenünk az alatt a növényi és állati élettan és kiválóan földünk egyetememes természetrajza alatt, melyet heti 2 órán kellene tradálnunk a nyolczadik osztályban? Ezzel a tervezők adósok maradtak.

Parádi Kálmán.

(Folytatása következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1880. jan. 9.

Jelen vannak: Nagy Péter püspök, mint elnök, br. Bánffy Dániel, Incze Mihály, Lészai Ferencz, Bodor Antal titkár és Szabó Ádám számvevő.

Az ülésen kívül elnökileg ellátott 10 ügyirat bejelentetvén és helybenhagyatván, tárgyalás alá vétetik a tanádi egyházközség vagyoni ügye rendezése végett kiszállott bizottság jelentése, melyből kitűnik, hogy az illető egyházközség vagyoni zavarát részint az ott működött lelkészek, részint az egyházközségi előljáróság szabálytalan eljárása és mulasztása idézte elő. Miután a bizottság vezetése mellett tartott egyházközségi gyűlés határozataiból meggyőződött az ig. tanács, hogy az egyházközség a pénzügyi zavar elenyészése érdekében erélyes lépéseket tett, megnyugvással veszi a bejelentett határozatokat s ezek fogyanatosításával és ellenőrzésével esperes afiát bizza meg.

A somlyó-újlaki egyházközségnek a tanítói teendőik vitelével összeköltött papi állomása javadalmairól módosítva kiállított díjlevele, a ker. közgyűlés jóváhagyása fentartása mellett, helybenhagyatik és megerősítettik.

A verese gyházi egyházközség esperesi úton fölhivatik a templomfedélzet javításáról vezetott számadás felküldésére és az e célra fölvett kölcsön mennyiségének kimutatására, kilátásba helyezettvén a kölcsönösszeg törlesztésére szükséges összeg kiútalása a beváltandó államkölcsönkötvény összegéből.

A magyar-igeni papválasztás ügyében alakult candidáló bizottság határozatát ig. tanács törvényesnek találván, helybenhagyja s a panaszlókat elútasítja.

Elnöklő püspök felszólalása alapján körrendeletileg felhivatnak az anyakönyvvezető papok, kik a családkönyvet a törvény kívánalmainak megfelelőleg még össze nem állították, hogy használják föl a folyamatban lévő országos népszámlálás alkalmát kötelezettségük teljesítésénél s illetőleg a családkönyvek összeállításánál. Espereseknek megmagyartik, hogy ez érdemben az egyházmegyei visitatio alkalmával az illetőket feleletre vonják s a tapasztalt eredményt az egyházm. vizsgálati jegyzőkönyvre vegyék.

Az orbai egyházm. esperes felterjesztése alapján a körösi egyházközség útasittatik, hogy a kepeváltásági alaptól orgona építésre engedély nélkül elköltött 460 frt tőkét három év alatt helyezze vissza és mivel a kepeváltásági tőke szabálytalanul kezeltetett, jöllehet a megváltás még nem volt eszközölhető, f. é. végéig felhajtván a kiadott tőkét, küldje fel központi kezelés alá.

A fogarasi egyházközség költségvetése, egy leányiskolai tanterem építésével, helybenhagyatik.

A kolozsvári egyházközség szénutezcai óvoda alapjáról vezetett számadás felülvizsgálás alapján helybenhagyatik.

A m. kir. ipar s keresk. miniszter értesítése következtében a Mikó-örökösök felkéretnek, hogy az enyedi főiskola angol pénzének felvétele érdekében fennevezett miniszter önméltóságát közvetlenül hatalmazzák fel.

Ezeken kívül még néhány, kevésbé jelentékeny ügy intéztetett el.

r. t.

KÜLFÖLDI EGYHÁZ.

(Eredeti levél.)

Knox János skót reformátor képének leleplezése.

Edinburg, 1881 jan. 8.

E hó 4-én a kegyelet szép ünnepét ültük. Mr. G. F. Barbour of Bonskeid, a ki ismeretes kifogyhatatlan bőkezűségéről, melyet a skót szabad egyház iránt tanusit, ismét nemes bizonyítékát adta a mély érdeklődésnek, melylyel annak előhaladása iránt viseltetik. Különösen a New-College az, mely Mr. Barbourban egyikét találta legerősebb, legáldozatkészebb barátainak és több kiváltság, melyet a studentek (papjelöltek) élveznek, tulajdonképen az ő fáradságos törekvésének és önkényes áldozatkészségének köszönhető. A New-College közös termének falai sok érdekes festménynyel és arcképpel vannak ékesítve, Mr. Barbour legújabb ajándéka is ezeknek számát szaporítja, közöttük az első helyet foglalván el. A képet Tavernor Knott festette: „Knox János, a királyné ügyvédje és a körlevél“; ezek vannak vászonra téve. A körlevélről tudnunk kell, hogy az egy közbejött eset volt a skót reformatio történetében. A kép óriásinak látszik tömör arany ráájában, 10 láb magas és 7 láb széles. Az aláírás következő: „Knox János meglátogatva a királyné ügyvédjétől, Spens of Condiétől 1563.

Ajándék ozta a New Collegének George Freeland Barbour of Gryfe and Bonskeid. Jan. 4. 1881.*

A festménynek két alakja nemcsak úgy van feltüntetve, mint meglepő arczkép, hanem tetemes drámai hatással is bír; a királyné ügyvédje kezében tartja a történelmileg ismeretes körlevelet, melynek szerzője a reformátor, a kinek nevét egész Skócia visszhangozta s a ki épen nem látszik tagadni, hogy a levél tőle származott. Azon tény, hogy a koronahivatalnok át volt hatva az eretnek tanoktól és barátságos volt a reformátor iránt: látható magatartásából, szelidségéből és hogy csak kényszerűségből igyekszik szigorú ábrázatot ölteni. Knox képe, mely valóban meglepő, egy Genfben lévő eredeti kép után készült. A staffage kevés a festményen, de találó, a kivitel művészi; nagysága által a közös teremben lévő minden más festményt felülmúl és kiválóan magára vonja a figyelmet.

A leleplezés jan. 4-én történt, a professorok, studentek, az egyház több papja és Mr. Barbour családtagjai jelenlétében. Mielőtt a leleplezés megtörtént, professor Rainy igazgató egy történelmi visszapillantáslan felmutatta a skót reformatio történetében azon mozzanatot, mely a képen ábrázolva van. Ekkor a kép lelepleztetett, az igazgató folytatta beszédét s a reformatio korszakáról a jelenre tért át, czélozva azon jótéteményekre, melyeket Mr. Barbour az egyház iránt tett. Megjegyezte, hogy Mr. Barbour egyike azon nagyoknak, kiket Isten a szabad egyháznak adott és a kik tiszteletreméltó helyet foglalnak el annak történetében. Különösen hangsúlyozta Mr. Barbournak mély érdeklődését a college és a studentek iránt. Beszédére, a társaság nagy tetszésben tört ki.

Mr. Barbour, ki meg volt hatva a mindenfelől felhangzó tetszésnyilvánításoktól, felállván, így szólott: Nagy öröm az rám nézve, hogy ezt a Collegének ajándékozhattam és célomat elértem, ha a nagy reformátor ezen képe a papi hivatalra buzdításul szolgál. Bizonyára illő, hogy a férfi, ki Istentől arra volt hivatva, hogy a reformationnak Skóciában megalapítója legyen — és a ki iránt ma oly nagyon le vagyunk kötelezve szabadságunkért — helyet foglaljon oly kiváló férfiak között, mint Chalmers Tamás, Thomson András és mások, a kik hiresek voltak az utóbbi időben, magasra emelvén az igazság zászlóját. És itt engedjék meg, hogy önöknek sze-

rencsét kívánva a fontos hivatásához: térjek az igazság azon bajnokaira, kiknek élete hasonló ahhoz, a kinek képe előtt itt először most ünnepelünk; engedjék meg, hogy arra térjek, a ki ezen városban a szt. György templomnak vala lelkésze és a ki tántoríthatlan hősiséggel védte a jognak és igazságnak ügyét. Úgy hiszem, kevesen tudják ezen gyűlésben, hogy dr. Thomson András fényes tehetségével roppant befolyást gyakorolt az evangéliumi vallás újjáalakítására hazánkban. Jól emlékszem rá, mert is-
rős voltam vele ezelőtt mintegy félszázaddal*), hallgatván az ő átható ékesszólását, a mint prédikálta az evangéliumot. Ő volt az, a ki kikelt az apokriphák ellen és menvén városról-városra, sürgette, hogy a bibliai társulat hozza forgalomba a szt. iratokat az apokriphus könyvek nélkül, minden országban, minden nyelven. Hatalmas és meggyőző érveit fényes győzelem koronázta. Chalmersre térve, csak emlékeztetni kívánom önöket, hogy ő volt ezen Collegének első igazgatója, közel 40 évvel ezelőtt. Ő is az egyház szervezésében és védelmezésében fáradhatlan erélylyel működött és csodálandó ékesszólásával mindenkép igyekezett előmozdítani egyháza jóllétét. Önökhöz, ifjú barátim, az egyháznak jövő reményéhez, kéréssem, hogy legyenek önök követői a meghaltak hatalmas szellemének, a kik küzdöttek a hitért a hajdan napjaiban, a kik lenéznek önökre ezen falakról és a kikiről költőnk egyike így szólott:

Nevök erőt önt a hazafi karjába,

Hogy menteni menjen, ha sülyed hazája;

S megtanulja tőlük, hogy mi a kegyelet:

Szent hévvel lángolván kihűlt hamvuk felett.

Ezután Rainy igazgató útalt a festő kitűnő munkájára és bemutatta Tavernor Knottot, a ki köszönetét fejezi ki az elismerésért és örül, hogy festménye oly kiváló helyen foglalhat helyet, mint a College terme. Majd Mr. Robert Barbour, ki egyike volt hajdan a college jeles növénydekeinek, most pedig lelkész, kötötte le rövid, de ékes beszédével a hallgatóság figyelmét. Sir Henry Moncreif örömet fejezi ki és nagy megelégedéssel tekint a becses képre, de öröme még nagyobb lesz, ha az buzdítani fogja a studenteket a reformatio történetének alapos tanulmányozására. Ezzel a szép ünnepély véget ért.

*) Mr. Barbour öreg, hajlott korú ember.

AZ, ERŐ. PROT. KÖZLÖNY 'TÁRCSÁJA.

HIVALKODO GYÁSZ.

(Falusi levél.)

Közelebből Kolozsvárra érkező, a Biasini-féle vendégülbe szállottam be. A mint böröndömből gála ruháimat szedegetém elő, hogy a falusi costum helyett kissé városias mezt öltsek magamra, az utca felől gyászos, de hatalmas-

san zúgó zenehangok csapódtak fülemhez, — mire, elfelejtkezve az öltözködésről, az utcára néző ablakhoz szaladtam, megtudni, hogy mi okozza a hatalmas zenét.

Szem- és fülképráztató jelenet tűnt szemeimbe: népes, pompás halotti menet jöddégt a Belső-Torda utcán felfelé. Mint afféle egyszerű viszonyok közt élő, egyszerű szokások uralma alatt álló falusi ember, ámulva és bámul-

va kiálték fel: kinek a tisztességére, kinek a rendeletére történik e költséges gyászpompá? — mire a bátam mögött álló pinczér arról világosította fel, hogy a halott a város igen-igen szerény állású és vagyonú flainak volt egyike, úgy hogy a tetemes költség nem annyira a néhainak, mint kissé módosabb rokonainak erszényéből kerülhetett ki.

Feltűnt nekem a gyászponpa részletei között mindezekfölött az, hogy a temetési tisztesség emelése végett, két pap, és pedig protestáns pap haladott a gyászmenet élén. Valaha én is tanultam theológiát, sőt még akadémiákat is látogattam, mert pap akartam volt lenni, azért azt hiszem, hogy nem ismeretlen előttem a protestáns s kivált a kalvinista egyház nézete a temetési szertartásokra vonatkozólag. E tekintetben az egyház és az egyházi tanítók kötelességének maga a nagy tanító, Kalvin adott irányt szavával és példájával. Mert ő volt az, a ki, midőn védelmére kelt a roppant visszaélésekre alkalmas szolgáltató halotti misék és requiemek eltörlésének, hivatkozva magokra, a reformáció ellenségei által saját ügyök érdekében gyakran felhozott egyházi atyákra, így szólott: „Egyik az egyházi atyák közül tanácsolta, hogy ha az emberiség kötelességének eleget tettünk a halottak eltemetése által, hagyjuk őket nyugodni; de ezen (kötelesség) határát átlépi azok, kik a meghaltak szünteleni gondozását kívánják.“ És Kálvin volt az, ki, midőn halálát közeledni érezte, meghagyta, hogy tetemeit minden egyházi szertartás nélkül bocsássák le emlékjel nélkül hagyandó sírjába. Innen van az, hogy ott, hol a nagy tanító elvei egész szigorúságok szerint érvényesültek, mintegy a népelet véreireibe mentek át, például Hollandiában, a halotti gyász, sem ezerekre menő bármész kísérek nagy tömegével (mert vajmi csekély szokott lenni a sziv szerint résztvevők száma!), sem a halottas házat, az utcákat és a temetőt fölverő ének és zene harmonájával, sem áradozó oratóikkal és búcsuztatókkal, sem aranypaszományos szolgakísérettel, sem semminemű más ily contrastjával a valódi fájdalomnak föllépni nem szokott, hanem néhány egyszerű, feketébe öltözött férfit átveszi és egyszerű halottas kocsihoz föltéve elszállítja a koporsót egész csendben, zene, harangszó, egyházi szertartás nélkül a végnyugalom helyére. A hol pedig ama nagy tanító követői között a halotti vallásos szertartás mellözve nincsen is, az csupán a lelkész rövid vallásos vigaszára szoritkozik és soha sem bocsátkozik a két vagy három prédikációs tisztességtétel dagadó árvizére.

Mialatt lelkemben a fennebbi reflexiok a szemem előtt feltűnt temetési menet alkalmából felmerültek, ez hozzám, vagy is szállásomhoz mind közelebb-közelebb érve, pompájának minden részleteivel látható leve. Hat darab, fekete posztóval takart, fejükön magas, lengő tollbokrétával ékesített izmos ló lépdelt kevélyen a gyászszerék előtt. A kocsisok és a szerék körül álló és a koporsó bársonytakarója széleit tartogató szolgaszemélyzet aranypaszományos disz-maskarába vala bujtatva; a koporsó oldaláról és a gyászszerék superlátjának szegleteiről drága koszorúk nagy sokasága csüngött alá. Azután a kísérek női részét

szállító hosszú kocsisor következett, míg a gyászszerék előtt a zenészek és énekesek nagy tömege lépdelt. Lebet, hogy mindezt, a zajhoz és tüntetésekhez szokott városi ember a távozó kedves iránti kegyelet és a mélyen sebzett kebel fájdalma méltó nyilatkozatának tekinti, de az ilyen magamfajta, tán egy kissé vaskalapos, régi módi falusi honoratior együgyű felfogása a vázolt jelenetekben csak a ferde izlés, a divatmajmolás és az éretlen hivalkodás szomorú tüneteit látja.

Izléstelennek tartom ezt a zajos és látványos temetési pompálkodást, mely, mint hallom és tapasztalom, Kolozsvár társadalmi szokásai között erős és állandó gyökereket vert. Izléstelennek, mert ha a léleknek bármely indulata, a szivnek bármely érzelve, akár a legélénkebb öröme-érzelvek is, mivel embernél, csak arányos és összhangzatos formában nyilatkozhatnak; annyival inkább szükséges, hogy a kegyelet és fájdalomnak a vallásos hit által enyhített és megtisztított érzelve aethetikus formákban leljen kifejezést, melyek közé pedig — mint hiszem — a rófs tollbokréták és a kirívó maskarád-öltözetek nem számíthatók, — legfőleg a veresbőrű indiánok izlése szerint. Úgy tetszik nekem, hogy a gyász és kegyelet eszméjével összhangzóbb a mi falusi szokásunk, mely ezelőtt egy évtizeddel még Kolozsvárt is életben vala, mely szerint kedves halottainkat karjainkon, mintegy keblünkre öelve visszük ki szép csendesen oda a csendes hazába. És nekem jól esett látnom, hogy ez a szokás néha még Kolozsvárt sem mellőztetik; ugyanis a fennebb leirt pompázó menet után egy egyszerű hostáti temetés következett, a „kalandos társaság“ tagjai karjaikon hozván a koporsót. Jól esett látnom, hogy a temető társaság főnöke, a „kalandos apa“ temetés után minő gonddal veszi számba az egyszerű „testfogó pálczákat“, melyek hihetőleg még nagyszülőinek koporsóját is emelték, s melyek egyikére ez az irás vala véve: „1785. Szeretetnek pálczája.“ De talán már a külváros egyszerű lakói között sem maradt fenn sokáig régi jó szokás, mert már ezek között is — mint hallom — kezd megjelenni a tollbokréta és a paszományos maszkara.

Ha tehát a temetési pompa-kifejtések túlzott és szeretlen voltuknál fogva a jó izléssel összeférhetetlenek; ha az elhunyt kedves iránti kegyelet, az érte sajnó fájdalom hü és méltó kifejezői nem lehetnek, mert emez érzelvek mentől igazabbak, annál inkább a sziv mélyén elrejtve szeretik maradni; akkor az a kérdés támad, hogy micsoda forrás az, melyből ama pompaszeretet támad és táplálkozik? Felelet: divatüzés és gyerekes hiúság. Ezt a tapasztalás igazolja. Van alkalmam gyakran megfordulni Kolozsvár különböző sorsú lakósaik közt. Hallottam, a mikor mondotta X. „hogy ha I. komám a neje temetésére hat lovas gyászkocsit rendelt, akkor az én feleségem sem érdemel kevesebbet.“ „Ha Z. asszonyosság“ — szóla egy asszony ismemerősöm — „200 frtos érzekoporsót vásárolt a férjének, akkor az uramnak én sem rendelhetek alábbvalót.“ „Ha a szomszédasszony“ — mondá egy szegény állású asz-

szony fia halála alkalmával — „megtudta rendelni a kék köcsit és a kék liberiat, — akkor még nekem is van anynyi módom, hogy a lelkem kis fiannak ide hozassam azt a szép szekeret.“

És a divatúzás és hiúság csupán e forrásából is mennyi anyagi és erkölcsi romlás származik. A pompás temetkezések — mint hallom — igen sok esetben contóra folynak. A contózásnak, mint tudjuk, igen gyakran költséges per az eredménye. És így sokszor megesik, hogy a temetkezési pompán az árvák és az özvegy egész vagyona elúszik. És még hagyján, ha az így elúszott nagyobb, kisebb vagyon helyett a városban, vagy legalább bent a házában oszlanék szét, de annak legnagyobb része külföldre vándorol. Mert a kocsi, a tollbokréta, a paszományos maskara, szóval a gyász-éktmények egész összege külföldön készül; azért, ha a disztemetés költségének egy bizonyos perczentje a temetési intézet tulajdonosának zsebében marad is, de annak nagyobb része túl vándorol a hazai határokon.

Miért nem követed azért, édes magyarom, azt az okos példát, a mely ott Kolozsvártt is előtted áll? Ott van az izraelita hitközség, melynek kebelében a temetkezés alig kerül valami költségbe. A hitközség egy egyszerű, fekete színre festett gyász-kocsit készítettett, melynek ládaalakú ölébe a koporsót helyezik. És nincs a világon egyszerűbb alkotmány ennél a koporsónál: az izraelita temetkező és betegápoló egyletnek, a „kegyes testvérek“-nek szegényebb tagjai — kik részvényüket a betegek és a halottak körüli szolgáltatásokkal fizetik — elővesznek négy szál deszkát és abból kiszabják és összeszegzik az igen egyszerűen, csupa vászon ruhába öltöztetett halottnak faburkolatát. És nekem azt sugálja az én együgyű falusi hitem, hogy a hazai bércz illatos fenyőszálának deszkaágyán édesebb az álom, mint a külföldi gyárak érczkoporsójának rozsdá-fogai között.

Izsótelki Jákó.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1880. jan. 15-én.

— Szép emléket emelt korán elhunyt derék fiának özv. Veress Józsefné, sz. Majthényi Rozália úrasszony. Ugyanis egy ezer frtos alapítványt tett le a helybeli ref. collegium igazgatóságánál, azon meghagyással, hogy jó igyekezetű szegény tanulók nyerjenek évi ösztöndíjat az alapítványi tőke kamataiból. Az alapítvány Veress József nevet fog viselni. Említett tanoda előljárósága ez alapítványt megköszönő iratában kiemeli, hogy nemcsak azért veszi ez alapítványt meghatott érzéssel, mert ez is azok közé tartozik, melyek a tanodát a jó igyekezetű tanulók menhelyévé emelik, de azért is, mert korán elhunyt jeles növendéke emlékét mindannyiszor felújítja, valahányszor egy szegény tanulót támogathat ez ösztöndíjjal. Említett Veress József az egyetem orvosi facultásának is kitűnő növendéke volt. A derék nő jótékonyság-gyakorlásával szenteli meg anyai banatát.

— Nagyszerű alapítvány. A dunantúli ev. egyházkerületi gyámolda (papok s tanítók özvegyeit s árváit segélyző intézet) javára f. hó 2-án dr. Haubner Rezső, édes atyjának, néh. Haubner Mité ev. superintendensnek emlékére magyar földtehermentesítési kötvényekben 10,000 frtnyi alapítványt tett.

— Főt. Kún Bertalan, tiszánineni ev. ref. superintendens úr egyházkerülete rendes és segédlelkészeihez a büntető törvénykönyvnek rájuk vonatkozó pontjaira nézve fölvilágosító s magyarázó jegyzetekkel kísért körlevelet intézett. A derék főpap e körlevele nyomtatásban is megjelent s a hazai összes prot. lelkészek számára becses tájékozással szolgál.

— Béli Dénes úr (Bezdéd) „Orgona alapunk“ javára újabban 2 frtot adományozott, mely kegyes adományáért fogadja az egyház nevében forró köszönetem nyilvánításit. Pánczélcseh, 1881 jan. 12. Miklósi József, ev. ref. lelkész.

— Az anyaszentegyházunk használatára ez évre készült névkönyv e napokban jelent meg. A püspöki hivatal mind bővebb és részletesebb adatokban mutatja e névkönyvben be egyházkerületünk életét, kezére dolgozva így az általános statistikának is. A 193 lapra terjedő vastos füzet jó harmadrészét a zilahi ref. egyházközség történetének befejezése foglalja el, Magyarosi István zilahi paptársunk tollából, egy kis toldalékkal, szilágyoszolnoki egyházmegyénk espereséről, Szabó Páltól. Következnek aztán a szokott statisztikai adatok, melyeknek összegezéséből kiemeljük, hogy a 18 egyházmegye és a 9 püspöki vizsgálat alatti anyaegyház lélekszáma 332,298. Az 559 papi állomás közül be van töltve 505, iskolába járó tanulóink száma pedig 34.523. (A tanköteles és tanuló gyermekek arányosítása az állami és községi iskolák okán tisztán meg nem történhetik.) Egyegy papi állomásra jut átlag 594 lélek; a múlt évihez képest mutatkozott lélekszám szaporodás 2750, tanulók szaporodása 723. Betöltetlen papi állomás van 54. Tanulóink tanulónak száma így áll: Nagy-Enyed 702; Kolozsvár 433; Maros-Vásárhely 486; Székely-Udvarhely 296; Zilah 345; Szászváros 250; Sepszi-Szent-György 150. Egész összeg: 2662. A számadatokkal, mindent összevéve, meg lehetünk elégedve.

— A helybeli főtanodában a téli félévi közvizsgálatok kezdődnek f. hó 27-én és végződnek a jövő hó 3-án. A második félév a jövő hó 10-én veszi kezdetét.

— Iskolai takarékpénztárak. November végén 173 iskolai takarékpénztár volt az országban. Deczember hóban hozzájárultak — mit örömmel közlünk — a következők: Eger belvár. közs. négy oszt. fitanoda, kezeli Bánhid Gyula tanító. Budapest VIII. ker. Hunyady utca közs. nép. I. b. oszt. fitan., kezeli Csath Gyula tanító. Bodmér közs. isk., kezeli Czanik Gyula. Szegeda) Alsóvár I. fi. oszt., kezeli Tombárz János, b) III. IV. leányoszt., kezeli Tóth Korda Aranka tanítónő asszony. Nagymagyar közs. iskola, kezeli Fülöp Ede. Nagy-Perkát közs. fi két osztály, kezeli Kelder Károly főtanító, b) apácák leány két osztály, kezeli Kamilla és Helena apácák, Zala-Szt-Grot

evang. iskola, kezelő Szücs Imre. D elib l á d közs. iskola, kezelő Laczkovics Julia tanítónő k. a. Gyergyó-Ditró. közs. isk., kezelő Csiby Péter polg. isk. igazgató elnök. Fűrje VI oszt. népiskola, kezelő Hock Pál főtanító. Baja állami tanítóképző, kezelik Boescai Kristóf és Bartsch Samu igazgatók. Összesen 1880 december végén 186. Fentiekből eléggé kiviláglik, hogy az iskolai takarékpénztárak létesítésének ügyét a tanítói kar mennyire támogatja törekvésével. Budapest 1881 január 1. Weisz Bernát Ferencz, mint a „Nemz. Gazd.“ egylet isk. tak. pénztárának szakbizottsági elnöke.

— A székely-udvarhelyi ev. ref. kollegium téli közvizsgálatainak sora, az 1880—81 iskolai év első felében: Január 27-én, csütörtökön d. e. 8—12-ig a középtanodai I-ső osztály; január 27-én, csütörtökön d. u. 2—5-ig az elemi tanodai I. osztály. Január 28-án, pénteken d. e. 8—12-ig a középtanodai II-ik osztály; január 28-án, pénteken d. u. 2—5-ig az elemi tanodai II-ik osztály. Január 29-én, szombaton d. e. 8—12-ig a középtanodai III-ik osztály; január 29-én, szombaton d. u. 2—5-ig az elemi tanodai III-ik osztály. Január 31-én, hétfőn d. e. 8—12-ig a középtanodai IV-ik osztály; január 31-én, hétfőn d. u. 2—5-ig az elemi tanodai IV-ik osztály. Február 1-én, kedden d. e. 8—12-ig a bölceleti tanfolyam II-ik osztálya egyházi és honi történelemből; február 1-én, kedden d. u. 2—5-ig a bölceleti tanfolyam I-ső osztálya latin és hellén irodalomból. Február 2-án, szerdán d. e. 8—12-ig a bölceleti tanfolyam II-ik osztálya lélek- és természettanból; február 2-án, szerdán d. u. 2—4-ig a bölceleti tanfolyam I-ső osztálya a német irodalomból. Február 3-án, csütörtökön d. e. 7—12-ig a bölceleti tanfolyam I-ső osztálya az egyetemes történelemből és mennyiségtanból; febr. 3-án, csütörtökön d. u. 2—5-ig a bölceleti tanfolyam II-ik osztálya német irodalom és ásványtanból. Február 4-én, pénteken d. e. 8—12-ig a bölceleti tanfolyam I-ső osztálya a magyar irodalomtörténelemből és vegytanból; február 4-én, pénteken d. u. 2—5-ig a bölceleti tanfolyam II-ik osztálya latin és hellén irodalomból. Február 5-én, szombaton d. e. 8—12-ig a középtanodai V-ik osztály; febr. 5-én, szombaton d. u. 2—5-ig a középtanodai VI-ik osztály. A vizsgálatokra az érdekeltek tisztelettel meghívhatnak. A második félévi tanítás kezdődik február 7-én d. e. 8 órakor. Sz.-Udvarhelyt, 1881 január 5-én. Kiadta: az igazgatóság.

— Az akadémia könyvkiadó vállalatának harmadik sorozatára az aláírási felhívás szétküldetett. A megállapított program 1881—1883-ra becses műveket foglal magában. Az első sorozatban (történelem) következő művek jelennek meg: Goldziher Ignácztól „A sivatag vallása és az izlam“, (eredeti) egy kötetben; Ranke Leopoldtól „Die röm. Päpste, ihre Kirche und ihr Staat im 16. und 17. Jahrhundert“, (A római pápák, egyházuk és állomuk a 16. és 17. században) három kötet; Symondstól „Renaissance in Italy“ (A renaissance Olaszországban,) fordítja Pulszky Károly, három kötet; Thierry Amadétól „Tableau de l'Empire

romain depuis la fondation de Rome jusqu' á la fin du gouvernement impérial en Occident“ (A római birodalom története Róma alapításától a nyugat-római császárság végéig,) fordítja Csiky Kálmán, egy kötet. A második sorozatban (irodalom) e könyvek lesznek: Alexander Bernáttól „Kant“, (eredeti) két kötetben; Beöthy Zsolttól „A szépprózai elbeszélés a régi magyar irodalomban“, (a Kisfaludytársaság pályázatán jutalmat nyert munka) egy kötet; Gyulai Páltól „Petőfi életrajza“, (eredeti) egy kötet; Szász Károlytól „A világirodalom époszai“, (eredeti) egy kötet; Taine Henryrtől „Az angol irodalom története“, fordítja Csiky Gergely, négy kötet. A harmadik sorozatban (jog- és államtudomány) e művek vannak fölveve: Laveleye Emiltől „Les formes du gouvernement dans les sociétés modernes“ (A kormányzás formái a modern társadalomban,) egy kötet; Mayr Györgytől „Die Gesetzsmässigkeiten im Gesellschaftsleben“ (törvényszerűség a társadalmi életben,) egy kötet; Taine Henryrtől „Les Origines de la France contemporaine“ (A modern Franciaország eredete,) két kötet; Cliffe Leslie, Bagehot, Giffen munkáiból „Angol közgazdasági és pénzügyi tanulmányok“, fordítják György Endre és Weisz Béla, egy kötet; „Az új, mivel államok alkotmányainak ismertetése“, (eredeti) egy kötet. Az első sorozatból évenként nyolczvan iv, a másodikból hatvan iv, a harmadikból szintén hatvan iv, angol vászon kötésben fog 20—30 ives kötetekben megjelenni. Az első sorozat egy évfolyamának ára négy, a második és a harmadiké három-három forint. Ezenkívül az angol vászonkötésért kötetenként 40 krajczár számittatik. Egy-egy évfolyam aláírási ára vagy béimentve küldendő, vagy minden évfolyam első kötetének átvételekor postai utánvétellel fizetendő. Az aláírás egy sorozatra is elfogadtatik, de három évre kötelező. A jelen vállalatban felveendő munkákat nem kocsátják könyvtári forgalomba s csak az aláírók, mint az akadémia könyvkiadó-vállalatának pártoló tagjai által szerezhetők meg. Az évi illetményezentül minden esztendő november hava folytán küldetik szét. A bizottság, mely ekkor el nem hárítható nehézségek által akadályozva volt a szétküldést a kijelölt időpontban eszközölni, intézkedett, hogy ezentúl a közönség óhajításainak megfelelően, a szétküldés csak egyszer egy esztendőben s rendszeresen történjék.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Dr. Kiss Áron urnak. Nagyédemű édes atyjának felhívását tárgyalmaz miatt csak jövő számunkban közölhetjük.

Földes György, kollega urnak, M.-Ujvártt. Ön azt írja, hogy nem áll módjában továbbra is két egyházi lapot járattatni, s ezután csak a „Szemlé“-re szorítkozik, minthogy az a hivatalos lap, s az egyházközségek tartoznak az előfizetési díj felét fedezni. Lekötelezne ön, ha felvilágosítana, hogy kinek a hivatalos lapja, s kinek a rendelete alapján kötelesek az egyházak az előfizetési díj felét fizetni?

Megjelenik

minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadói szállás:

b.-farkasuteza 16. sz hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivata,

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Interkalaris. Novicius. — Vélelemény az egye-
temes tanügyi bizottság által kidolgozott tanításterv természetraj-
zi ágára vonatkozólag. Parádi Kálmán. (Véga.) — Lapszemle. —
Kérelem a 16-ik századbéli ref. zsinatok végzései ügyében. Id. Kiss
Áron. — Főlhívás a lelkész és tanító urakhoz Szentgyörgyi La-
jos. — Tárca: Szép öreg asszony. Szász Károly. — Különlélek.
— Körözvények. — Szerkesztő postája.

INTERKALARIS.

Rég várom, hogy egy fontos kérdés bonczolgatását
az enyémnél avatottabb kéz vállalja magára s rántsa elő,
talán a lomtárból. Érttem az interkalaris ügyet. S mi-
után mindez ideig hasztalan vártam, ezerszer bocsánat me-
részségemért, ha félig-meddig kényszerülve érzem magam
az ügy szellőztetésére. „Annak idejében még nem is nagyon
elődeink, de nagy részt kortársaink ráhuzták biz ezt fedél-
nek a gyámintézeti alkotások tetejébe. A fedél lyukas
lyukas volt új korában, s áldás ugyan nem, de eső olykor-
olykor szokott csorogni róla a szegény gyámolítandó papi
özvegy s árva . . . nyakába

Azért is bocsánat, ha e kérdés mellőzéséért paptár-
saimat egy kis önzéssel vagyok kénytelen vádolni. A ki az
interkalaris torturáján át jutott, vagy épen alatta nyomo-
rog, gondolja magában, hogy hisz ő hiába kiabál, lármáz e
szerencsétlen találmány ellen saját baján úgy sem se-
gíthet, a másét meg mit bánja? Ő is csak úgy járt.
gyámolítani kell a papi özvegyeket és árvákat. Igen is,
persze, hogy gyámolítani. El is mondom mindjárt: hogyan?

A szegény fiatal ember, miután tele tömte fejét el-
méleti és gyakorlati theologiai tudományokkal s a vizsgát
szerencsésen kiállotta: el kezd pályázni. Előbb talán az
orbai egyházmegyében; ha ott nem sikerül, a székiiben;
még a szilágyiban is megpróbálja a szerencsét. S hogy nagy
része nem nyer győzedelmet az első próbára, azt a t. ol-
vasó minden statistikai részletes kimutatás nélkül elhibeti,
már csak azért is, mert hiszen 4-5 szokott akadni csak
egy középszerű egyházba is, kik közül csak egy lehet a
szerencsés „választott“ A többi pedig csak nem mehet
mind el állomást keresni a vasútnál? Hanem elől
kezd a sokra nézve valódi sisyphusi munkát s folytatja,
míg végre tetőre gördítheti a követ: ekkléziát kap.

Ily körülmények között nem csuda, ha a fiatal em-

ber nem nagyon nézi, hogy mi anyagi teher vár reá a kö-
rözés alatti egyházban. Elvállalná akkor a szegény kandi-
datus, tán a harangozást is, csak ne legyen kénytelen to-
vább is állomás nélkül, hogy azt mondjam, lézengeni
Hát ha még a „vallás-erkölcsi, egyházi és isko-
lai éleletszükségletnek kielégítésére szolgáló
kútforrást“ s a „hivatáshoz nélkülözhetet-
len üditő forrás vizének kútforrását“ is ke-
resni óhajtja? Nem is említve, hogy „kenyérrel is él az
ember.“*)

Kiszáll hát az ifjú pap a megnyert egyházba, üres
zsebbel ugyan, sőt tán egy kis adóssággal is, de annál
édesebb (ha nem is vérmes) reményekkel. Talán épen ara-
tás ideje van. Jó termés volt, ő úgy hallotta. Hej! hogy
omlik majd a sok búza a kalongya. Nem is tudja,
hová teszi. Hát — — majd eladja. De hát az árával mit
tegyen? Mit? könyveket vesz, bebutorozza szerény lakát,
berendezi a háztartást, s aztán — — hiszon a pap is em-
ber, annak is kell lennie; szíve neki is van s tán az
is, a kiért melegebben dobog. Egyszóval megháza-
sodik.

S azt igen jól teszi. Felesleges mellette argumentál-
ni. Az igaz, hogy a kepe nem nagyon „omlott“ befelé.
A mi jött is, nagyon szűken ereszt. A többi a papi-
ron maradt. Na, de azért elég lesz kenyérre.

Csak hogy nem csupán kenyérrel él az ember.***) Ha-
nem interkalarissal is. De hát ez mi? Hisz ő ezt a
szót csak a történelemből ismeri, a sötétség századából, s
csak megvetéssel tud reá gondolni. Majd megmagyarázza a
tiszteletes gyámintézeti pénztárnok úr. Mikor felteszi a
kérdést az új papnak: készpénzzel fizeti-e ki az interkala-
rist, vagy kötvényt ad róla? Szegény fiatal pap, még sze-
rencsésnek érzi magát, hogy a kötvényt is elfogadják. —
A kis család szüksége nem apad, de nő; a jövede-
lem pedig nem nő, de — apad. A kötvényben jelzett ösz-
szeg után fizetni kell a kamatot, míg a tőke le nem lesz

*) Ezer bocsánat a sok „kútforrásért“. Nekünk mostan-
ság az efféléből bőven járja. Remélem, hogy e „források“ egye-
dülű fölfedezője e sok forrásvíz alatt nem mind Kraszna-le-
vet ért.

**) Bocsássá meg N. L. 429—1880 sz. körlevele. Lásd elap
1-ső számát.

törlesztve. S mi lesz a történet folytatása? Rövid idő alatt tudok egy pár esetet. A pap elhalt ifjen. Hagyott maga után özvegyet és apró árvákat. Legyen lelke a traktusnak s hajtsa fel a tartozást a szegény özvegyen. Szabadon választhat a gyámintézeti érdeket megrövidítő Scylla és az özvegyet minden árvástól együtt elnyelő Charybdis közt. Legjobb esetben törölje a követelést. De ám az özvegy a gyámintézettől ne várjon semmit. És így a befizetett kamatok kamatoznak szépen valamelyik gyámintézeti kölcsönkőrőnek, kinél a kölcsön tőkéstől, kanatostól oda vesz.*)

Vagy hát — a minthogy az is megesik — maradjon életben az új pap. Midőn szerény fizetéséből valamenynyire rendezhetné anyagi ügyeit, kezdje azon, hogy fizesse a kamatokat, sőt a tőkét is törlessze. Honnan az Istenért! midőn fizetése voltaképen a mindennapi szükségek fedezésére sem elégséges.

Épen azért: ha a papi özvegy kegy-éve alatt a szomszéd papok „szolgalnak be“**): mért ne tennék meg e szivességet legalább egy félévig akkor is, mikor nem kihalás folytán ürül meg a papi állomás? (Czikkiró abban a szerencsében részesült, hogy interkalarist fizetett, s a beszolgáló papnak is s ki kellett fizetnie a beszolgáltatást.

Továbbá: mennyiben indokolható pénzügyi mivelet a gyámintézet javára s az új pap terhére, hogy a kezdőemberen sajtoltassék ki az interkalaris? Vagy nem arczülverése-e az minden józan számításnak, hogy egyszer rakjuk fel hátunkra a terhet, ha mindjárt megszakadunk is alatta? csupán azon reményben, hogy ha tán nem halnánk épen egészen bele, több terhet azután nem czipelünk?

Nem önzés vezette-e ezen intézmény indítványozóit (ha jól tudom, az indítványozás korszakában, melyet b. e. Hory megénekelt, a szilágy-szolnoki traktus vallhatja magát apának), midőn nekik úgy sem jutott a teherből, az ifjú vállak pedig — — had emeljék!!

Hogy nem jutott eszökbe a „kerítésen belől“ lévőeknek, hogy minden fungáló pap szorítsa ki az interkalarist? Hiszem, hogy volt applicatio: a törvénynek nincs visszaható ereje.

Uraim! özvegyeinket, árváinkat ne akarjuk úgy gyámoltítani, hogy magunk teljesen gyámoltalanok maradjunk. E teher az ifjabb papi nemzedékre hova-tovább elviselhetlenebb teher, nem is említve azt, hogy az interkalaris torturáján egyszer átjutott papnak szárnya van szegve arra, hogy valaha más egyházba is pályázzék.

Gyámintézetünk bizony-bizony ma sem virágzik jobban, mint az interkalaris boldog felfedezése előtt.

*) Egyik egyházmegye kimondotta, hogy 100 frton felül a gyámintézetből nem kölcsönöz biztosíték nélkül. Hogy hányszor szegte meg, talán épen annak kedvéért is, a ki e kérdésben indítványozó lehetett: bajos megmondani.

***) Meg ne hallja Szarvas Gábor!

Legyen elég azért az áldozat. Vegyük revisio alá az interkalaris kérdést, s mentjük meg czélszerűbb, sőt humanusabb intézkedéssel a jövő papságát annak lidércnyomásától.

Novicius.

Vélemény az egyetemes tanügyi bizottság által kidolgozott tanításterv természetrajzi ágára vonatkozólag.

(Folytatás és vége.)

T. olvasóink kedvéért, kik a bizottsági tervjavaslatot nem ismerik, ide jegyzem, hogy a 9 osztályú tervezet szerint tanítatnának a VII. osztban hetenként 4 órán (télen vegytan), a nyári félévben, rendszeres ásványtan és a geologia elemei; a VIII. osztban hetenként 2 órán, egész éven át, rendszeres növénytan, anatómiai s physiologiai alapon; a IX. osztban, hetenként 2 órán, egész éven át, rendszeres állattan, anatómiai s physiologiai alapon. Azt hiszem, hogy ezekből egy szaktanár magyarázat nélkül is megértheti: mi a tanítás anyaga s mi a teendője.

Nem kis fejtörésbe kerül azonban megkapni a logikai fonalat ahhoz a csonkításhoz, melynél fogva ara tananyag lényege gyanánt a növényi és állati élettan meg földünk egyetemes természetrajza iratott ki a nyolcz osztályú gymnasium VIII-ik osztályára, heti 2 órás tantárgynak. Megkísértem kimutatni a logikai rendet; tán a tervezők nyomain járok, ha észreveszem, hogy a fennebbi tételek mindegyikében voltaképen három tárgy van összefogva, p. o. az utolsóban: állattani rendszer, anatómia, physiologia. Kapjuk ki már most ezek közül a lehangzatosabbat: a physiologiót s megvan a csonkítás s illetőleg rövidítés! Ámde a 9 osztályú terv czélértelmezése szerint a tanítás e fokán meg kell ismertetnünk és meg kell értetnünk a természetben uralkodó rendet és következetességet, a sokfélében az egységet, a kölcsönös függést és közös eredetet a legegyszerűbbtől fel a legbonyolultabb organisációig, tehát feleljünk meg annak is és tegyük oda még: és földünk egyetemes természetrajza! Szerencsétlen egyetemes természetrajz, mely pókhálóként ott fityegsz aprioristicus képpel egy gyökerétől és lombjától megfosztott törzsökön!

Igaz ugyan, hogy akár a növényi, akár az állati physiologia már eo ipso föltételez bizonyos anatómiai ismeretet (értve alatta a makro- és mikroszkopiai anatómiát), mely nélkül a szervezetek és egyes szerveiknek életműködését nem lehet kellőleg méltatni, aztán meg föltételez bizonyos vegytani s physikai ismeretet is s ilyen értelemben a physiologia, mint tudományág, magában is megállhatna: de kérdem, hol s mily mértékben adatott hely ezen általa föltételezett bevezető disciplinának a tervjavaslatban? hogyan szorítsuk bele mindazokat 2 óra keretébe? s általában véve: szabad-e a középiskolai oktatásba oly specialis-

must becsempészünk, a milyen az a physiologia lenne, mely más segédtanok ismeretét már föltételezi s épen olyanokét, melyeket demonstratív úton concret tényekből kellene megismertetnünk az ifjakkal? Avagy nem ismerjük azt a didacticai követelményt, mely sürgöti, hogy termékeny eszméket oltunk az ifjak lelkébe s annál fogva a középiskolai természetrajztanár is akkor oldja meg helyesen feladatát, ha az egyes szervek vagy egész szervrendszerek anatómiai méltatásakor egyszersmind azok életműködését is földerítvén, a homologia és analogia eseteiből a képzettség különböző fokaira mutat s megjelöli az egyes egyének s ezek csoportjainak rendszertani helyét a rokonok sorában. Meggyőződéseim és tapasztalatom szerint a középiskolai tanításban az anatómiai, physiologiai és rangfokozati viszonyok annyira szoros kapcsolatban tartandók és annyira együtt tárgyalandók, mint a történelemben az esemény, hely s idő, különben a viszonyításnak és eszmélésnek helye s alapja nincsen s tanulás helyett értéktelen adatokkal terheljük, sőt elnyomjuk az ifjak emlékezetét és értelmét. Ha ezen állításom igaz, ha fennebbi kérdéseimre tagadó válasz adatik, — a mint hogy más nem is adható, — akkor a physiologia magára, mint specialis tudományág, nem a középiskolába való. S itt szükségesnek látom fölemlíteni, hogy ily értelemben a 9 osztályú tervjavaslat sem tűzi ki tantárgyul, hanem csak annyit kíván, hogy a növény- meg az állatország tárgyalása anatómiai és physiologiai alapon történjék.

Szerfelett sajnálom, hogy „földünk egyetemes természetrajza“-ra nézve is csak kedvezőtlen vélelményt nyilváníthatok. Az — sejtelmem szerint — valami bölcselmi teteje lenne a tanultaknak, vagy — világosabban szólva — phraseologiai helyettesítése annak, a mit az ásvány-földtanból és az állat-növénytanból rendszeresen tanítani kellene.

A fölkarolandó tananyag iránt nem tájékoztat a tervjavaslat, de a mennyit a cziméből gyaníthatok, azt fejtegetné, hogy földünk egy folyton fejlődő individuum, melynek szintén életkorszakai vannak, mint akármelyik élő organismusnak; hogy mily sorrendben léptek fel a földön a növényi meg állati szervezetek; miben áll a két szerves ország és a szervetlen ásványország közt fennálló szakadatlan anyagforgalom; minő kapcsolatok mutathatók ki a már kihalt és a jelenleg még élő lények között; valamennyi növényfajnak és valamennyi állatfajnak lényegileg megegyező szöveti szerkezete mi mellett bizonyít? stb. stb.

Látni való, hogy „földünk egyetemes természetrajza“ — ha jól fogtam fel — bizonyos elméletek összege lenne, melynek helyes megértése jókora ismeretet föltételezne a természetrajz mindenik ágából. S itt ismét azzal az anomáliával találkozunk, hogy tanítanánk elméleteket rendszeres összefüggésben, melyeket a természetrajz egyes ágainak tényeiből s tanaiból kellene következtetnünk; hirdetnénk természettudományi dogmákat, melyeknek ma-

gyarázata üres szóbeszéd hatását gyakorolná a rendszeres természetrajzban járatlan ifjakra. Ha taníttatik a rendszeres természetrajz anatómiai s physiologiai alapon a felsőbb osztályokban, akkor földünk egyetemes természetrajzának fölvétele egészen felesleges, mert a vonatkozás időbeli és rangfokozati kapcsolatai és feltételei mind érintetnek és érintendők úgy a geologia, mint az állattan és a növénytan tárgyalása folyamában; ha pedig nem taníttatik rendszeres természetrajz a fennevezett alapokon, akkor földünk egyetemes természetrajza sem tanítható számbavehető eredménnyel. Különben is az, mint olyan, a maga elvontságában tisztán akadémiai tantárgy.

Ezek után ok nélkül keresem a tulajdonképeni természetrajzot és beosztása elveit az egész tervezetben. Egy kis külső morphologiat és egy kis biológiát találok mindössze az I. II. III. osztályokban. Ezeket követi egy négy évig tartó pauza s erre következik az a kétes hitelű betetőzés, a melynek sem észfejtő, sem tartalmi bece nincsen. És ezen fatalis fogalmazvány most jelenik meg, mikor a magyar kultuszminiszter és a német külföld gymnasiumi tervvel a multhoz képest, különösen a természetrajzra nézve, figyelemre s követésre méltó haladásról tesznek tanubizonyosságot.

Van azonban e productumnak jó oldala is, s ez az, hogy még csak javaslat, s így lehet reménylenünk, hogy az egyházkerületek szaktérftai jobbat állítanak a helyébe.

Parádi Kálmán.

LAPSZEMLE,

A soproni keresztelési eset által előidézett országos hírlapirodalmi mozgalom még maig sem csillapult le. Úgy az egyházi, mint a politikai lapokban a legkitűnőbb és tekintélyesebb egyházi férfiak foglalkoznak még mindig ez ügy megvitatásával.

A „Protestáns egyh. és iskolai Lap“ idei 3-ik számának „Szabad a vásár“ feliratú czikk-sorozata első közleményében Ferencz József unit. püspök így ír ez ügyről:

Alig lehet találóbb elnevezést adni a soproni keresztelésnek, mint ezt: „Szabad vásár“. Mert a törvény ama rendelete ellenére, hogy a fiúk az apa és a leányok az anya vallását követik, midőn bármely pap egy más vallású gyermeket keresztel meg, hasonlóan cselekszik az orgazdához, ki a másét ugyan nem bántja, de házában szívesen helyet ad számára. A törvény ez orgazdaságot, a mely eddig is napi renden volt, eddigelő legfennebb elnézte, míg most jóváhagyni s így törvényesíteni készül. Pedig ama törvény, hogy a fiúk apjuk és a leányok anyjuk vallását követik, lélektani alapon nyugszik, mert képzelni sem lehet a protestáns atyáról, hogy fiát a keresztvetésre tanítja, a kath. anyáról meg, hogy leányának azt mondja, miszerint ne imádkozzék a szentekhez és szűz Máriához, mivel egyedül Istent lehet és kell imádni?

A budapesti kir. tábla felfogása ellen talán nekünk,
*

protestánsoknak lehetne legkevesebb kifogásunk — az életben, de a gyakorlati életben egészen másképen áll a dolog. Az igazság kiszolgáltatásánál nem azt nézik, hogy minek hogy kellene történni, hanem azt, hogy mi hogy van. És e tekintetben a gyakorlati élet homlokegyenest ellenkezik a kir. tábla indokolásának mind a két pontjával. „A keresztesség által a megkeresztelt nem egyik vagy másik felekezetnek, hanem a nagy kereszténység egyetemének válik tagjává” — mondja a kir. tábla indokolásának első pontja. Dogmaticai szempontból indulva ki, a keresztesség csakugyan nem tesz senkit sem katolikusná, sem protestánsná. A keresztesség keresztyénekre nézve nem főlvétel, hanem legfeljebb beavatás a keresztyénségbe. De itt nem dogmáról, hanem jogról van szó. Miután a kir. tábla indokolásából az tűnik ki, hogy a keresztelés nem alterálja a vallásfelekezetiiséget, és így az ágostai hitű apa fia mégis csak ágostai vallású mi jogon kereszteli meg a róm. kath. plébános az ágostai vallású gyermeket? Hiszen ha ehhez joga van, úgy joga lehet más vallásút el is temetni, mert az még bizonyosabb, hogy a temetés által a meghalt nem egyik vagy másik felekezetnek, hanem az örökkévalóság ama nagy birodalmának válik tagjává, melyben bizonyosan még hitkülönbség sincs. Mi más célja lehet a róm. kath. egyháznak a prot. szülők gyermekeinek megkeresztelésével, mint hogy azok a kath. hitben neveltessenek? Nem erre köteleztetnek-e a szülők és keresztszülők már a keresztelési liturgia által?

A kir. tábla indokolása második pontjával aligha nagy szolgálatot tett az eddig fennállott törvényes rendnek és szokásnak. Ugyanis eddig a keresztlevél szolgált nemcsak a keresztyénség nagy egyeteméhez, hanem abban egyik vagy másik felekezethez tartozásnak hivatalos okmányául is. Így tekintette azt minden hatóság. Ezután már a keresztlevél nem bizonyítja senkinek vallását, hanem végére kell járni az apa, nagypapa, szép apa vallásának.

Ha az újonnan életbeléptetett büntető törvénykönyv mindenik cikkelye magyarázatot nyer, mint a soproni eset folytán felmerült 53. §., akkor legalább az egyházra és lelkesekre vonatkozó cikkelyeket jobb volt volna mellőzni, mert ezek nem a rendet, hanem a rendetlenséget fogják szaporítani s nem a béke, hanem a viszály magvait fogják a vallásfelekezetek közt elhinteni. Ha a királyi tábla ítélete megáll, akkor a visszaélés törvényes gyakorlattá válik. A gyenge szükségkép a hatalmas kezébe esik. Már pedig a törvény a gyengék jogait van hivatva megvédeni a hatalmasokkal szemben. A gyenge a hatalmast úgy se nyomhatja el soha.

A „Pesti Napló” folyó évi 15-ik számában Czékus István superintendens éles bonczkés alá véve a kir. tábla ítéletét, azon végeredményre jut, hogy felfogva a döntvény által jogainkon ejtett sérelem káros horderejét s az ítélet méltatlan és igazságtalan voltát, egyesek és összesen, előljárók és közegyháztagok, egyházak, egyházmegyék és kerületek, valamint a két prot. egyház egy szívvel-lélekkel emelje fel az igazság és jogaink visszaállítására érdekében szavát, kérjük úgy a kormány, mint az ország-

gyűlésnél, biztosított jogaink és szabadságunk érvényesítését; kérjük az igazságtalan ítélet eltörlésével a törvény helyes és igazságos magyarázatát, mely ne csak egy, hanem minden hitfelekezet üdvére és javára szolgáljon s e felett hazánk jóllétét és békéjét is eszközölje. Czikkiró meg van győződve, hogy úgy a kormány, mint az országgyűlés az igazság szellemében, a jogegyenlőség és viszonyosság alapján dönti el az ügyet.

X. X.-nek az „Ellenőr” folyó évi 26-ik száma mellékletében ugyancsak az ominosus 53 §-ról megjelent czikkéből szükségnek tartjuk megemlíteni ama valóban figyelemre méltó nézetet, mely szerint nem azt kell büntetni, ki kötelességét teljesíti, hanem azt, a ki elmulasztja. A szülőket kell, még súlyos büntetés terhe alatt is, kötelezni, hogy gyermekeiket hitfelekezetök kebelében kereszteltessék meg és jegyeztessék be az anyakönyvbe. Erre a szülőket oly szigorúan kellene kötelezni, hogy csakis rendkívüli körülmények kényszerítő parancsa menthesse fel a közintézkedés és hitfelekezetök iránt tartozó kötelességök elmulasztásának büntetése alól. Ily irányban hozott és helyes szabályokat tartalmazó törvény Erdélyben létezik is. Ugyanis az 1792-iki erdélyi országgyűlésen hozott 67 t. cz. 200 m. frttal rendeli büntetni azon szülőt, kigyermekét nem azon vallásban keresztelteti meg és nevelteti, melyet a törvény a gyermek vallásául megállapított, mely esetben a törvény szerint a felperes régen a fiscus vagy a gyermek valamelyik rokona volt. Sőt azon esetben, ha a gyermek keresztelés és neveltetés révén más felekezetbe csempésztetett át, az önjogúvá vált gyermek is lehetett felperes gyámja vagy gondnoka ellen. A kereset célja a gyermek áttétele volt törvényes egyházába.

Ez a törvény a szeg fejére ütött; iránya, felfogása helyes volt; nem azt a farkast büntette, mely a kitétt gyermeket megette, hanem az anyát, ki gyermekét kitétte.

Kérelem a 16-ik századbeli ref. zsinatok végzése ügyében.

Megigérttem a „Protestáns Theologiai könyvtár” nt. szerkesztőjének, hogy a 16-ik század folytán Magyar- és Erdélyországban tartott jelentősebb prot. egyházi gyűlések, zsinatok kanonait a könyvtárban közrebocsátom.

Ez ígéretemet a magyarhoni összes prot. felekezeteket illetőleg, most egyszerre be nem válthatom, mert ez, a 16-ik század zsinatterhes méhéből világra jött nagyszámú és terjedelmű végzések sokasága és azok rejt- és lelhelyeinek az országban szerte, sőt a külföldön is hosszú időt s nagy szorgalmat igénylő kutatása és tanulmányozása miatt, rám nézve lehetetlen. Talán helyesebb és sikeresebb is lenne, ha a testvér felekezetekre vonatkozólag azoknak fiai osztakoznának velem úgy is előhaladott korú és terhes hivattal bajlodó társukkal e vállalatban.

Ennélfogva célom egyelőre csak saját ref. egyházun-

kat illetőleg megfelelni a jelzett vállalatnak; minthogy ennek multjából úgy is többet ismerhetek, kútfőihez könnyebben főrek: így, ha Isten segít, vele a jövő év elején, ismeretem körvonalán belől, készen is lehetek.

Még pedig, minthogy legnevezetesebb zsinatainkat az idézte elő, hogy az új egyházban rohamosan támadt dogmaticai nézetkülönbségek megvitatása s az elhagyott római egyház sarktanai közül megtartott és elvetett vagy módosított hittételekről szóló konfessziók készítése a vezérférfiak előtt részint ön belső erősítésök, részint külső védelmek tekintetéből legfontosabbnak s legsürgetősbnek látszott: én ez alkalommal nemcsak az egyház szabatosabb szervezésére vonatkozó és a haza különböző vidékein alakult egyházi testületek számára készült kanonokat, melyek édes kevesek és hiányosak, hanem a hittani tárgyakkal foglalkozott zsinatok végzéseit és konfesszióit is mind anyai nyelvünkön adni és illető jegyzeteimmel kísélni kívánom. Talán ezzel kissé megkönnyíthetem azon tudós történéssz fáradságát is, ki majd rendszeresen föltüntetendi e század dogmaticai vitáit; míg gyűjteményem és csekély tanulmányaimból legalább vázlatosan ki fog derülni, mit tettek, sőt talán az is elvonható lesz, hogy miért nem tehettek többet az új egyház vezérférfiái, annak szabatosabb szervezésére és megszilárdítására.

Mely czéлом minél biztosabb elérhetése végett tiszteltteljes bizodalommal kérem fel mindazon egyházi ügyeink iránt érdeklődő tudós férfiakat, kik a 16-ik század zsinataira vonatkozó s általam még eddig meg nem szerezhett, avagy nem is ismerhetett könyvekkel, kéziratokkal, vagy jegyzetekkel birnak, hogy azokat velem, rövid használatra, a prot. tudományosság érdekében közölni méltóztassanak.

Azok a zsinati végzések, munkálatok, melyeket már eddig összeszedhettem és a mennyiben latin szövegűek voltak, le is fordítottam, a következők:

1. Erdődi I. zsinat. 1545 szept. 20. A ker. vallás czikkjei.
2. Óvári zs. 1554 ápr. 4. Zsinati munkálatok.
3. Erdődi II. zs. 1555 febr. 26. Részszinai czikkek.
4. Tordai zs. 1558 máj. 1. A Krisztus személyéről.
5. Vásárhelyi zs. 1559 nov. 1. Az urnak vacsorájáról.
6. Az eger völgyi 1562 febr. 6. Katholikus hitvallás.
7. Tarczai-tordai 1562, 1563. A ker. tudományak rövid summája.
8. Gönczi 1566 jan. 23. Végzett és megerősített czikkek.
9. Thordai 1566 márcz. 13. Az igaz háromság tudománya felől való egyetértés.
10. Vásárhelyi 1566 máj. 19. A sz. háromság felől való ker. egyetértés czikkjei.
11. Debreczeni 1567 febr. 24—27. a) A Debreczenbe összegyűlt ker. prédikátoroknak igaz és sz. irás szerinti

való vallásuk. b) Az Isten igéjéből és természet törvényéből alkotott czikkek.

12. Szikszói 1568 jan. 9. 24 tétel a háromság tagadók ellen.
13. Kassai zs. 1568 jan. 27. 27 tétel és hitvallás Egri Lukács ellen.
14. Sárospataki 1568 aug. 24. Ugyanaz ellen.
15. Nagyváradi 1569 okt. 10. Közönséges ítélet (Catholica Sententia) Dávid Ferencz ellen.
16. Csengeri zs. 1570. A Jézus Krisztus egyháza pásztorainak hitvallása.
17. Herczegszőlősi 1576 aug. 16. Az Alsó- és Felső-Baranyában való ekklesiáknak artikulusai.
18. Váradi 1577 febr. 6. Az egyházi fegyelemről. Gönczi György (Articuli minores).
19. 1557 körül. A Borsod-, Gömör- és Kis-Hontmegyékben létező egyházak czikkjei.
20. Csepreghi 1587 márcz. 12. Bejthe István Egyházi kánouai.
21. N.-károlyi 1591 febr. 10. A Magyarországon Isten igéje szerint réf. egyházak eredete, melyben szilárd okait adják, miért nem lehet az egyháznak elfogadni a Gergely-féle naptárt.

22. 1595 évből. Czikkelyek, a melyek szerint igazgattatik az egyház Magyarországon felsőbb részeiben.

Ó h a j t a n á m m é g h a s z n á l n i a c s a k n é v r ől
i s m e r i :

Toronán v. Temesváron 1549-ben tartott zsinat XIII. artikulusait, az 1550-ben tartott zsinat 19 observatioit.

Beregszászban 1552-ben tartott zsinat 21 articulusait; Medgyesen 1559—60-ban tartott hitvitákat.

Kolozsvártt 1561. Kopácsi István elnöktele alatt tartott zsinat végzéseit, az isteni előrendelésről.

N.-Enyeden 1564. Reformátusok és lutheranusok által közösen tartott végzéseit a zs.-nak.

N.-Károlyban 1581. N.-Bányán 1590 jul. és Tasnádon 1585—1595 és 1597-ben tartott zsinatok végzéseit, Csengerben 1595 jan. 25-én tartott zsinat végzéseit stb.

Porcsalma, decz. 19. 1880.

Id. Kiss Áron.

F Ö L H I V Á S

a t. lelkész és tanító urakhoz.

Kolozsvárt, 1881 jan. 20.

Nagytisztelotú szerkesztő úr! Méltóztassék — e nem egészen ide illő — azonban ide illeszhető soraimnak becses lapjában helyet engedni, hátha nagytekintélyű olvasói ebből is meríthetnek valami csekély hasznot.

Néhány éve működik Kolozsvárt, a lehető biztos alapon, csendesesen az „Erdélyi gazdasági egyesület” néhány derék tagja azon, hogy Erdély gyümölcsészete — de értve a szőlőszetet is — és méhészete fölviruljon.

Maga elé tűzte e „kertészeti szakosztály“ néven ismert és működő kis csapat, hogy hazarészünkben e dolgokat zöld ágra segítse. Arra törekszik s már-már szép sikerre jutott, hogy a sok ezerféle alma, körte stb.-ből kipróbálások folytán kiválasztván az elterjedésre legmértőbbakat, ajánlhassa, illetőleg kezébe adhassa az ezekkel foglalkozni szeretőknek, tudván azt, hogy nem juttathat mindenki e célra annyi időt, s nem is lévén oly kedvező alkalmak s főképp eszköze, hogy e tekintetben biztos alapon működhessék.

Bizonyítva nagy nyereség, hogy e tér mivelésének is akadtak bajnokai, hogy úgy szóljunk apostolai, kik erős elhatározással fáradszák, hogy ez ügy jobb sorsra segítése által társaiknak boldogításukra lehessenek.

Hogy már ez ideig mire haladt e szakosztály működésében, az Erd. gazd. egyesület hivatalos közlönyében, az „Erdélyi Gazda“-ban időről-időre napvilágra hozatott a netalán érdeklődők tájékozása céljából.

Tudunkkal azonban oly csekély azok száma, kik a jelzett „Gazdát“ járatták és olvassák, következésképp munkálkodásunkról tudomással bírhatnak, hogy így általános lendület nem koronázhatja e munkát; teljességgel nem, ha éppen e nagybecsű lap igen tisztelt olvasóit, a mélyen tisztelt egyház-hivatali kart föl nem hívjuk, hogy nevezett szakosztálynak — kitől a mint telik — segítségére legyen.

Oh, mert hiszen az államkormány is, ha valamit kezdeményez s elérni is akar, első sorban rendszeren, mint legtermészetesebb közvetítőket, az igen tisztelt lelkész és tanító urakat szokta megkeresni, mint a kiknek eo ipso ér-zékkel kell bírniok minden jóval párosult szép és

nemes ügy iránt, kiknek mint ilyeneknek népük úgy anyagi, mint lelki jóllétének eszközeiről is gondoskodniok erkölcsi kötelességük.

Éppen azért, nem lévén e lap organuma azon dolgoknak, melyeknek különben széles elterjedést kellene nyerniök, bátrak vagyunk föl hívni az igen tisztelt lelkész és tanító urak becses figyelmét arra, hogy e dolgok fölül értesülést az „Erdélyi Gazda“ útján nagyon is practicze és olcsón szerezhethet meg, a mennyiben ebben a szakosztály összes működésének ismertetése közölni szokott. S még ehhez, a közelebbi időben, hivatalos közlönyévé válván a most alakult „Erdélyi Rézszi Okszerű Méhész Egyesület“-nek is, sok olyan dolog fölül értesíti olvasóit, illetőleg tagjait, melyek segítségével szép és gyönyörűséges dolog lesz sikerhez jutni.

Ebből folyólag van szerencsénk tudatni gyümölcsészettel és méhészzel foglalkozni szerető ügytársainkkal, hogy az Erd. gazd. egyesület igazg. választmánya kegyeskedett az „Erdélyi Gazda“ heti közlöny előfizetési árát a lelkész és tanító uraknak, illetőleg iskoláknak s hasonlóan mindazoknak, kik fiatal méhész egyesületünknek 20 frttal alapító, vagy 2 frttal rendes, illetőleg 1 frttal pártoló tagjaivá lesznek, egész évre 1 frtra szabni.

Teljes tisztelettel figyelmeztetjük és kérjük tehát e helyen is mindazokat, kik még eddig ez ügyről értesülést nem nyertek, méltóztassanak valami úton az „Erdélyi Gazda“-t birtokukba keríteni, illetőleg méhész egyesületünket beállásuk által fölvirágzásra segíteni.

Szentgyörgyi Lajos, s. k.
néptanító.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCSÁJA.

SZÉP ÖREG ASSZONY.

Szép öreg asszony, hetvenöt éves;
S fűrtin az ősznek ezüst dere bár:
Arcza piros még, mosolya édes,
És szemein még ifjú sugár.
Még szive telve a hű szeretettel,
Mit ki nem olthata kései kor:
Bércz, a melyet hó leple fedett el,
De belseiben még ő s tüze forr.

Szép öreg asszony Sok bu is érte:
Egyszerre öreg lett, még fiatalon!
Mikor szive szentjét sirba kísérte,
S keblére zuhant az a szörnyű halom.
Bár halni óhajta: de élnie kelle,
Az ő neveért, kis gyermekieért
S az özvegyi fátyolt azóta viselve,
Áldást felülről csak övéire kért.

Isten meg is áldá bennök, meg is, őt!
S ég záporain, nap déli hevén,
Magasra a szép sarj kihajta, kinőtt,
S elbokrosodott a vén fa tövén.
El is takará már zöld koszorúja
— Villám a hol érte — a régi sebet.
S a szép öreg asszony, boldogan újra,
Térdén heverő unokákra nevet.

Te jó öreg asszony, sok szép unokához
Hajolj le — s az égtől több jót te ne kérj
Hálát te csak adj, többért ne imádkozz',
Van érted az Istent ki kérje, ne félj!
Mert gyermek-imát meghallgat az ég is,
S áldás van a szív őszinte szaván:
— Éretted, előtted, gyermek vagyok én is,
Oh szép öreg asszony, édes anyám!

Szász Károly.

KULÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1880. jan. 22-én.

— A „Magyar Polgár“-nak mult évi egyik számában lapunk szerkesztőjének egyházi hivatalos állására s magánéletére vonatkozólag oly becsületsértő közlemények jelentek meg, hogy kénytelen vala — az elégtétel vételnek más fegyvere rendelkezésére nem állván — a nevezett lap szerkesztője ellen sajtópert indítani. Az esküdszéki tárgyalás folyó hó 31-ére ki volt már tűzve. A „Magyar Polgár“ szerkesztője, dr. Nagy János úr azonban lapja tegnapi számában a következő nyilatkozatot adta ki:

Mindazon becsületsértő kifejezéseket, melyek lapunk mult évi decz. 7-ki 284-ik számának „Infernalis“ és „Janus“ aláírással ellátott közleményeiben többek s különösen n. t. Szász Domokos ur személye, hivatalos állása s magánéletére vonatkozólag foglaltatnak — mint alaptalanokat — ezennel egész terjedelmükben visszavonjuk és sajnálatunkat fejezzük ki a fölött, hogy köztisztelőben álló egyének ellen, a szóvita hevében, ily becsületsértő nyilatkozatok juthattak lapunk hasábjaira.

Kolozsvárt, 1881. jan. 20-án.

A szerkesztőség.

Lapunk szerkesztője e nyilatkozat által a sértő felek részéről teljes elégtételt nyervén, emberies kötelességének tartotta sajtópörét visszavonni.

— Ferencz József egyetem, ezt a czímet kapta a kolozsvári egyetem. A király a közoktatási miniszter előterjesztésére megengedte, hogy a kolozsvári tudomány-egyetem részére a bemutatott tervezet szerint való alapító levél kiállíttassék és kiadassék. Ezen alapító levél, hivatkozással az 1872. évi XIX. t. cikkre az ez által felállított s az 1872—73 tanévvel tényleg megnyílt kolozsvári magyar királyi tudomány-egyetemnek az azon t. cz.-ben megígért ideiglenes szervezetét s abban adott jogait és kiváltságait is megerősíti, a tudomány-egyetemet minden jövőendő időkre nézve megalapítottnak és megerősítettnek nyilvánítja s megengedi végül, hogy az jövőre „Ferencz József m. kir. tudomány-egyetem“ czímet viseljen.

— Tanári jubileum. Nagy-Kőrösön Ádám Gerzson, a ref. főgymnasium igazgatója folyó évi február 22-én ünnepli tanársága negyedszázados jubileumát. Ez alkalomból egy bizottság alakult, mely gyűjtést rendez egy, a jubiléum nevét viselő alapítványra, esetleg a neki átnyújtandó emléktárgyra.

— Öngyilkos néptanító. A napokban a helybeli községi iskola segédtanítója, Fehér József, a Pannónia szállodában hat lövető pisztolyal agyonlötötte magát. Az éjet egy barátjával ott töltötte s a vendéglős csak reggel vette észre, hogy mi történt szállójában. A szerencsétlen ifjú gyógyíthatlan betegségét mondja hátrahagyott levelében a végzetes tett indokául.

— A helybeli ev. ref. főtanodában az 1880—81-ik tanév első felében tartandó nyilvános vizsgálatok sora. Január 27-én d. e. 8—11-ig: I. éves bölcsészek a meny-

nyiségtanból. Január 27-én d. u. 2—5-ig: II. éves bölcsészek a természettanból. Január 28-án d. e. 8—11-ig: I. éves bölcsészek az egyetemes történelemből. Január 28-án d. e. 8—11-ig: VI. középosztály minden tantárgyból. Január 28-án d. u. 2—5-ig: II. éves bölcsészek az anthropológiából, kapcsolatosan az összehasonlító állat anatomia legfőbb adataiból. Január 29-én d. e. 8—11-ig: I. éves bölcsészek a vegytanból. Január 29-én d. e. 8—11-ig: V. középosztály minden tantárgyból. Január 29-én d. u. 2—5-ig: II. éves bölcsészek a magyar történelem- és magyar alkotmánytanból. Január 31-én d. e. 8—11-ig: II. éves bölcsészek a lélektanból. Január 31-én d. e. 8—11-ig: IV. középosztály minden tantárgyból. Január 31-én d. u. 2—4-ig: 1. elemi osztály minden tantárgyból. Február 1-én d. e. 8—12-ig: II. és I. éves bölcsészek a latin irodalomból. Február 1-én d. e. 8—11-ig: III. középosztály minden tantárgyból. Február 1-én d. u. 2—5-ig: 2. elemi osztály minden tantárgyból. Február 2-án d. e. 8—11-ig: II. éves bölcsészek a hellen irodalomból. Február 2-án d. e. 8—11-ig: II. középosztály minden tantárgyból. Február 2-án d. u. 2—5-ig: 3. elemi osztály minden tantárgyból. Február 3-án d. e. 8—11-ig: I. éves bölcsészek a hellén irodalomból. Február 3-án d. e. 8—11-ig: I. középosztály minden tantárgyból. Február 3-án d. u. 2—5-ig: 4. elemi osztály minden tantárgyból. A II-ik félév február 10-én kezdődik. Kolozsvárt, 1881. január 12-én. Az igazgatóság.

— A monarchiában tartózkodó jezsuitákról megjelent a hivatalos névtár. A rendtartomány összes száma 528, mely a mult évhez képest 3 gyarapodást jelez. Hazánkban nevezetesen: Kalocsán 43, Kapornakon 9, Pozsonyban 54, Szatmáron 13, Nagyszombatban 26 a rendtagok száma. 1880 ban 9 tagját veszítette el a rendtartomány, t. i. 6 áldozárt és 3 coadjutort. Hazánkban csupán Pozsonyban voltak halottai az említett évben: 1 áldozár és 1 coadjutor. A jezsuita rend egyetemes főnöke (praepositus generalis) Beckx János Péter. Az összes tagok száma 1870 elején 16,207, 1880 elején pedig 10,481 volt, a gyarapodás tehát 274.

— Vettük a következő folyóiratokat: „Magyar prot. egyh. és isk. Figyelő“ harmadik évfolyamának első füzeté. Tartalma: A Philadelfiában tartott presbyteri gyűlés bizottságának szózata, az összes presbyteri egyházak lelkeszeihez, presbtereihcz és minden tagjaihoz! A vallásszabadság kérdéséhez. Czelder Márton. Gyakorlati bibliamagyarázat. Gulyás Lajos. Az egyházi élet Londonban. Thomay József. Nézetek a zsoltárok átíratáról. Ivánka Sámuel. A régiek. Keserű Dayka János levele Bethlen Gáborhoz. Közli: Szilágyi Sándor. Külföld. Európa, Afrika, Amerika, Ausztrália. Belföld. Husz év után. Czelder Márton. Könyv- és lapszemle. Szerkeszti és kiadja: Czelder Márton. — Vasárnap első évfolyamának 15-ik és 16-ik füzetét. Tartalma amannak: Uri imádság! Melczer Gyula. Egy életet egy virágot! Csécsi Miklós. A dicső testvér. Tomka Károly.

Rosz kövek. Thomay József. Pogány templomból keresztyén templom. Thomay J. A kidobott szentírás. Thomay József. Bibliaolvasási kalauz. Apróságok. Isten szava. Ennek: Vágyódás! Nagy Jánosék, Nagy Mártonék háza. Zsigmond Sándor. Saul király. Tomka Károly. Igaz Lajos levelei Sándor fiához. Igaz Lajos. Az ócska kabát. Molnár Zsigmond. Apróságok. Hány óra? Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: Czelder Márton. Főmunkatársak: Könyves Tóth Kálmán, Láng Adolf. Ára egy évre: 2 frt. Egyes szám 4 kr. Ajánljuk t. lelkész társaink figyelmébe és pártfogásába e nagybecsű folyóiratokat.

— Új zeneművek. Tábornszky és Parsch zeneműkereskedésében megjelent: Betét dalok Makróczy János „A becsület szegénye” című eredeti népszinművéhez. 1. Sajó vize zavarosan. 2. Ez a kis lány. 3. Dalolj, dalolj. 4. Mikor a leánynak itt az ideje. 5. Enyém vagy te gyöngyvirág. 6. Hej csak szóva. Énekhangra zongora kísérettel vagy zongorára külön szerkeszté F. P. Ára 1 frt.

AFÓTISZT. PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET
BOCSÁTOTTA KI:

Tudású! és megtartású!

55—1881. Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága a múlt évi decz. 15-éről 33,010. számú leiratában arról értesít, hogy a nyilvános, avagy nyilvánossági joggal felruházott tanintézeteknél és népiskoláknál hittanítók gyanánt működő tartalékos táborig lelkészek előjárásai megkeresésére az illető parancsnokságok által, mind a közös hadseregben, mind a honvédségben felmentettek az évenkénti tisztiföljelentkezéseken (Hauptreport) való megjelenés alól.

Ugyaníly felmentésben részesítendők a hadkötelék alatt álló és hason minőségben működő azon lelkészek is, a kik átmenetileg a legénység állományába tartoznak és tartalékos táborig lelkészekké kineveztetésükig az ellenőrzési szemléken megjelenni kötelesek.

57—1881. Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága múlt évi decz. 15-éről 32,786 szám alatt arra hív fel: útasítsam t. lelkésztársaimat, hogy katonai személyek csak is a táborig lelkész szabályszerűen kiállított hirdetésbizonyítványa előmutatása mellett eshetnek meg.

64—1881. Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága múlt évi decz. 15-éről 34,945. sz. a. arra hív fel, hogy útasítsam t. lelkésztársaimat, hogy oly nyugalmazott katonatisztek, kik a kezükben lévő rendelvény szerint, a felülvizsgálat alkalmával, hadseregi szolgálatra alkalmatlanoknak, de a helyi szolgálattételre képeseknek nyilvánítottak, csak úgy eskehetnek meg, ha a főhadi- vagy hadparancsnokságtól kiállított házassági engedélyt mutatnak elő.

Köröztetnek.

1408—1881. Kisküküllői egyházmegyénkben a székelyfalvi papi állomás. Javadalma: a felszabadult urbéresektől 10—15 kal. búza; canonica portio: 20 hold III. oszt. szántó egy tagban, 1 h. 800 négyszögöl II. oszt. kaszáló, 1000 négyszögöl szőlő; 17 frt 81 kr. cameraticum; napszám az ifjaktól; 30 szekér fát tartoznak bevinni onnan, a hol megveszi a pap; a can. portio adóját fizeti az egyház, mivel a pap. Csüdötelkéről 18 kal. tiszta búza. M.-Sárosról 37 v. szemes török-búza. D.-Sz.-Mártonból 32 veder must, ide csak urvacsora osztáskor megy ki a pap. Stola: esketés-temetésért 1—1 frt. Keresztelésért 20 kr. A temető fűvét a pap használja. Pályázati határnap: február 28-ka. Folyamodványok esperes t. Benedek Ferencz aához Harangláb (u. p. D.-Szt.-Márton) küldendők.

Ugyanezen egyházmegyénkben a szalmai papi állomás. Javadalma: 150 véka búza a régi vékával; 12 kurta öl szinfa, 7 frt 82 kr fapénz s a falú erdejéből 6 szekér fa; canonica portio: 1044 négyszögöl I. oszt., 3 h. 1085 négyszögöl III. oszt. szántó, 1 h. 800 négyszögöl I. oszt., 3 h. 600 négyszögöl II. oszt. kaszáló, 132 négyszögöl II. oszt. szőlő; 8 eke-, 20 kasza-, 20 tenyeres napszám, minden ifjú teszen egy napszámot. Somogyomból: 42 v. búza, 33 v. török-búza, 4 szekér fa, 1 szekér széna. Modgyesről 9 frt. Tisztességes lak, szép kerttel. Mindkét egyházkerület választott papja jövedelmének $\frac{1}{6}$ -át köteles a gyámintézeti pénztárba befizetni. Pályázati határidő: febr. vége. Folyamodványok a fenirt esperes aához küldendők.

71—1881. A széki egyházmegyénkben a pusztakamarási 4-ed oszt. papi állomás.

Ugyanezen egyházmegyénkben a fekete-laki k. tanítói állomás. 120 frt 94 kr fizetéssel. Pályázati határidő: február vége. Folyamodványok esperes t. Báthori Dániel aához, Székre küldendők.

Kolozsvártt, január 11. 1881.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Horváth István, kollega urnak, Bürkös. Sziveskedjék az egész cikksorozatot beküldeni, hogy terjedelme felől tájékozhasam magamat.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőség és kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi és anyagi
ügyeit illető minden küldé-
mények czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÜZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigntatás
után 30 kr.

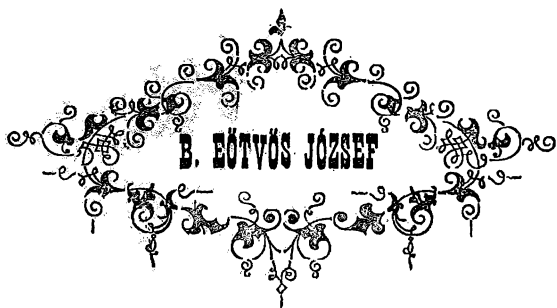
Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivata-

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: B. Eötvös József halálának tizedik évforduló-
ján. Hegedüs István. — Az „Eötvös-alap“-ról. x+y. — Az áll. ig.
tanács r. üléséből. r. t. — Egyházi lapszemle. — Tárca: A
vallás köréből. (Szemelvények br. Eötvös József műveiből.) — Kü-
lönfélék. — Körözvények.



halálának tizedik évfordulójára.

Kolozsvár, 1881 január 27-én.

Egy pár nap mulva, a jövő hó 2-án lesz tíz
éve, hogy egy nemes szív megszünt dobogni. Egy
nemes szív, mely szent hevüléssel csüngött hazánk,
nemzetünk ezebb jövőjén; a lelkesedés isteni elra-
gadtatásával, nem egyszer a honfi aggalom marczan-
goló kinaival, de mindig az önzetlen lélek tiszta
lángjával dolgozott e szebb jövő valósitására. Eszebb
jövő jelent meg a költői alkotás ihletett perczében
varázslatos bűbájjal; e szebb jövő elé sötéten bo-
rongó veszélyek tarták izgalomban az államférfiút és
sarkalák lázas tevékenységre a tevékeny férfiút; e
szebb jövő feltételeibe mélyedt a társadalom böleselő,
bonczoló elméje; e szebb jövőhöz reményt adó jogot
kérte a költő, államférfiú és böleselő egyszerre a
polgárosodás fejtvényeinek titkába hatoló elméjével.
Lehetetlenség, háládatlan megfeledkezés volna e
férfiúról meg nem emlékezni az utódoknak. Kétsze-
resen fölemelkedik lelkünk mélyén e nemes alak
e nevezetes napokban, melyek leteltével már egy
harmad ember öltő telt el azóta, hogy a lángoló

szív hamvadó; a világító agynak annyi fénye nincs,
mint egy fénybogárnak Csak az, mi benne
halhatatlan volt: az lebeg az örök hazában, hol az,
mi itt csak a szívet tépő aggodalom vagy azt föl-
emésztő halhatatlan sovárgás, teljesülő reménységbe
és való életbe olvad át.

Teljes életét azon magasztos feladatnak szen-
telte, hogy a keresztyén műveltség javára oldja meg
a nagy kor- és társadalmi kérdéseket. Böleselkedő
volt, de a szív érzelmei és reményei által elfogult
böleselkedő, kit elfogulttá épen azon mérhetetlen
szeretet vallása tett, mely az újabb demokrat esz-
mék igéit hirdeti; de nem silányítja érdekharczozá,
az erősebbnek a gyengébbel szemben jogosnak kiki-
áltott küzdelmévé az újabb kor politikai és társa-
dalmi élete legszebb megváltó eszméit: a szabad-
ságot, egyenlőséget és e két eszmének a nemzetek-
re alkalmazását: a nemzetiséget.

Aristokrat származása mellett hevült a kuny-
hók lakóiért, értette és rokonszenvvel kísérte a tár-
sadalmi jogok élvezetéből kizárt nép fiának szenvedé-
seit; de egy finom lélek érzékenységgel riadt vissz-
a az érdekharc azon cynikus alakjától, mivé már
azóta is kezdett válni nemcsak az egyesek, de a
nemzetek harca is.

Ő nemesebb, bensőbb szeretettől áthatott és a
remények által megszentelt polgárosodás alakját ke-
resé, melyben csak annak van több joga, kinek te-
hetsége arányában több a felelőssége, csak annak
van hatalma, kire a közakarát ruházza azt, de an-
nak legyen; mert az egyéni tetszés a legbomlasz-
tottabb elem, mely a műveltség formába jegezese-
dését lehetetlenné teszi.

Oh, pedig mint érzi az átmenet vajadásait. Ki
a Karthausit figyelemmel olvasta: látja, hogy Eöt-
vösnél a világfájdalom nem egyéb, mint egy oly
ember csüggedése, ki reményekben nőtt fel, de azok-

tól a csalódás után sem akar, sem tud megválni. E remény olyan, mely meg nem szégyenit. „Csak az önzőnek nincs vigasztalás a földön“ ez a Karthausi végkövetkeztetése; ez az egészet átható alapeszme. Ez Eötvös életének kulcsa.

A legérzékletlenebb érdek-harcot vivta a nemzet a hatalommal, a legérzékletlenebb érdek-harcot akarta kibékíteni a kiegyezés a birodalom két fele között, a legérzékletlenebb érdek-harc jelenetei izgatták egész Európát: a szabadságot és jogot követelő és a kiváltságos osztályok közti engesztelhetetlen érdek-harc jelenetei: és Eötvös az élet sebeinek egyetlen gyógyírját az önzetlenségben keresi. Mintha csak a keresztyén érület jogát hangsúlyozta volna az erről annyira megfélemezhető társadalomban.

A sors sok szenvedést bocsátott rá, mint Göthe oly szépen megmondta hogy „a végtelen tökélyű istenek végtelen szenvedéseket bocsátanak azokra, kiket szeretnek. De Gyulai igazán mondja emlékbeszédében, hogy van halálában valami vigasztaló és telemelő. „Egy szép, egy egész életet látunk befejezve; az ifjúság mérész álmát, melyet az érett kor megvalósít.“ Nem érte-e meg a jobbagyság felszabadítását, melyért oly lelkesen beszélt a szószékről, melyért oly nemesen lelkesedett költői műveiben?

Első föllépte a jobb börtön-rendszer érdekében történt? Nem érte-e meg az emberségesebb újabb kort? Irt a zsidók emancipációjáért, nem maga vitte-e keresztül az eszmét, legalább részben, mint miniszter?

És a miért egész életében küzdött: a társadalmi jogok örökségéből kitagadottakat részesíteni elévülhetetlen örökségben: nem törte-e meg emindannyi közt legmagasztosabb, sőt az összes egyéb küzdelmek célját is tagadhatatlanul egyedül biztosító utat a népoktatási törvény alkotása által?

A műveltség mindnyájunk java, öröke. Ez örökségből kitagadott nincs. A társadalom összes erőit fölhevítte, hogy ez örökség megadását önzetlennül eszközölje. E cél elérésétől most, tíz év múlva is mily távol vagyunk; de nem közelebbé, mint ő volt. E cél fenségével lelkében tért a sirba. E cél fenségét ha átérezzük, ünnepeljük meg az ő emlékét valóban. Ha ezt tesszük, a demokratia uralmát biztosítjuk és a demokrat eszméket a keresztyén hit és szeretet szárnyaival látjuk el. E szárnyak emelték őt az üdvözültek sorába, e szárnyak nélkül

röghöz kötött rabok vagyunk. A röghöz kötött jobbagyság felszabadítása az erkölcsi világban úgy nyer magyarázatot, hogy Eötvös nagy szívének nemes hevületét megértve: többre becsüljük az önzetlen hazaszeretetet, az önző érdekharcznál, mely utoljára sárba rántja és meghurczolja a szív legszentebb jogaikat. Ide kell nevelni a jövő nemzedéket. Fejlesztjük a népiskolát; biztosítsuk a néptanítók független anyagi kelyzetét, gondoskodjunk árváikról, minnek hatalmas eszköze az Eötvös-alap gyarapítása: és akkor a másik tíz évre való visszapillantást több önérzettel és kevesebb csalódással tehetjük meg; akkor az Eötvös emlékét a háládatosság igaz alakjában szenteljük meg.

Hegedűs István.

AZ „EÖTVÖS-ALAP“-RÓL.

Kolovsvárt, 1881 jan. 28.

A magyar nemzet kegyeletes hálából díszes ércszobrot szentelt b. Eötvös József, a kitűnő államférfi, a nagy hazafi, író és költő emlékének; a magyar néptanítók pedig Eötvösnek, mint a köznevelődés apostolának emlékére egy alapot létesítettek, mely már évek óta áldásosan működik.

Az „Eötvös-alap“ Péterffy Sándor budapesti tanár kezdeményezésére 1875-ben alakult meg. Alapszabályait a belügyminiszterium 1875 decz. hó 7-én láttaozta. E szabályzatból a következőket emeljük ki: „Magyarország területén létező népiskolai, polgári iskolai, képezdei tanintézetek és kisdedővódák tanárai nevelői s tanítói, valamint tanítónői a saját részükre befizetendő évi járulékokból, ügypártolóik kegyes adományaiból, jótékonycélú előadások jövedelméből stb. országos pénzalapot létesítenek.

Az ezen alapra befolyó pénzösszeg „Eötvös-alap“ nevet visel, mely évenként két egyenlő részre osztatván, az egy-egy évben begyűlt összegnek egyik fele része évenként tökécsittetik s oly alapítványnak alkottatására fordittatik, melyeknek kamatai az alap évdijas tagjainak egyetemeken tanuló, szorgalmukat s előmenetelüket igazolni képes gyermekei között ösztöndijakként fognak kiosztatni. A két részre osztott alap másik felének háromnegyedrészre pedig évenként részint tudományos és műegyetemeinket, részint akadémiáinkat, középtanodáinkat vagy képezdéket látogató oly tanulók közt osztatik ki ösztöndijakul, kiknek szülője az „Eötvös-alap“-nak rendes tagja, s mint ilyen az alap gyarapításához évenként legalább 1 frttal járul. Mig az alapra történő évi gyűjtések ugyanezen második felének egy negyedrészre évenként oly szegény sorsú illetékes tanárok, tanítók, tanítónők vagy kisdedővók s ezek özvegyei, — de leginkább ezeknek kenyérkeresetre képtelen, nyomorék s árva gyermekeinek gyámolítására fordittatik, kiket valamely tanító egyesület segélyre méltóknak tartva ajánl.“

A szabályzat értelmében megalakulva a központi gyűj-

tő bizottság, már 1877-ben meglehetősen eredményt tudott fölmutatni, a mennyiben ez év alatt 6-an részesültek ez alapból ösztöndíjban vagy segélyben, a kik összesen 650 frtot kaptak.

1878-ban kiosztatott 1150 frt, melyből 11-en részesültek.

1879-ben kiadatott 16 egyénnek összesen 1650 frt.

Eddig folytonos emelkedést látunk, úgy a segélyzettek számát, mint a segélyképen kiosztott összeg mennyiségét tekintve is.

De az 1880-ik évben már csökkent az alap gyarapításán működők száma, mit abból következtethetünk, hogy ekkor csak 12-en részesültek összesen 1100 frt segélyben; tehát 550 frttal kevesebb adatott ki, mint a megelőző évben.

A folyó 1881-ik évre ismét 1200 frt adatik ki ösztöndíjakra és segélyekre, még pedig a boldogult Eötvös József b. halálának évfordulója napján febr. 2-án.

Végül fölemlítjük, hogy az egylet jelenlegi összes vagyona, illetőleg alapja 8074 frt 94 kr.

Fennebbiekben az „Eötvös-alap“ eddigi munkássága eredményét röviden vázolva, fel kell még említenünk, hogy a kolozsmegyei tanítótestület az alap gyarapítása érdekében tevékenyen működik; nevezetesen megalakította az „Eötvös-alap“ kolozsvári gyűjtő bizottságát.

E bizottság tagjai: elnök: nt. Szász Domokos ev. ref. egyházkerületi főjegyző úr; alelnök: Benedek József; jegyző: Rieger Imre; pénztárnok: Propper Ferencz; elnökőr: Deák József; bizottsági tagok: Kozma Józsefné, Kozma József és Benedek Sámuel, mindnyájan a kolozsmegyei tantestület tagjai.

A bizottság működését megkezdve, eddig 44 évdíjas tagot gyűjtött az „Eötvös-alap“ részére a tagok gyűjtése érdekében a aláírási ívek kibocsátását határozta el.

Az alap gyarapítására a központi választmány útján kérvényt intézett a helybeli összes iskolaszékek elnökségéhez, melyben az „Eötvös-alap“ javára az iskolákba persegelyek behozatalára engedélyt kér.

Örömmel jelenthetjük továbbá, hogy Hegedüs István tanár úr az alap gyarapítására közelebbről megjelent „Drámai költemény“ című munkájából 100 példányt elárusításra ajánlott fel az „Eötvös-alap“ javára, mely nagylelkű adományból az alap 20 frt bevételt remélhet.

Végül fel kell említenünk, hogy a bizottság a nt. elnök úr indítványára, „Eötvös ünnepély“ rendezését határozta el, mely ünnepély f. év febr. hava 2-án br., Eötvös József halála tizedik évfordulóján fog, megtartani, az „Eötvös-alap“ javára fizetendő tetszés szerinti belépti díjjal.

$x+y$

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1881. jan. 23.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter püspök, mint elnök, br. Bánffy Dániel, Incze Mihály, Szász Béla, Bodor Antal titkár és Szabó Ádám számvevő.

Az ülésen kívül elnökiileg ellátott 66 ügy bejelentetvén, helybenhagyó tudomásul vétetett.

Titkár előterjeszti a szászvárosi Kún-kollegium összes ügyeinek megvizsgálására 1880 évi deczember 21 és 22 napjain kiszállott egyházkerületi biztosok (Pogány György főgondnok, Réthi Lajos kir. tanfelügyelő és Sándor János miriszlói lelkész) jelentését, mely egészben véve örvendetes állapotokról tesz tanúbizonyosságot. Az anyagi ügyvitelt pontosság és lelkiismeretes hűség jellemzi; az 1880 évi bevétel teszen

15,905 frt 45 krt,

a kiadás 15,838 frt 02 krt.

A kollegium összes vagyoni állása:

1. Fekvőségek értéke	62,900 frt -- kr.
2. A közpénztár aktivuma	95,022 frt 86 kr.
3. A közpénztár kamat és haszonbérhátráléka	3092 frt 59 kr.
4. Gr. Kún Kocsárd 50,000 frtos alapítványa	58,257 frt 98 kr.
5. Gr. Kún-féle építési alap	5441 frt 61 kr.
Összesen	224,714 frt 49 kr

oszt. értékben.

Rendszeres évi segélyek:

1. A szász egyetemről	3000 frt.
2. Az 5000 frtos alapból	1550 frt.
3. A helybeli egyház fizet	300 frt.
4. A város által adott 36 öl fa értéke	100 frt.
5. A pénzei vámfá értéke	40 frt.
Összesen	4490 frt.

Az iskolai tan- s egyéb díjak összege 1700 frt.

A nagy könyvtár — a Kún-könyvtár kivételével — rendben van; a physikai, chemiai, állat-ásványtani gyűjtemények leltározva vannak, de hiányzik az ellenőrzési aláírás. A szárított növénygyűjtemény kezdetleges. A gyűjtemények gyarapítása, tudományos folyóiratok járatása és a kollegiumi butorzat javítása s korszerű átalakítása ajánlatik a vizsg. biztosok által.

A vizsgáló bizottság jelentése alapján fölhivatik a kollegiumi előljáróság, hogy kötvényeinek és nagybecsű okmányainak kellő megőrizhetése céljából egy Wertheim-szekrényt szerezzen, mondja fel a zálogjogilag nem biztosított kún lévő tőkét és helyezze el zálogjogi biztosítás mellett vagy jövedelmeztesse más, de biztos módon.

Az alapítváni tőkét igyekezzék szabályszerű új kötelezvény beszerzése által biztosítani.

A folyamatban lévő perek állásáról adjon részletes kimutatást.

A tanítási segédeszközök korszerű gyarapítása figyelmébe ajánlatik a m. tt. előljáróságnak.

Az elnök indítványára elhatároztatik, hogy a közpénztári kezelés alatt álló szelvényes államadóssági kötvények kicseréltetnek 5%-os magyar papir járadék-kötvényekkel.

A s.-sz.-györgyi kollegium m. tt. előljáróságának jelentéséből örömmel értesül az ig. tanács, hogy néhai felschernátoni Külön te J ó z s e f ama kollegiumnak alapít-

ványi czélra 1500 frtot hagyományozott. A kollegiumi előjáróság fölhivatik b. e. hagyományozó utodainak, a hagyomány elfogadásának bejelentésével, az alapító nemes intézkedése felett érzett hálájának kifejezésére.

Az úrpástói egyházközség és Nyárádi Elek úr között létrejött adás-vevési szerződésre nézve kimondatik, hogy küldje fel esperes afa a megvásárlandó fekvők tettekjegyzőkönyvét; mutattassa ki az egyházközséggel, hogy a kölcsön kamatait és a törlesztést miből fizetik?

A mosoni l. egyház részére, hogy perköltség tartozását kifizethesse, 80 frt útalványoztatik az 1860 évi államsegélyből. Esperes afa fölhivatik, hogy mutassa ki az illető egyházközség vagyoni állását, valamint népesedési és felekezeti viszonyait.

r. t.

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns egyh. és iskolai Lap“ 4-ik számában Ferencz József „Szabad a vásár“ feliratú cikksorozatának második közleményében ezt írja:

A soproni eset folytán vitássá lett keresztelési ügyben a katolikusok közül sokan a lelkiismeret szabadságára hivatkoznak. Mindnyájunknak méltó örömeire szolgálhat, hogy kath. részről is barátságosan fogadják, sőt védelmezik is a lelkiismeret-szabadságot. Az idő szelleme a róm. kath. egyházat sem hagyta érintetlenül. Minő különbség a jelen és múlt között, midőn a róm. kath. egyház a legellenségesebb állást foglalta el a lelkiismeret szabadságával szemben. Avagy a reformatio terjedése megakadályozására Európaszerte használt erőszak, mi volt egyéb, mint hatalmas tiltakozás a magát érvényesíteni akaró lelkiismeret-szabadság ellen.

Úgy tetszik, hogy a lelkiismeret szabadságára hivatkozás a soproni keresztelési esetről nem egészen, a vallásügyi törvényeket tekintve pedig teljességgel nem korrekt. Hiszen a lelkiismeret-szabadság abban áll, hogy a hit tárgyairól mindenki szabadon alkothat magának meggyőződést, s azt és olyan vallást követhet, a melyet akar és a melyik neki tetszik. De hazánkban a lelkiismeret-szabadság ez idő szerint még mindig némi megszorításnak van alávetve, a mennyiben csak a törvényesen bevett vallások közül követbeti mindenki, azt a melyiket akarja. Miután pedig a gyermek a hit tárgyairól meggyőződést nem szerezhethet, és így egyik vagy másik vallásfelekezethez tartozását nem batározhatja el, valakinek ideiglenesen gondoskodni kell. Nálunk ez idő szerint a törvény gondoskodik, meghatározván, hogy a szülöttek nemök szerint a szülők vallását követik; ha a szülők más vallásra térnek át, gyermekeiket hét éves korukig magukkal viszik nemök szerint azon vallásra, melyre átlépnek; a hét éves gyermekek már azon vallásban maradnak, a melyben születtek, 18 éves korukig, a midőn aztán szabadon választhatnak magoknak vallást. E törvénnyel szemben azt is fel lehet hozni, hogy a szülői hatalmat korlátozza. A vallásügyi tör-

vények megalkotásánál többen voltak e nézetben, minek folytán a gyermekek vallása felett az elhatározás jogát közvetlen a szülők kezébe akarták letenni. Azonban a többség másként határozott. De ha csak ennyi sérelme volna a lelkiismeret-szabadságának, magasra nőhetne fája s dús lombokat hajthatna koronája, melynek árnyékában nyugodtan pihenhetnénk mindnyájan.

A kereszteléseknel a lelkiismeret-szabadságra hivatkozni nem egyéb frázisnál, melylyel a világ szemébe port hinteni lehet, de azt bekötni nem. Használja mindenki a törvény által számára biztosított lelkiismeret-szabadságot, térjen át arra a vallásra, a melyekre tetszik, s ez által törvényes úton elérheti azt a célt, melyet most törvénytelen úton keres, ha nem a házasságkötéskor adott reversalis vagy ígéret folytán jutott e kényszerhelyzetbe. De akkor e törvény épen lelkiismeret-szabadságának megvédésére s nem megsértésére szolgál, a mi ez okból is figyelmet érdemel. Ha a gyermekek vallásának meghatározását helyesebb a szülökre bízni: munkáljunk azon, hogy a törvény ez értelemben módosíttassék. De a míg törvény, addig tartasuk meg. Ha nem erre czélt a törvényszékek exegesisé alá került 53. §., úgy helyes azon megjegyzés, hogy nincs semmi értelme, mert oly cselekvényre szabott büntetést, melyet tulajdonképen elkövetni nem lehet. A protestánsok legalább így értelmezték. Ezt mutatja az is, hogy a panasz részükről merült föl először, mit nem is késtek kath. részről denuntiationak keresztelni. Igen, mert nekik lehet keresztelni mások joga sértése nélkül.

A „Debreczeni prot. Lap“ idej 3-ik számának „Néhány szó egyházi törvénykezési rendtartásunkhoz“ feliratú vezércikkében Tiszántúli így ír:

Az egyes népek miveltségi állapotára következtetni szoktak a náluk érvényben lévő igazságszolgáltatási s törvénykezési rendtartásokból, melyekben legtöbbször erkölcsi jellemök tükröződik vissza. Ha valaki e szempontból venné vizsgálat és bírálat alá magyar ref. egyházunk életfolyamát, aligha kemény ítéletet nem hallanánk. De az igazságszolgáltatás és büntetőjog fejlődése terén, ha más mivelt államokéval hasonlítjuk össze, nemcsak ref. egyházunkat, hanem egész nemzetünket terhelheti a mulasztás. Ha tehát még az országos törvényhozás sem fejthetett ki kellő munkásságot és nem mutathatott fel a legújabb időkig kivánt eredményt: nem csodálkozhatunk oly nagyon egyházi törvénykezésünk hiányos voltán. Ágostai ev. testvéreink e téren is sokkal rendszeresebben jártak el, mindenik egyházkerület megalkotván kebelében kötelezőleg az egyházi törvénykezési rendtartást.

Azonban a legújabb időben ref. egyházunk kebelében is történt valami mozgalom egyházi törvénykezésünk rendezése ügyében. Ugyanis az 1877. évi konvent egy 18 tagú bizottságot küldött ki, hogy készítsen javaslatot 1) az egyház szervezetéről alulról felülre, 2) a magyar prot. egyház kánonairól és 3) a fegyelmi eljárásról. A bizottság az utóbbira nézve elkészítette tervezetét, mely az egyes egyházkerületeknek megküldetett, a melyek csaknem egyezőleg

azon kifogást tették ellene, hogy complicit voltánál fogva egyházi viszonyaink között nem alkalmazható, tehát egyszerűsítessék. Ennek következtében a múlt évi szept.-ben tartott konvent új bizottságot nevezett ki, hogy az egyházi bíróság és törvénykezési rendtartásra vonatkozólag folyó évi márcziusig készítsen javaslatot, melyet a tavasszal tartandó egyházkerületi gyűlések tárgyalás és megvitatás alá vehetők.

Nagyon kívánatos, hogy e téren is valami egészséges, nagy költsékeztést nem igénylő, e mellett biztos és megnyugtató tervezet jöjjön létre. Ez pedig csak úgy lesz elérhető, ha

1-ör. Egyházi törvénykezésünk minél inkább egyszerűsítettetik.

2-or. A fegyelmi eljárás gyorsan és biztosan vezetetik.

3-or. Az egyházi bíróságok illetékessége nemcsak a fegyelmi ügyekre, hanem az egyházi élet terén felmerülhető minden peres ügyre kiterjesztetik.

4-szer. A büntetések közül, melyeket a bíróságok fegyelmi ügyekben a lelkészekre vagy tanítókra szabhatnak, a pénzbüntetés kihagyatik.

IRODALOM.

Dobrowszki és Franke budapesti könyvkereskedők „Humorisztikus könyvtár” czimen képes regényfolyóiratot indítottak meg. E vállalat kiadói vig és mulattató regényeket nyújtanak az olvasó közönségnek. Az első évfolyamot a világhírű humorisztikus regényíró Kock Pál regényeivel kezdték meg, melyekből az eddig kiadott füzetekben „A szerelmesek útja” és „Egy férj, a ki nejét keresi” című két-két kötetes regény már teljesen megjelent, sikerült képekkel illusztrálva. Ez érdekes vállalat 10 és 11-ik füzete a napokban jelent meg, melyek Kock Pál „A milliomos” című érdekes regényének ké-

pezik folytatását. A „Humorisztikus könyvtár” képes regény folyóirat hetenként egy-egy négy ives füzetben jelenik meg. Előfizetési ára egész évre (52 füzet) 7 forint, félévre (26 füzet) 3 frt 60 kr., negyedévre (13 füzet) 1 frt 80 kr. Teljes számú példányok az első füzettől kezdve még folyvást kaphatók. Megrendelések „Dobrowszki és Franke könyvkereskedésének, Budapest, egyetem utca 2 szám” czimzendők. Füzetenként is megszerezhető Lármelyik könyvkereskedésben, egy-egy füzet ára 15 kr. Ajánljuk t. olvasóink becses figyelmébe e vállalatot.

— A következő előfizetési felhívásokat vettük

1. A „Magyar képes Világ” című mulattató és ismeretterjesztő hetilapra, melynek első füzete már meg is jelent, csinos kiállításban, két képpel. Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt 50 kr., negyedévre 1 frt. 75 kr., egyes füzet ára 15 kr. E mellett minden előfizető megkapja, még pedig ingyen, a „Petőfi Halála” című pompás kivitelű s gyönyörű homorú arany keretbe foglalt olajnyomatú műlapot. Szerkesztő és kiadóhivatal Fuchstestvéreknél Budapesten, VI., Nagymező utca 14 szám. 2. „Rejtelmese Édes” Amolyan kicsi korrajzoló társadalmi tanulmányok című műre. Irta: Szekely Oszkár. Előfizetési ára 2frt. Gyűjtőknek 10 példány után egy ingyen példány adatik. 3. „A községbírói Hivatal” vagyis a községi bírák hatásköre és teendői törvénykezési és közigazgatási tekintetben irománypéldákkal a legújabb törvények és miniszteri rendeletek szerint című műre. Irta: Kassay Adolf. Ára 1 frt. E két mű kiadója Bartalits Imre nyomdatulajdonos, Budapesten VIII. kerület, Eszterházy utca 12 szám. Ugyancsak e kiadónál megrendelhető: A községi előljáróság hatásköre és teendői a büntető ügyek körül. Az új büntető törvények és miniszteri rendeletek szellemében. Irománypéldákkal. Irta: Kassay Adolf. Ára 60 kr. Ajánljuk az említett folyóiratot és műveket t. olvasóink nagybecsű figyelmébe.

AZ „ERŐS. PROT. KÖZLÖNY” TÁRCHÁJÁ.

A VALLÁS KÖRÉBŐL.

(Szemelvények br. Eötvös József műveiből.)

A kép, melyet az ember magának az istenségről alkot, mindig azon ismeretektől függ, melyekkel a természetről bír, és valamint az Isten egységének fogalmához csak az juthat, ki a természet egységét felfogta, úgy a népvallásos fogalmak képezik legbiztosabb mérlegét egyéb ismereteinek. Mentől tisztábbak s kiterjedtebbek ezek, annál tisztább s egyszerűbb az Istenről való fogalma; s ha körünk e részben látszólag kivételt képez, s ha talán az

atheismus soha nyiltabban nem hirdettetett, mint most, midőn a természettudományokban oly nagy haladásokat tettünk: az részint annak tulajdonítható, mert a fogalom, melyet a természetről a tudomány által nyertünk, oly egyszerű, hogy annak alkotójára gondolva, eszünk elkábul; de egyszersmind annak bizonyossága, hogy azon kép, melyet a természetről nyertünk, azon egyes ismeretek száma s különfélesége miatt, melyeket még összeköttetésbe hozni nem bírtunk, ép oly zavart, mint egyszerű.

* * *

Talán semmiben sem találunk több változatosságot.

mint az emberek vallásos fogalmaiban. — A legdurvább babonától a legköltőibb mythoszig s legmagasabb philosophiai eszméig, mennyi fokozat, mily eltérő fogalmak, melyeknek mindenike millió embernek vigasztalásul szolgál, melyeknek mindenikében egész nemzetek századokon át megnyugtatókat keresték. — Első pillanatra úgy látszik, mintha az emberek egyenetlenségének bebizonyítására nem is kívántatnék egyéb, mint azon vallások összehasonlítása, melyet különböző népek és korszakok magoknak alkottak. — De ha a dolgot közelebbről tekintve, azon meggyőződésre jutunk, miként mind ezen különböző vallások ugyanazon szükségek kielégítésére alkottattak, miként az ember különféle oltárai előtt ugyanazon rejtélyek magyarázatát, ugyanazon bajok vigasztalását keresi, akkor nézetünk változik s meggyőződünk, miként a különböző vallások is csak az emberi természet egyenlőségét bizonyítják, egyenlőségét éppen lelkiületének legmagasabb vágyaiban, legnemesebb aspiratioiban.

* * *

Pascal mondja: élvezet vihartól hányt sajkán űlni, ha tudjuk, hogy az elveszni nem fog; — s nem ilyen-e annak élete, ki vészei között teljes bizalommal emeli tekintetét ég felé? Ki a gondviselésben nem kétkedik, az előtt minden egyéb kétely elveszti kinzó fontosságát.

* * *

Minden emberi bölcsesség legfeljebb oda vezet, hogy az ész kedélyünk felett teljes uralmat gyakoroljon, de a vallás az észhez s kedélyünkhöz egyaránt szólván, e kettőt harmoniába hozza. Ezért a vallás tökéletesen pótolhatja a philosophiát, s a legegysz erűbb keresztyének között az önuralomnak s megtörhetlen szilárdságnak ép oly szép s több példányait találjuk, mint a Stoa hősei közt, de a philosophia soha sem pótolhatja a vallást.

* * *

A vallásnak legnagyobb megvetői nem győzik ismételni, mennyire szükséges az a népnek; nekem pedig úgy látszik, hogy a vallás azoknak, kik a nép felett uralkodnak, még szükségesebb. Mentől tágabbra terjed valakire nézve a physikai lehetőségek köre, annál több szüksége van arra, hogy akarata erkölcsi korlátok által szorítottassék meg. Absolut uralkodó, ki mindent tehet, a mit akar, s azt hiszi, hogy mindent akarhat, a mi eszébe jut, szörnyeteggé válik, akár egyes, akár többség legyen, akár Neronak, akár conventnek nevezzék, s éppen ez az, miért korunk vallástalansága kettősen szomorító. Tegyük bármit, legfeljebb azt érhetjük el, hogy az állam a többség érdekeit biztosítja; azt, hogy az állam az egyesektől (semmi áldozatot ne követeljen, vagy hogy a többség pillanatnyi érdekei az egyes jogaival soha ellenkezésbe ne jöjjenek: emberi bölcsességgel nem érhetjük el; s mit várhatunk, ha ily pillanatokban az erkölcsi érzetre, vagy arra, mi a népnél annak egyedüli alapjául szolgál — a vallásra nem hivatkozhatunk? Fennállhat-e társaság vallás nélkül? nem tudom; de hogy az ily társaság, mely a vallást nélkülözheti, csak szolgálkából állhat, az teljes meggyőződésem.

Épen kitűnő embereknek szükséges a vallás leginkább, mert ők érzik igazán emberi elménknak szűk korlátait.

* * *

Bizonyos, hogy a vallásos közönyösség nem fekszik természetünkben. Mint a növény a világosság, úgy szellemünk az istenség eszméje felé törekszik, s ha később lelkiünknek láthatára elborúl, s az élet gondjai s tevékenységünk vallásos érzületünket háttérbe szorítják is, vannak idők, melyekben a vallásnak szükségét érezve, megújulthéval fordulunk vissza gyermekeveink hitéhez; csak hogy ily visszatérés inkább károsan, mint jótévéleg hat kedélyünkre. Mert mint a világosság, úgy a vallás nem pillanatnyi hatalma, hanem folytonos befolyása által boldogít, s csak így nemesíti kedélyünket.

* * *

Kereshetjük Istont eszünkkel, de megtalálni őt csak a sziv által lehet. Vallásos meggyőződéshez csak revelatio útján juthatunk, de vajjon nem revelatio-e az is, mely életünk nehéz pillanataiban saját keblünkben nyilatkozik?

* * *

Valamint a tükör, éppen mert a nap sugarait reflectálja, melegét s világát nem ereszti át: úgy a vallás ritkán hat azoknak belsejére, kiknek ajkairól a legszebb vallásos reflexiók hangzanak.

* * *

Többnyire annál türelmetlenebbek vagyunk mások véleményei iránt, mennél inkább kétkedünk saját állításaink helyességében; talán ez oka azon fanatismusnak, melylyel a vallástalanság napjainkban fellép.

* * *

Nincs semmi, mi nemcsak a vallás, de egész civilisation kifejlődésére nagyobb befolyást gyakorolt, mint az egyházi szónoklat. — Azon vallás, melynél a szónoklat az egyházi szertartások közé vétetett föl, szükségkép a vallási tanok discussiojához vezet, s miután a discussio nem szorítkozhatik csak vallásos tárgyra, ily vallás szükségkép magasabb civilisatiót von maga után.

* * *

Mi engem a keresztyén hit valóságáról meggyőz, nem csodáiban fekszik. — Minden hit csodákat tesz, vagy lát legalább, és így minden hitnek megvan csodás története. — A nagyszerű vallásunkban éppen az, hogy oly egyszerű.

KULÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1881. jan. 29-én.

— Vajdahunyadi s marosi egyházmegyénknél, sőt egész egyházkerületünknek gyásza van: gróf Toldalagi Victor, az elsőnek fő-, a másodiknak al-

gondnoka, anyaszentegyházunk hű fia, f. hó 24-én meghalt. A derék férfiú évek hosszú során át fenkölt szellemmel s odaadó buzgalma nemes hevével csüngött anyaszentegyházunk s első sorban a gondjaira bizott egyházmegyék fölvirágzásán, s egyike volt azon — fájdalom mindinkább kevesbülő — arisztokratáknak, azoknak a „legjobb aknak“, kik származásuk és miveltségük magasságát a vallásos buzgalom bensőségével s mélységével párosítják. Már évekkel ezelőtt azonban a sors rendkívül súlyos csapásai megtörték a derék férfiú testi s lelki erejét s azóta, mint saját multjának bús romja, mint egy élettelen árny, csak azt juttatta mindig eszünkbe, a mi volt s többé nincs! Jó, hogy könnyörült rajta a könnyörülő Isten s elszólitá egy boldogabb világba, hol hite valósággá, sejtelve látásává válik! Legyen könnyű felette az anyaföld s szabaddá lett nemes szelleme találja meg az üdv hazáját!

— Losonczy br. Bánfy Anna már özvegy Toldalagi Victorné, a maga, úgy gyermekei: n-ercei gr. Toldalagi Anna, László és Rózália, valamint fogadott leánya gróf Bethlen Emma, továbbá a boldogult testvérei: gróf Toldalagi Fanny, Adél, férjezett gróf Bethlen Gyuláné; Róza férj. b. Scleinitz Vilmosné, ugyszintén a boldogult nagy-nénje gróf Toldalagi Eszter és számos rokon nevében mélyen megszorodott szívvvel tudatja szeretett férjének cs. k kamarás, a hunyadmegyeri ev. ref. egyház főgondnokának, valamint Maros-Tordamegye ev. ref. egyház algondnokának n-ercei gróf Toldalagi Viktorának f. hó 24-én d. e. $\frac{3}{4}$ 9 órakor életének 52-ik, boldog családi életének 21-ik évében, hosszas szenvedés után történt gyászos halálát. A boldogult hült teteme f. hó 26-án d. u. 2 órakor fog a nagy-szt.-királyutczai szállásáról az ev. ref. temetőbe ideiglenesen elhelyeztetni. Béke hamvaira! Maros-Vásárhely, 1881. jan. 24-én.

— Az „Eötvös ünnepély“-nek, melyet az „Eötvös-alap“ helybeli gyűjtő bizottsága febr. 2-án a Redoute termében rendez, programja a következő: 1. Hymnus, éneklí a tanítóképezdei dalkör. 2. Elnöki megnyitó beszéd. 3. Br. Eötvös József emlékezte, Hegedüs István tanár urtól. 4. „Végrendelet“, szövege br. Eötvös Józseftől, dallama Beethoven után, éneklí a tanítóképezdei önképzőkör. 5. „Búcsu“, br. Eötvös Józseftől, szavalja Fangh Antonia k. a. tanítónőképezdei III. éves növendék. 6. Báró Eötvös József „A falú jegyzője“ című regényéről, dr. Ferenczi Zoltán tanár urtól. 7. Nászkar, „Báthori Mária“ című dalműből Erkel Ferencztől, éneklí a tanítóképezdei önképzőkör. 8. „A vár és a hunyhó“, br. Eötvös Józseftől, szavalja: Frölich Teréz k. a. tanítóképezdei III. éves. növendék. 9. Szózat, éneklí a tanítóképezdei dalkör.

— Egyetemes konvent. A magyarországi ref. egy-

ház egyetemes konventje, a zsinati előmunkálatok tárgyában, tanácskozásait folyó évi márczius 8-án fogja folytatni Budapesten. Tárgyai lesznek ezen tanácskozásnak: a még nem tárgyalt köznevelési és közoktatási szervezeti szabályzat 1-ső, 2-dik és 4-ik része, melyek a népnevelési és oktatási intézetekről, ker. felebaráti nevelő intézetekről és a főiskolákról szólnak. Továbbá a törvénykezési rendtartás tervezete, országos ref. segélyalap (domestica) és országos ref. özvegy-árva-alap előállítására vonatkozó tervezetek, missioi számadások felülvizsgálása, stb. stb. Végre egyes egyházkerületek által kitűzött többnemű igen fontos tárgy.

— A szászvárosi ev. ref. Kún-tanoda téli közvizsgáinak rendje. 1881 január 31-én délelőtt 8—10-ig VIII. gymn. osztály állattanból. Január 31-én délelőtt 10—12-ig VIII. gymn. osztály a physikából. Január 31-én délután 2—5-ig 1-ső és 2-ik elemi osztály. Február 1-én délelőtt 8—10-ig VII. gymn. osztály algebrából. Február 1-én délelőtt 10—12-ig VII. gymn. osztály chemiából. Február 1-én délután 2—5-ig 3-ik elemi osztály. Február 2-án délelőtt 8—9 $\frac{1}{2}$ -ig VII. gymn. osztály egyetemes történetből. Február 2-án délelőtt 9 $\frac{1}{2}$ —12 $\frac{1}{2}$ -ig VI. gym osztály. Február 2-án délután 2—5-ig 4-ik elemi osztály. Február 3-án délelőtt 8—12-ig III. gymn. osztály. Február 3-án délután 2—5-ig V. gymn. osztály. Február 4-én délelőtt 8—12-ig II. gymn. osztály. Február 4-én délután 2—5-ig IV. gymn. osztály. Február 5-én délelőtt I. gymn. osztály. A második félév kezdődik február 10-én. Szászváros, 1881 január 14-én. A z i g a z g a t ó s á g.

— A gyakorlati bibliamagyarázatok ügyében. Van szerecsém tisztelt előfizetjimet értesíteni, hogy negyedéves szakközlönyöm első füzetét, melynek, ha egy véletlenül közbelépett nyomdai akadály hátra nem veti, január hó 1-én kellett volna megjelenni, a reánk következő február hó 10-én fogom, — ha Isten életemnek kedvezend, — 2000 példányban szétküldeni. Kérem tehát e jelentésemmel kapcsolatban mindazokat, a kik e vállalatot megismerni s eshetőleg megrendelni óhajtják, sziveskedjenek legalább egy levelező lapon annyival is inkább gyorsan értesíteni engemet, nehogy ellenesetben legjobb akaratom mellett se legyek képes az elkésett jelentkezőket kielégíteni, mit felette sajnálnék. Az első füzet Mózes, Sámuel, Dániel és a zsoltárok könyvéből, továbbá Pál apostol Timótheushoz írt első levele és Judás apostol közönséges leveléből fog munkálatokat hozni: Koren Pál, Haan Lajos, Barakonyi Kristóf stb. uraktól és egy, szintén templomi használatra kőszített „Biblia-ismertetést“ Könyves Tóth Kálmántól. Gyoma, 1881 jan. 24-én. Garzó Gyula, ref. lelkész, a „Gyakorlati biblia-magyarázatok“ szerkesztője és kiadója.

— A hittérítés sajátságos módjára hívja föl egy könyomatú lap a figyelmet. Működik a fővárosban egy német (baptista) egyházközség, melynek apostolai a lóvonaton szerzik a hiveket. Az Újpest és Kőbánya közt közlekedő kocsikon többnyire kültelki lakosok közlekednek; a térítő ezek mindegyikének 5 krért, esetleg ingyen is köny-

vecskét ad, mely a baptisták s vallásuknak történetét tartalmazza. Ráadásúl a téritő a szöveg szóbeli magyarázatát is nyújtja. A könyvecskében, melyet Geiszler Mór baptista prédikátor szerkesztett, meghívó is van, mely a hívőket a Dohány utca 28. sz. alatt lévő baptista imaházba a minden vasárnap 9 és 5 s minden szombat és csütörtökön este 8 órakor tartandó isteni tiszteletre szólítgatja. A közégnek Ó-Budán, Lajos utca 152. sz. a. is van imaháza, a hol hétfőn és szerdán este 8 órakor tartják az isteni tiszteletet.

— **Kegyés alapítványok.** Olaszországban, mint az „Italia evangelica“ lap írja, közelebről a kegyes alapítványok tárgyában enquete küldetett ki, a mely kiderítette, hogy az említett alapítványoknak egy milliárd 626 millió frk tőkék van, melynek jövedelme 90 millió frk. Ebből 47 millió kizárólag kegyes célra fordítatik, de a fenmaradt 43 millióról az enquete nem tudta kideríteni, hogy miféle célra használtatik.

— **Vettük a „Protestans Pap“** második évfolyamának 4-ik számát a következő tartalommal: Ének temetéselénkor. Protestántismus és mysticismus Egyházi beszéd. Észrevételek. A keresztes mint kihágás. Különfélék. Szerkesztik és kiadják: Lágler Sándor, Kálmán Dezső. Előfizetési ára: egész évre 4 frt; félévre 2 frt; negyedévre 1 frt; egyes szám ára 40 kr.

— **Táborszky és Parsch** nemzeti zenemű-kereskedésében Budapesten megjelent: „A szerelem sötét verem.“ Lukács Sándor népsziművének legkedveltebb dalai. 1. Rózsás kedvvel jöttem én. 2. Nem kell a szomorúság. 3. Hosszú sorban száll a vad lúd. 4. Bús az erdő. 5. Repül a szán. 6. Ha én piros rózsá volnék. 7. Mért csalogatsz barna kis lány. Énekhangra zongorakísérettel (vagy zongorára külön) szerző Erkel Elek. Ára 1 frt.

— **Görög csendélet.** Thessaliában, Pelion faluban a múlt héten épen javában folyt az iskolában a tanítás, mikor egy csapat fegyveres körülfogta az épületet. A falú népe ijedten elbujt, mert fölismerte a vidéken régóta garázdálkodó rablóbandát, a mely azonban ezuttal senkit sem bántott, csak az iskolából vezetett ki a gyermekeket és magával vivé a hegyek közé. Másnap aztán megtudták a rablók a gyermek-szeretetnek okát, mert a község izenetet kapott, hogy a fiatal nemzedéket csak fél millió frank lefizetése fejében kapja vissza.

A FŐTISZT. PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET

BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

81—1881. A sz.-szolnoki egyház megyénkben másodszor a völcsöki (Sz. Újlak és Vicsa) paptanítói állomás. Javadalma: minden házaspár fizet 3 véka (18 k.) jól megrostált búzát, a kinek búzája nem

terem 3 véka (20 kupás) szemes törökbúzá, minden házaspár egy veder mustot, kinek szőlője nincs 17 kr borpénzt, a félbéresek a fennebbi összegnek felét. Van 79 egész és 13 félbérfizető, 34 szekér tűzifa, melyet a számadó gondnok minden év decz. 15-ig tartozik beszállíttatni, egy szekér fa 1 frttal megváltható; canonica portio: a leány egyházak határain össz. 21 h. 1570 □ szántó, 8 h. kaszáló, 6 h. 80 □ öl legelő és cziher, egy 3 h. 1270 □ öl területű kertnek fele, a canonica portio adóját a paptanító fizeti. Az összes fizetés pénzre számítva 414 frt. A megválasztandó az egyh. megyei özv. árvai gyámintézetnek tartozik egy évi fizetésének felét befizetni. Pályázati határnap: február 28.

114—1881. A sz.-somlyói ev. ref. egyházközségben a segédlelkészi állomás. Javadalma: két szobából álló lakás. Készpénz a) az egyház pénztárából 75 forint évharmados részletekben utólagosan fizetve; b) tizedkárpotlasi kamat 127 frt 92 kr. félévi részletekben utólagosan fizetve; c) kamarai javadalom 21 frt 57 kr novemberben fizetve. A comfirmálandó ifjaktól egyenként 1 frt; az általa teljesítendő parochiális actusok dijja. Pályázati határidő: február vége.

109 1881. Ugyanezen egyház megyénkben a borzasi papi állomás. Javadalma: minden gazda fizet 2 véka búzát, fél szekér szénát, 1 veder bort, 1 szekér fát, 21 kr garaspénzt, a széna 42 kron, a bor 21 kron váltható meg. Van jelenleg 57 bérfizető. Tisztességes lakáson és kerten kívül van canonica portio: 3 h. 1080 □ öl szántó, 1205 □ öl kaszáló, 605 □ öl szőlő, mely földbirtok egy részét az egyházközség miveli; fizetnek még a birtoktalan asszonyok 3 sing vásznat. Az összes fizetés pénzértéke 266 frt 14 kr. A megválasztandó fizetésének felét az özv. árva gyámintézetbe tartozik befizetni. Pályázati határnap: febr. 28.

116—1881. Ugyanezen egyház megyénkben a s.-újlaki paptanítói állomás. Javadalma: tisztességes lakás melléképületekkel és kerttel, minden egész bérfizető gazda fizet 54 régi kupa rostált elegybúzá, mustváltásig ezimen 66 krt, egy szekér fát, mely 50 kron lesz megváltható, 36 kr garaspénzt; a félbéresek e javadalomnak felét fizetik. Van 70 egész és 20 félbér fizető. Canonica portio: 5 h. 1590 □ öl szántó, 7 h. 1250 □ öl kaszáló és a temető haszonélvezete. A szántó és kaszáló nagy részét az egyházközség miveli, s ezenkívül az ifjak a pap felszólítására — illendő ellátás mellett — egy napi munkát tesznek. A megválasztandó egy évi fizetésének felét tartozik az özv. árvai gyámintézetbe befizetni. Pályázati határnap: febr. 28.

Mindezen állomásokra a folyamodványok t. Nagy László h. esperes a fiához Sz.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvártt, január 26, 1881.